

НАТАЛІЯ ХАРКІВСЬКА
НАТАЛІЯ МОРОЗОВА
ЯНІ ЕГВЕ

Готуємось до ЗНО

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Візуалізований посібник

2022

Харків
Видавнича група «Основа»
2021

Серія «Готуємось до ЗНО»
Заснована 2020 року

Харківська Н.
Х21   Історія України. Візуалізований посібник / Наталія Харківська, Наталія Морозова, Яні Егве. — Х. : Видавнича група «ОСНОВА», 2021. — 136 с. : іл. — (Серія «Готуємось до ЗНО»).
ISBN 978-617-00-4002-2.

Унікальний візуалізований посібник містить структуровані та систематизовані матеріали для підготовки до ЗНО з історії України. Візуалізація фактів і теоретичних відомостей, дотепні асоціації, кольорові коди, картосхеми, практичні завдання, лайфхаки щодо відповідей на тести — усе це допоможе в стислі терміни систематизувати, запам'ятати, повторити весь матеріал з історії України з 6-го до 11-го класу без збуріння!

Книга стане в пригоді старшокласникам та всім, хто готується до ЗНО; учням 6–11-х класів під час шкільних занять, батькам; учителям та репетиторам з історії України.

УДК 37+94

Навчальне видання

Серія «Готуємось до ЗНО»

Харківська Наталія,
Морозова Наталія,
Егве Яні

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ **Візуалізований посібник**

Головний редактор Л. М. Лужайчереда
Відповідальний за видання Ю. М. Афанасенко
Коректор О. М. Журенко
Технічний редактор Є. С. Острівський

Підп. до друку 01.07.2021. Формат 60×90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Segoe Print. Друк офсет. Ум. друк. арк. 17,00. Зам. № 21-07.

ТОВ «Видавнича група "Основа"», Україна, 61001, м. Харків, вул. Глеханівська, 66.
Тел. (057) 731-96-34. E-mail: office1@osnova.com.ua. Сайти: <https://osnova.com.ua>;
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6058 від 01.03.2018 р.

Телефон для замовлення: 0-800-505-212 (Безкоштовно з мобільних та стаціонарних телефонів України)

Надруковано ТОВ «TEAM»
м. Харків, вул. Гольдбергівська, 63.
Тел. 050-323-60-22, 057-733-40-19
e-mail: steam.printinghouse@gmail.com

© Харківська Н., Морозова Н., Егве Я., 2021
© Егве Я., ілюстрації, 2021
© ТОВ «Видавнича група "Основа"», 2021

Зміст

Вступ	4
Умовні позначення	4
Основні скорочення	5
1–2. Вступ. Стародавня історія України	6
3. Київська держава	11
4. Королівство Руське (Галицько-Волинське князівство)	16
5. Руські удільні князівства у складі іноземних держав у другій половині XIV–XV ст. Кримське ханство	19
6–7. Українські землі у складі Речі Посполитої у другій половині XVI — першій половині XVII ст.	22
8. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.	27
9. Козацька Україна у 50-80-ті рр. XVII ст.	31
10–11. Українські землі наприкінці XVII — XVIII ст.	35
12. Українські землі у складі Російської імперії в першій половині XIX ст.	44
13. Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії в першій половині XIX ст.	47
14. Культура України в першій половині XIX ст.	50
15. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.	53
16. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.	58
17. Культура України у другій половині XIX ст. — на початку ХХ ст.	62
18. Українські землі у складі Російської імперії у 1900–1914 рр.	66
19. Українські землі у складі Австро-Угорщини в 1900–1914 рр.	71
20. Україна в роки Першої світової війни 1914–1918 рр.	74
21. Початок Української революції	77
22. Боротьба за збереження української державності. 1918–1921 рр.	80
23. Установлення комуністичного тоталітарного режиму в Україні	85
24. Утвердження тоталітарного режиму. 1929–1939 рр.	89
25. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період	95
26. Україна в роки Другої світової війни. 1939–1945 рр.	100
27. Повоєнна відбудова України. 1945 — початок 1950-х рр.	106
28. Україна в умовах десталінізації	111
29. Україна в період загострення кризи радянської системи 1965–1985 рр.	117
30. Відновлення незалежності України. 1985–1991 рр.	122
31. Створення України як незалежної держави	127
32. Творення нової України	131

Вступ

Шановні друзі!

Методична література Видавничої групи «Основа» вже давно відома вчителям і заслужила чимало схвальних відгуків. Проте цього разу ми пропонуємо без перебільшення унікальне видання — візуалізовану історію України. Особливість цього посібника полягає у відсутності розлогих масивів текстової інформації, водночас він повністю відповідає програмам ЗНО з історії України. Яким чином? Особливість видання полягає в тому, що зміст навчального матеріалу подається через візуальні образи, які доповнюють лаконічні й дотепні підписи, гіфки, піктограми та умовні позначки.

Чому ми обрали саме таку форму? Тому що наша пам'ять має певні особливості: ми запам'ятуємо, коли малюємо образи у своїй уяві, до того ж наш мозок краще реагує на візуальну асоціацію та емоційно забарвлені образи, ніж на текст.

Візуальна форма подачі полегшує осмислення, структурування та систематизацію змісту матеріалу, сприяє формуванню певного разу історичного часу, що, у свою чергу, суттєво полегшує процес засвоєння значних обсягів інформації у більш стисливому форматі.

Посібник містить 32 теми, кожну з яких завершує добірка тестових завдань для перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу. Результати виконання тестових завдань ви можете перевірити за QR-кодом.

Навчатися із задоволенням — це наша унікальна пропозиція!

Хочемо звернути увагу читачів на великий масив картосхем, уміщених у посібнику. Картографічний матеріал, позбавлений зайвої деталізації, робить його більш доступним для сприйняття і засвоєння, дає змогу використовувати його на різних етапах навчання, а особливо під час підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання.

Особливу увагу автори посібника приділили оформленню тем, присвячених історії культури України. Ми прагнули привернути увагу до цих питань, створити образи, які б спонукали читача не просто обмежитись знанням певних культурних об'єктів у межах програми, а відчути захоплення і гордість здобутками нашого народу у цій царині.

Оригінальний і доступний формат посібника стане в пригоді широкій аудиторії — кожному, хто прагне краще знати історію нашої держави. Видання розроблене у повній відповідності до програми ЗНО з історії України, тому викладачі можуть використовувати його як у щоденній роботі, під час уроків узагальнювання та тематичного оцінювання, так і під час підготовки учнів до історичних олімпіад, а особливо ЗНО.

Сподіваємось, що не оминуть своєю увагою цей посібник не тільки учні, а й абітурієнти та студенти.

Ми використали малюнки, схеми, інфографіку, яскраві образи та навіть жарти, щоб перевірбити навчання та підготовку до ЗНО з історії України на задоволення!

Умовні позначення

З — значення

— місцезнаходження

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ — тестові завдання

М — мета

— час

Відповіді дивись за QR-кодом

О — особливості

— легальний

Н — наслідки

— нелегальний

И — підсумки

— перемога

Г — причини

— поразка

— позитивний

— негативний

Основні скорочення

AЕС	— атомна електростанція	РМ	— Рада Міністрів
АКС	— адміністративно-командна система	РНК	— Рада народних комісарів
АМ	— Академія мистецтв	Рос.	— Росія або російський
АН	— Академія наук	РП	— Річ Посполита
АПНУ	— Акт про незалежність України	РПЦ	— Російська православна церква
АРК	— Автономна Республіка Крим	РУП	— Революційна українська партія
АТО	— Антитерористична операція	РУРП	— Русько-українська радикальна партія
ВАПЛІТЕ	— Вільна академія пролетарської літератури	РСДРП	— Російська соціал-демократична робітнича партія
ВКЛ	— Велике князівство Литовське	РУП	— Революційна українська партія
ВКП(б)	— Всесоюзна комуністична партія (більшовиків)	РФ	— Російська Федерація
ВПК	— військово-промисловий комплекс	РСФРР	— Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка (до 1937 р.)
ВР	— Верховна Рада	РФРСР	— Російська Федеративна Радянська Соціалістична Республіка (з 1937 р.)
ВУАН	— Всеукраїнська академія наук	СБУ	— Служба безпеки України
ВУНК	— Всукраїнська надзвичайна комісія	СВУ	— Союз визволення України
ВУЦВК	— Всеукраїнський центральний виконавчий комітет	«СВУ»	— «Спілка визволення України»
ГВК	— Галицько-Волинське князівство	С/г	— сільське господарство
ГКЦ	— Греко-католицька церква	СОТ	— Світова Організація Торгівлі
ГРР	— Головна руська рада	СТУ	— Соціалістична партія України або Спілка письменників України
ГС	— Генеральний Секретаріат	СРСР	— Союз Радянських соціалістичних республік
ГУР	— Головна українська рада	ТЕЦ	— теплоелектростанція
ГУТАБ	— Головне управління таборів	THC	— товари народного споживання
ДАП	— Донецький аеропорт	Т.	— Туреччина
ДКНС	— Державний комітет з надзвичайного стану	ТУ	— Тимчасовий уряд
ДПДС	— Декларація про державний суверенітет	ТУП	— Товариство українських поступовців
ДПУ	— Державне політичне управління	УАН	— Українська академія наук
Е-декларація	— електронна декларація	УАПЦ	— Українська автокефальна православна церква
ЕЕС	— Єдине Економічне Співтовариство	УВАН	— Українська вільна академія наук
ЕОМ	— електронно-обчислювальна машина	УВГР	— Українська головна визвольна рада
ЗУО	— Загальне українське об'єднання	УВУ	— Український вільний університет
ЗС	— Запорозька Січ	УГА	— Українська Галицька армія
ЗУР	— Загальна українська рада	УГГ	— Українська Гельсінська група
ЗУНР	— Західноукраїнська Народна Республіка	УГКЦ	— Українська греко-католицька церква
Колгосп	— колективне господарство	УГС	— Українська Гельсінська спілка
Комбід	— комітет бідноти	УДХП	— Українська демократична хліборобська партія
Комнезам	— комітет незаможних селян	УКП	— Українська комуністична партія
КДБ (КГБ)	— Комітет державної (государственої) безпеки	Укр.	— український
КМТ	— Кирило-Мефодіївське товариство	УНДО	— Українське національно-демократичне об'єднання
КП(б)У	— Комуністична партія (більшовиків) України	УНДП	— Українська національно-демократична партія
КПУ	— Комуністична партія України	УНП	— Українська народна партія
КПЗУ	— Комуністична партія Західної України	УНР	— Українська Народна Республіка
КНР	— Кримська Народна Республіка	УНЦ	— Український національний центр
КТМ	— Клуб творчої молоді	УПА	— Українська повстанська армія
ЛБ/У	— Лівобережна Україна	УПСР	— Українська партія соціалітів-революціонерів
МЕОМ	— мала електронно-обчислювальна машина	УПСФ	— Українська партія соціалітів-федералістів
МВС	— Міністерство внутрішніх справ	УРДП	— Українська радикально-демократична партія
МВФ	— Міжнародний Валютний Фонд	УРП	— Українська радикальна партія (до 1931 р.); Українська республіканська партія (з 1990 р.)
Москов.	— московський	УРСР	— Українська Радянська Соціалістична Республіка
МТС	— машино-тракторна станція	УРСС	— Українська робітничо-селянська спілка
НАНУ	— Національна академія наук України	УСДП	— Українська соціал-демократична партія
НКВС (НКВД)	— Народний комісаріат внутрішніх справ (дел)	УСДРП	— Українська соціал-демократична робітнича партія
НРУ	— Народний Рух України	УСРР	— Українська Соціалістична Радянська Республіка
НТШ	— Наукове товариство ім. Т. Шевченка	УСС	— Українські січові стрільці
ОБСЕ	— Організація з Безпеки і Співробітництва в Європі	УЦР	— Українська Центральна Рада
ОДПУ	— Об'єднане державне політичне управління	УШПР	— Український штаб партизанського руху
ООС	— Операції об'єднаних сил	ЦК	— центральний комітет
ОУН	— Організація українських націоналістів		
ПБ/У	— Правобережна Україна		
ПЦУ	— Православна церква України		
РЕ	— Рада Європи		

1-2. Вступ. Стародавня історія України

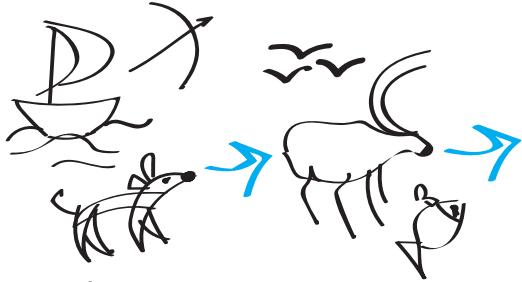
1. Кам'яна доба

МЕЗОЛІТ

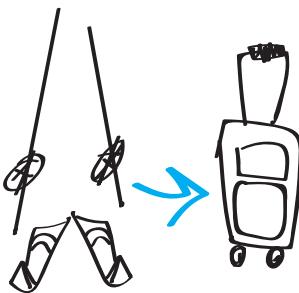
X тис. до н. е. — VI тис. до н. е.

Полювання із луком,
із собакою,
рибальство

KINDER
SURPREIS

Винахід лиж Travel

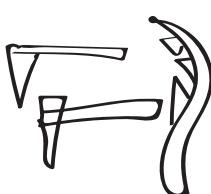
НЕОЛІТ

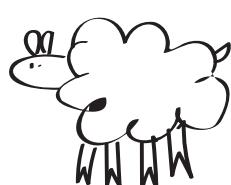
VI тис. до н. е. — IV тис. до н. е.

Відтворювальне
господарство

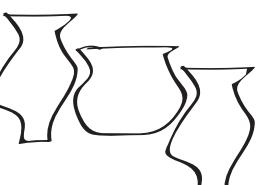
Землеробство

Скотарство

Ткацтво

Гончарство

Патріархат

ЕНЕОЛІТ

IV тис. до н. е. — III тис. до н. е.

📍 Трипільська культура. Правобережна Україна, Румунія, Молдова

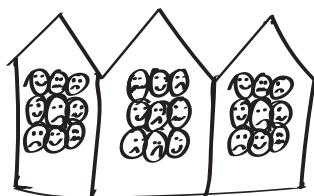
Мідні
знаряддя
праці

Землеробство,
осіле
скотарство

Мальована
кераміка

Плем'я

Богиня
родючості

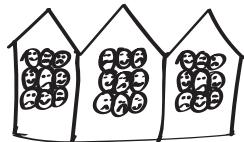
Поява колеса,
воза

2. Бронзовий вік

Кінець III — початок I тис. до н. е.

Перший штучно створений метал — **Сін+Ср**

Перехід від родової общини до сусідської.

Кінець первіснообщинного ладу

Суспільні розподіли праці:

Розподіл на осілих землеробів
і скотарів-кочовиків

Відокремлення
ремесла

Початок торгівлі,
поява нерівності

3. Залізний вік

I тис. до н. е.

Вторгнення іраномовних кочових племен

Винайдено Fe

→ Приручене коня

→ Вторгнення кочових іраномовних племен
(кіммерійців, скіфів, сарматів (КіССа))

→ Виники перші державні утворення у Північному Причорномор'ї

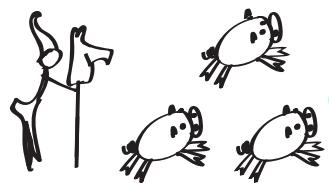
Кіммерійці
IX-VII ст.
до н. е.

Гомер,
Біблія, Геродот

Першими почали
використовувати
Fe, кінноту

«Потрясали римлян,
а греків розметали
як переляканіх свиней»

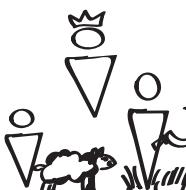
Поступилися
скіфам

Скіфи
VII-III ст.
у своїх колчанах

«Смерть несуть
Тацит,
Геродот

Поділ
на царських,
орачів,
скотарів

Хата-
віз

«Звіриний
стиль»

Кургани
Товста Могила,
Солоха

Поступилися
сарматам

Сармати
III ст. до н. е. —
III ст. н. е.

Геродот,
Тацит, Йордан

«Оперезані
мечем»

Скотарі

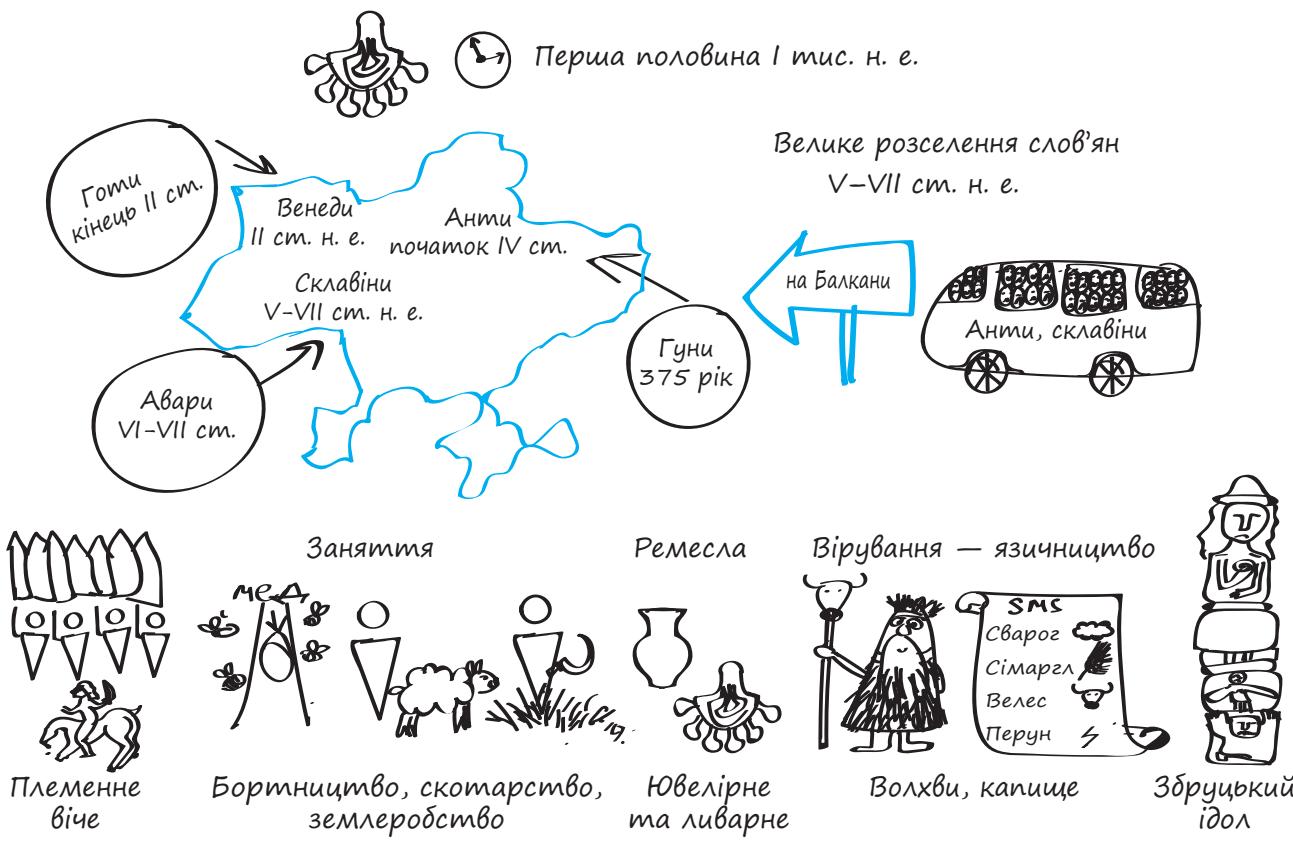

Амазонки
(жінки-войни)

Поступилися
готам

4. Давні слов'яни на території України

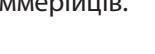
ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Про кого мовить Гомер у поемі «Одіссея»: «які кобиляче п'ють молоко... Нарешті дісталися ми течій глибоких ріки Океану. Там розташовані місто й країна... хмарами й імлою оповиті... Ніч лиховісна там вічно нещасних людей окриває»?

A Про трипільців;   B скіфів;   C сарматів;   D кіммерійців.

2. Ці речові джерела стосуються культури:

E трипільців;
F скіфів;
G сарматів;
H кіммерійців.

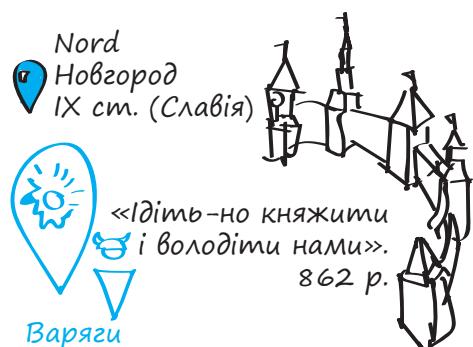

3. На карті цифрами позначено:
- A** грецькі міста-колонії Тира, Ольвія, Пантікапей, Херсонес;
B палеолітичні стоянки Мізин, Королеве, Кіїк-Коба, Кирилівка;
C скіфські кургани Чортомлик, Солоха, Гайманова Могила, Товста могила;
D центри слов'янських племінних союзів Іскоростень, Буськ, Волинь, Переяслав.
-
4. На карті цифрами позначено::
- A** грецькі міста-колонії Тира, Ольвія, Пантікапей, Херсонес;
B палеолітичні стоянки Королеве, Кіїк-Коба, Кирилівка, Мізин;
C скіфські кургани Чортомлик, Солоха, Гайманова Могила, Товста Могила;
D центри слов'янських племінних союзів Іскоростень, Буськ, Волинь, Переяслав.
-
5. Позначте термін, що характеризує сукупність археологічних пам'яток, які належать до одного часу та певної території, мають спільні особливості.
- A** Археологічна культура;   **B** історичні джерела;
C історія;   **D** палеоліт.
6. Позначте факти, що стосуються трипільської культури (5 правильних відповідей).
- A** Трипільська культура проіснувала 1,5 тисячі років;
B трипільці були войовничими племенами;
C основу землеробства становило перелогове рільництво;
D трипільці володіли технікою вироблення глиняного посуду;
E назва походить від назви с. Трипілля (Київська область);
F кількість жителів у деяких поселеннях трипільців становила понад 10 тис. осіб;
G трипільці поклонялись лісовим богам.
7. Позначте факти, що стосуються перебування скіфів на території України (5 правильних відповідей).
- A** Панування скіфів тривало понад тисячу років;
B давньогрецький історик Геродот поділив скіфів на три групи;
C Товста Могила, Кам'яна Могила, курган Солоха, Гайманова Могила — найбільш відомі скіфські кургани;
D скіфи активно торгували з грецькими містами-колоніями;
E скіфські племена були асимільовані племенами венедів;
F скіфи були войовничими племенами;
8. Установіть відповідність між назвою грецького міста-колонії, заснованого на території України, та територією, де воно було розташовано.
1) Ольвія;	A місце розташування сучасного міста Севастополь;
2) Тира;	B правий берег Бузького (Буго-Дністровського) лиману;
3) Пантикапей;	C місце розташування сучасного міста Керч;
4) Херсонес.	D місце розташування сучасного міста Білгород-Дністровський;
	E місце розташування сучасного міста Херсон.
9. Установіть відповідність між подією та датою.
1) 514 р. до н. е.;	A Війни антиків з аварами. Розпад античного союзу;
2) 107 р. до н. е.;	B війна скіфів з персами;
3) 375 р.;	C повстання у Боспорському царстві під керівництвом Савмака;
4) кінець VI — початок VII ст.	D смерть вождя гунів Аттіли;
	E убивство готським королем Вінітарієм античного вождя Божа.
10. Розташуйте у хронологічній послідовності періоди в історії людства на території України.
- A** Неоліт;   **B** палеоліт;   **C** мезоліт;   **D** енеоліт.

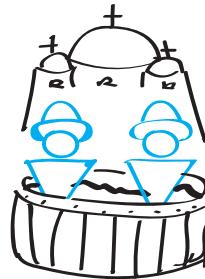
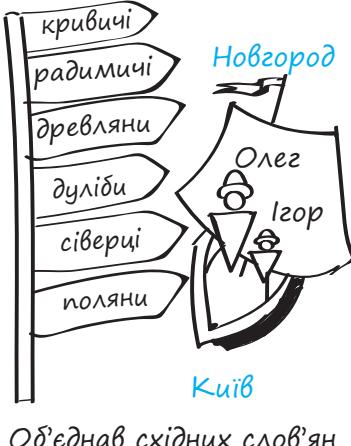
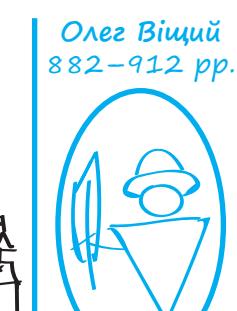
Відповіді: за QR-кодом.

3. Київська держава

1. Виникнення та становлення Русі-України

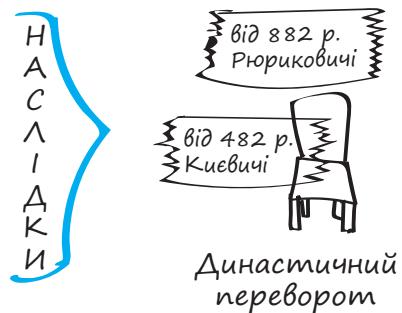

Олег Віцький
882–912 рр.

Воювали з Візантією.
Охрестилися 860 р.

«Ви не князі,
ні роду княжого,
а я роду княжого!
Ось син
Рюриків». Олег, 882 р.

Ігор Старий
912–945 рр.

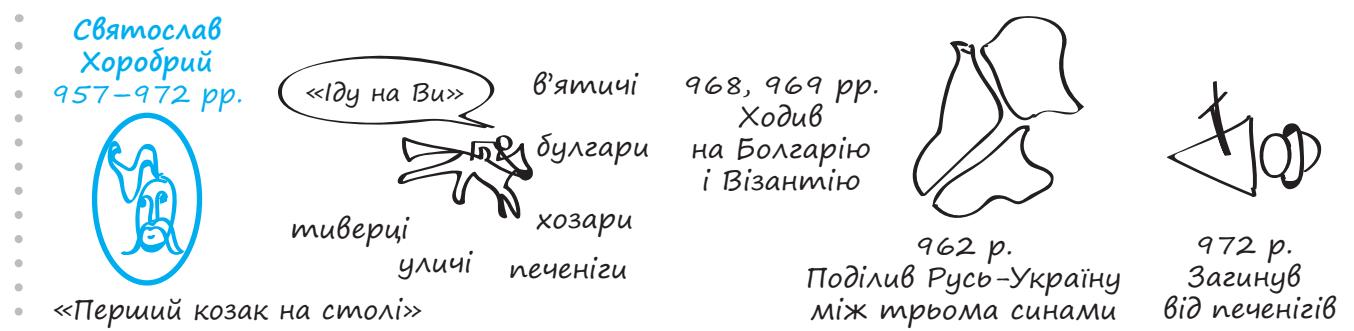
Ольга
945–957 рр.

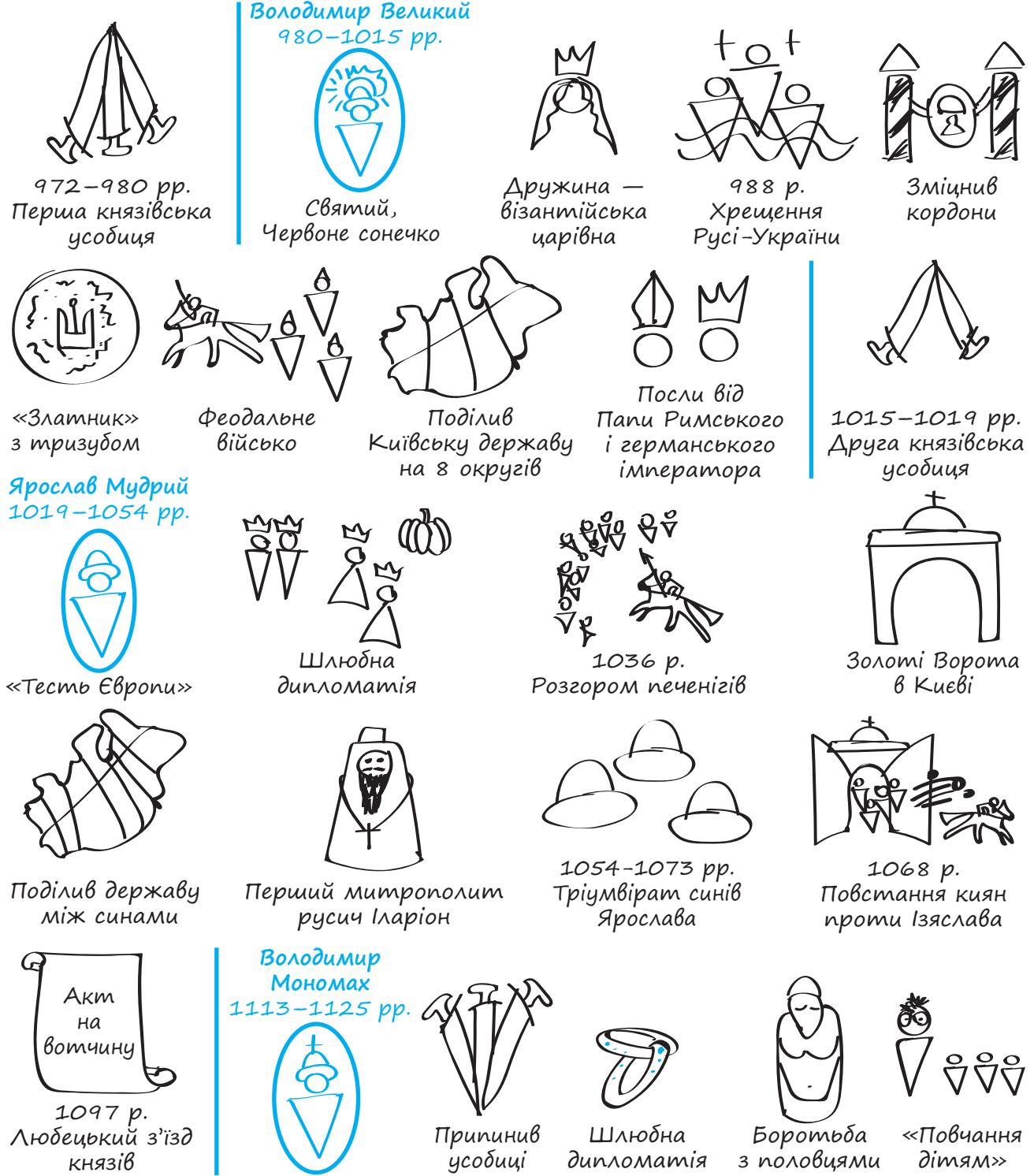
Посадник

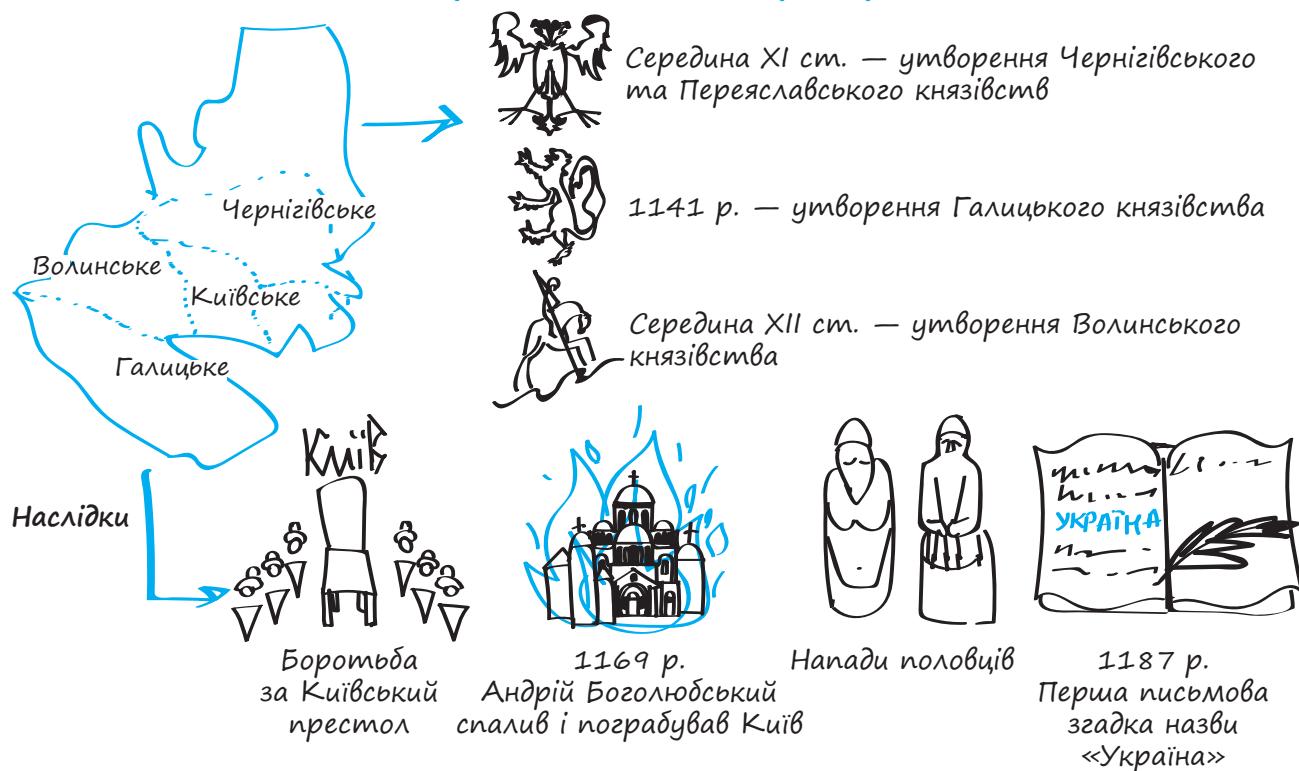
Хитра, Мудра,
Свята

2. Русь-Україна від Володимира Великого до Володимира Мономаха

3. Русь-Україна за часів роздробленості

4. Соціальна структура Русі-України

Налівзалежні	Залежні	Поза суспільством
 Закупи Рядовичі	 Холопи челядь Військовополонені, засуджені, народжені від рабині	 Ізгої Вигнанці; звільнені раби; ченці, які не навчилися писати; купці, які збанкрутівали; діти, позбавлені спадщини

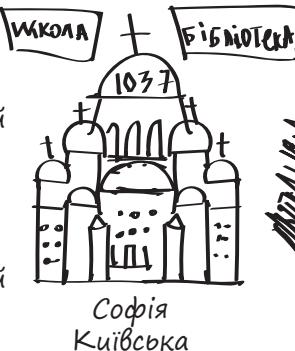
5. Культура Русі-України

Освіта і письменство

ШКОЛИ:

- для хлопчиків:
  - в Новгороді,
  - при Десятинній церкві;
  - у Софійському соборі;
  - при Андріївській церкві
- для дівчаток:
  - при Софіївському соборі

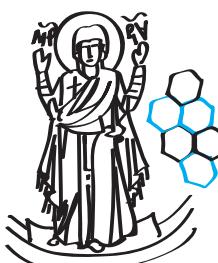

Книжкова мініатюра

Остромирове Євангеліє.
1057 р.

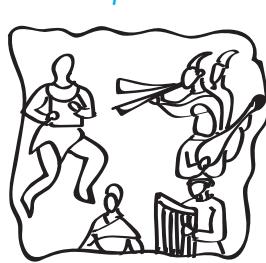
Мозаїка

Софія Оранта.
1037 р.

Живопис та архітектура

Фреска

Скоморохи.
Софійський собор.
1037 р.

Іконопис

Холмська ікона.
XI ст.

Свенська ікона.
XII ст.

Вишгородська ікона.
Середина XII ст.

Десятинна церква в Києві.
996 р.

Церква Святого Пантелеймона в Галиці.
Кінець XII ст.

П'ятницька церква в Чернігові.
Кінець XII ст.

Спасо-Преображенський собор у Чернігові.
1036 р.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Установіть відповідність між назвою племінного об'єднання та територією його розселення.

1) Тиверці;	A Середнє Подніпров'я, між річками Тетеревом і Россю;
2) уличі;	B Карпати, басейн верхнього Дністра;
3) древляни;	C південний басейн річок Прип'яті, Горині, західний берег Дніпра, північний басейн Тетерева;
4) білі хорвати.	D між нижніми течіями Дністра і Прута аж до Чорного моря;
	E між нижнім Дністровим, Південним Бугом (Богом) і Дніпром.

2. Установіть відповідність між назвою племінного об'єднання та його політичним центром (центрами).

1) Сіверяни;	A м. Київ;
2) поляни;	B м. Чернігів, м. Новгород-Сіверський;
3) древляни;	C м. Іскоростень;
4) білі хорвати.	D м. Ужгород;
	E м. Волинь (Волень), м. Теребовля.

3. Установіть відповідність між іменами князів та актами зовнішньої політики, які вони уклали.

1) Олег;	A Невдалий похід проти Візантії, коли руський флот був знищений «грецьким вогнем»;
2) Ігор;	B похід на Хозарський каганат та його розгром;
3) Ольга;	C обмін посольствами з німецьким імператором Оттоном I;
4) Святослав.	D одруження доночки з французьким королем;
	E укладання договору з Візантією після походу, коли на воротах Царгорода був прибитий щит.

4. Установіть відповідність між датами та подіями.

1) Хрещення Русі;	A 945 р.;
2) остаточне утвердження київським князем Ярослава Мудрого;	B 988 р.;
3) повстання древлян;	C 1019 р.;
4) повстання киян;	D 1051 р.
5) призначення київським митрополитом Іларіона.	

5. Установіть відповідність між термінами та їхніми визначеннями.

1) Знаки князівської власності, якими позначали державні володіння;	A Полюддя;
2) територія для князівських розваг, полювання;	B Погости;
3) щорічний об'їзд князем із дружиною підвладних йому територій для збору данини;	C Знамення;
4) адміністративно-господарські осередки, де регулярно збиралася встановлену данину;	D Ловища.
5) селянська община.	

6. Установіть хронологічну послідовність подій.

A Утворення Київської митрополії;	B розгром печенігів під Києвом;
B хрещення Русі;	C будівництво собору Святої Софії.

7. Установіть хронологічну послідовність подій.

A Правління Аскольда і Діра;	B заснування Києва;
B навала аварів на слов'янські землі;	C правління князя Ігоря.

8. Позначте назви союзів слов'янських племен, які розселилися на території сучасної України.
(П'ять правильних відповідей)

A Поляни;	B білі хорвати;	C сіверяни;	D в'ятичі;
D уличі;	E кривичі;	F тиверці;	G словени.

9. Позначте факти, що стосуються життя та діяльності Ярослава Мудрого (5 правильних відповідей).

A Успадкував владу від князя Святослава;	B розгромив печенігів під стінами Києва;
B був сином Володимира Великого;	C був перший писаний збірник законів;
C уклав перший писаний збірник законів;	D за його наказом збудована Десятинна церква;
D за його наказом збудована Десятинна церква;	E здійснив декілька походів проти Візантії;
E прожив 76 років;	F за його правління в Софійському соборі була заснована бібліотека.

10. Установіть відповідність між датами та подіями.

1) Побудова Софійського собору;	A 988 р.;
2) повстання киян проти Ізяслава;	B 1015 р.;
3) хрещення киян;	C 1037 р.;
4) розгром Хозарського каганату;	D 1068 р.
5) убивство Святополком Бориса і Гліба.	

Відповіді: за QR-кодом.

4. Королівство Руське (Галицько-Волинське князівство)

1. Об'єднання Волинського та Галицького князівств

Волинський князь
Роман Мстиславич
1170-1199 рр.

«Не передавивши
бджіл,
не їсти меду»

Здолав
бояр у Галичі

Князь ГВК
Роман Мстиславич
1199-1205 рр.

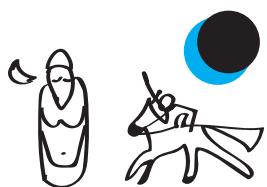

«Самодержець Русі»
1203 р.
Приєднав Київ.
... і знову вогував
з половцями»)

Галицький князь
Ярослав Осъмомисл
1152-1187 рр.

«Підпер гори Угорські
своїми заліznimi
полками»

1185 р.
Був у поході Ігоря
Святославича
проти половців

«Був він князь мудрий,
і красномовний... навів
лад у землі своїй...»

1205-1238 рр.
Після загибелі князя
Романа «велика
смута постала
в землі руській...»

2. Королівство Руське за князя Данила Романовича

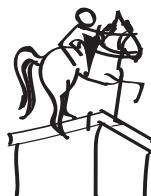
Данило Романович
1238-1264 рр.

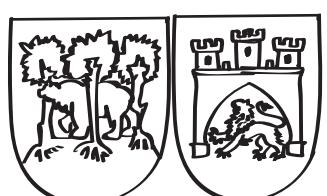
«Сей же Данило був
другим по Соломоні...»

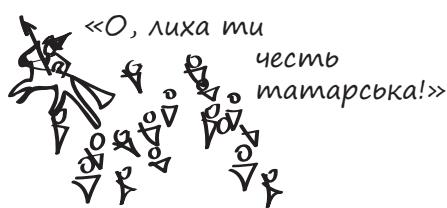
1238 р.
Здолав тевтонців
під Дорогочином

1239 р.
Приєднав Київ

Заснував міста
Холм і Львів

1239-1241 рр.
Хан Батий захопив
землі ГВК

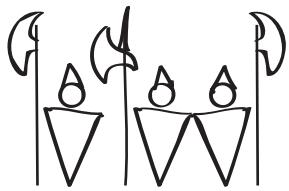
1245 р.
Князь Данило отримав
ярлик від Золотої Орди

1253 р.
Прийняв корону
від Папи Римського

Підвищів добробут
населення

Створив регулярну армію з міслян

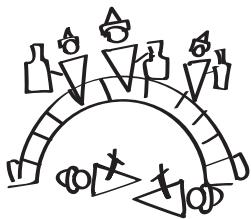

1259 р.
За наказом Орди зруйнував мури щойно збудовано-
ваних фортець

1264 р.
По смерті Данила Королівство Руське поділено між великим князем Васильком Романовичем, синами Данила: Мстиславом, Левом і Шварно

3. Боротьба з монгольською навалою

1223 р.
Перша перемога монголів над русичами на р. Калка

1239-1241 pp.
Хан Батий захопив землі ГВК

1240 р.
Хан Батий заснував державу Золота Орда

4 «Я»:
Ярмо
Ясак
Ясир
Ярлик

Система монгольського панування

4. Королівство Руське за спадкоємців Данила Галицького (1264-1340 pp.)

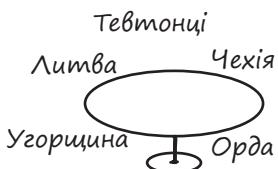
Лев I Данилович
1269-1301

1269 р.
Убив брата Шварно і заволодів його землями

Переніс столицю до Львова

Дипломатичні стосунки
1 — Закарпаття
2 — Люблін

Приєднав
1 — Закарпаття
2 — Люблін

Юрій I Львович
1301-1308 pp.

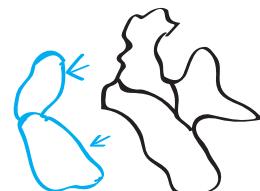
Об'єднав під своєю владою всі землі ГВК

Прийняв титул «король Русі»

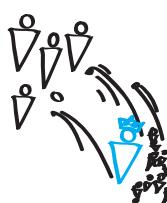

1303 р.
Заснував Галицьку митрополію

Утратив
Закарпаття і Люблін

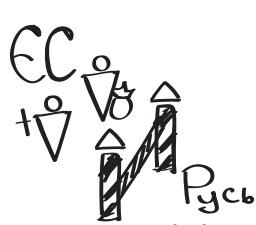
Юрій Болеслав II
1325-1340 pp.

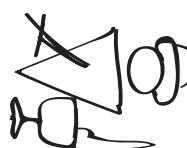
Союз з міслянами проти бояр

1339 р.
Місто Сянок першим отримало магдебурзьке право

Заохочував іноземців та католиків

1340 р.
Убитий боярами. Кінець династії, падіння ГВК

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Запропоновані факти з історії Галицького та Волинського князівств розподіліть у відповідних стовпчиках таблиці.

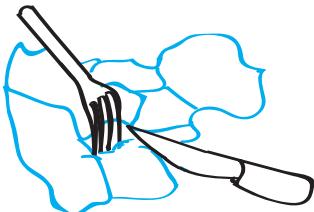
Галицьке	Волинське

- 1) Об'єднане Володимирком Володаревичем.
2) Мало кордон з литовськими племенами.
3) Столиця — місто Володимир.
4) Сильна влада боярства.
5) Першим відокремилося від Русі-України.
6) Правила династія Мономаховичів.
7) Князем був Ярослав Осмомисл.
8) Уважалося володінням київських князів.
9) Розширило територію до пониззя Дунаю.
10) Належало Ростиславичам.
2. Які літописні уривки стосуються князя Романа Мстиславовича?
- 1) «Був державцем всієї Руської землі»;
2) «високо сидиш ти на своїм золотокованім престолі»;
3) «ревно наслідував предка свого Мономаха»;
4) «за ним же Україна багато потужила»;
5) «вікіопомний самодержець всієї Русі».
3. Що з наведеного характеризує особливості розвитку Галицько-Волинської держави XII–XIII ст.? (Три правильні відповіді)
- 1) Вищі темпи економічного розвитку, ніж в інших князівствах;
2) тісніші стосунки з князівствами Північно-Східної Русі;
3) менші втрати від нашестя монголів порівняно з іншими князівствами;
4) значний вплив боярства на зовнішню і внутрішню політику;
5) значна кількість міст до вторгнення монголів порівняно з іншими князівствами;
6) постійні доброзичливі стосунки із сусіднimi західними державами.
- A 1, 2, 6;   B 1, 3, 4;   C 2, 4, 5;   D 3, 5, 6.
4. За літописом Руським про битву на річці Калка визначте, що призвело до поразки русичів у цій битві: «Кріпко вони билися, [але] інші полки [монгольські] зітнулися з ними, [i] за гріхи наші руські полки було переможено... і сталася побіда над усіма князями руськими, якої ото не бувало ніколи».
- A Кількісна перевага війська монголів;
B зрада половецьких ханів під час битви;
C неузгодженість дій князів через міжусобиці;
D використання монголами стінобитних машин.
5. Окрему Галицьку церковну митрополію було утворено за князювання:
- A Юрія I Львовича;   B Андрія Юрійовича;
B Лева II Юрійовича;   C Юрія II Болеслава.
6. Хто з правителів Галицько-Волинської держави так само, як і Данило Галицький, отримав королівський титул?
- A Роман Мстиславич;   B Лев I;   C Лев II;   D Юрій I.
7. Установіть відповідність між термінами та їхніми визначеннями.
- 1) Орда;   A Данина на користь монгольського хана;
2) баскак;   B столиця Золотої Орди;
3) ясак;   C грамота монгольського хана на князювання;
4) ярлик.   D представник монгольського хана для збору данини;
E військо монголо-татар.
9. Про кого із князів Галицько-Волинської держави літописець залишив такі слова: «Книжник великий і філософ, якого не було перед цим у цілій землі і по ньому не буде»?
- A Данила Галицького;   B Лева Даниловича;
B Юрія Львовича;   C Володимира Васильковича.

Відповіді: за QR-кодом.

5. Руські удільні князівства у складі іноземних держав у другій половині XIV–XV ст. Кримське ханство

1. Розподіл українських земель XIV–XV ст.

- Польща — Східна Галичина, Західне Поділля, Холм
- Литва — Київщина, Чернігово-Сіверщина (до 1503 р.), Східна Волинь, Східне Поділля
- Угорщина — Закарпаття
- Османська імперія — Крим та Північне Причорномор'я
- Молдавське князівство (з 1514 р. — Васал Туреччини) — Буковина
- Велике князівство Московське — Чернігово-Сіверщина

2. Українські землі у складі Великого князівства Литовського (ВКЛ)

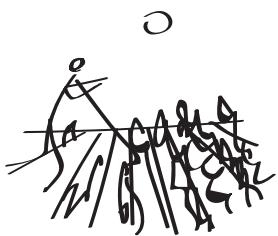
«Старовину не рушимо, новини не запроваджуємо»

<p>Гедимін 1316–1341 рр.</p> <p>Приєднав до ВКЛ Берестя та Дорогочин</p>	<p>Ольгерд 1345–1377 рр.</p> <p>Князівство Литовське, Руське, Жемантийське</p>	<p>1362 р. Переміг монголів на річці Сині Води</p>	<p>Литва</p> <p>Чернігово-Сіверщина Київщина Переяславщина Поділля</p> <p>Welcome!</p>
<p>Ягайло Великий князь ВКЛ 1378–1385 рр. Король Польщі 1385–1434 рр.</p> <p>1385 р. Кревська унія з Польщею про запровадження католицизму</p>	<p>1392 р. Острівська угода з князем Вітовтом</p>	<p>1410 р. Військо ВКЛ перемогло тевтонців під Гріонвалдом</p>	<p>FAIL</p> <p>1413 р. Городельська унія. Відновлено ВКЛ</p> <p>1430–1435 рр. Ягайло переміг Свидригайла у громадянській війні</p> <p>Ліквідовано Волинське та Київське князівства</p> <p>Поділ українських земель на воєводства</p> <p>Остання спроба відродити Руську державу зазнала поразки</p>

3. Українські землі у складі Польщі

1434 р.
Утворення
Руського та Подільського
воєводств

Запровадження
фольварків
та панини

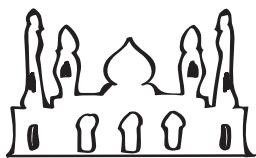
Поява цехів — міських
самоврядних
громад ремісників

«Партачам вхід
до міста заборонений»

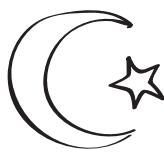
4. Крим та Причорномор'я

1428–1430 рр.
Утворення
Кримського улусу
(з 1502 р. — ханат)

1449 р.
Хаджі Герей стає
правителем Криму

1478 р.
Кримське ханство
стає васалом
Туреччини

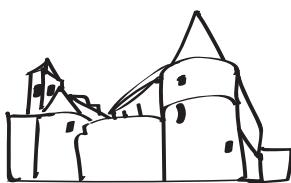

1482 р.
Початок
грабіжницьких походів
на українські землі

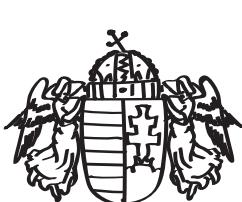
5. Українські землі у складі Угорщини та Молдавії

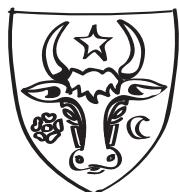
XII ст.
Угорщина захопила
землі Закарпаття
і Придунав'я

1394 р.
Федір Корятович,
намісник Мукачевого,
звів замок Паланок

1526 р.
Турки захопили
Угорщину,
Закарпаття

1359 р.
Засновано
Молдавське
князівство

1513 р.
Молдавія стала
васалом Туреччини

Н
а
с
п
і
я
к
ч

Розчленування українських земель між
іноземними державами призвело до:

→ розриву економічних та культурних
зв'язків;

→ втрати політичної незалежності;

→ припинення державотворчих процесів

→ створило загрозу асиміляції українців

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. З яким терміном або поняттям пов'язаний уривок?

«Рада також має запобігати сваркам у місті, боронити від кривд сиріт і вдів та викорінювати шкідливі ті безчесні ігри... щоразу, коли вимагатиме потреба... радитись про добро громади, здобувати нові користі... і запобігати шкодам, залагоджувати й розсуджувати всілякі спори... пильнувати обману в мірах і вагах під час продажу товару».

A Магдебурзьке право; B з'їзд князів; C Запорозька Січ; D Кревська унія.

2. Столиця Золотої Орди називалась:

A сарай; B баскак; C ярлик; D улус.

3. Луцький замок спорудили за князювання:

A Міндовга; B Любарта; C Болеслава I; D Казимира II.

4. За Кревською унією, литовський князь Ягайло мусив:

A охреститись за латинським обрядом; B передати українські землі московському князівству; C перенести столицю в інше місто; D одружитись з литовською князівною.

5. Яка земля в середині XV ст. перебувала у складі Угорщини?

A Буковина; B Поділля; C Закарпаття; D Сіверщина.

6. Яка земля в середині XV ст. перебувала у складі Молдавського князівства?

A Буковина; B Поділля; C Закарпаття; D Сіверщина.

7. Свидригайло Ольгердович вів боротьбу із Сигізмундом за:

A відновлення католицької віри у Великому князівстві Литовському;

B відновлення унії Литви і Польщі;

C право одружитися з польською королівною;

D утрачений велиkokнязівський престол.

8. Зазначте факт біографії Костянтина Івановича Острозького.

A Був Київським удільним князем;

B війська під його керівництвом зазнали поразки під Оршою від московських військ;

C був великим гетьманом литовським;

D похований у м. Острозі.

9. Чому українські землі у XIV–XV ст. було поділено сусідніми державами?

A Через запровадження міського самоврядування;

B була втрачена політична незалежність;

C влада запровадила високі податки;

D свої позиції втратила православна церква.

10. Хто зазнав поразки під час Грюнвальдської битви?

A Війська кримського хана; B війська Тевтонського ордену;

C війська руського царя; D війська угорського короля.

11. Якого року Кримське ханство проголосило свою незалежність від Золотої Орди?

A 1446 р.; B 1447 р.; C 1448 р.; D 1449 р.

12. Яке місто в українських землях першим отримало магдебурзьке право?

A Острог; B Київ; C Львів; D Сянок.

13. Зазначте рік остаточної ліквідації удільного устрою в Україні.

A 1340 р.; B 1386 р.; C 1462 р.; D 1471 р.

14. Установіть відповідність між терміном та його означенням.

1) Лава; A Узагальнена назва органів міського самоврядування;

2) вйт; B виборна службова особа, яка керувала магістратом;

3) цех; C панівний суспільний стан, родова знать;

4) магістрат. D спілка, що складалася з ремісників одного фаху;

E судовий орган у містах з магдебурзьким правом.

15. Позначте події, які відбувалися на території України в XV ст. (Чотири правильні відповіді)

A Перехід Чернігово-Сіверщини під владу Московського царства;

B визнання васальної залежності Кримського ханства від Османської імперії;

C Грюнвальдська битва;

D Кревська унія;

E ухвалення I Литовського статуту;

F повстання селян під проводом Мухи;

G ліквідація Волинського та Київського удільних князівств.

Відповіді: за QR-кодом.

6–7. Українські землі у складі Речі Посполитої у другій половині XVI – першій половині XVII ст.

1. Люблінська унія 1569 р. та її вплив на українські землі

ВКЛ зберегло: + Королівство Польща = Ріц Посполита
право, військо, Спільне: король, сейм, уряд, скарбницю скарбниця, монета, зовнішня політика

Українські землі, що опинились у складі Польщі, були поділені на такі воєводства:
1 — Белзьке 4 — Руське
2 — Київське 5 — Брацлавське
3 — Подільське 6 — Волинське

Магдебурзьке право

Рада. Бурмістр

Адміністрація, цивільний суд

Лава. Війт

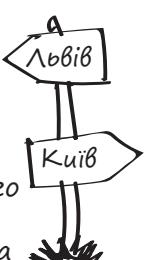

Кримінальний суд

2. Братський рух. Брестська унія 1596 р.

1586 р.
Створення Львівського православного церковного братства

Братські школи:
1586 р. — Львівська братська школа
1615 р. — Київська братська школа
1631 р. — Лаврська школа
1632 р. — Києво-Могилянська колегія
P. S. Коштом братств відкривалися школи і друкарні

Католицька церква

+ Православна церква

= Греко-католицька церква

Збережено східний обряд та мову.
Визнано зверхність Папи Римського.
Уніатів урівняно з католиками

Видавнича справа

3. Розвиток мистецтва та архітектури

Ікона Богородиці з пророками.
II половина XV ст.

Ікона «Успіння Богородиці»
О. Горошковича. 1547 р.

На цій книзі присягають президенти України

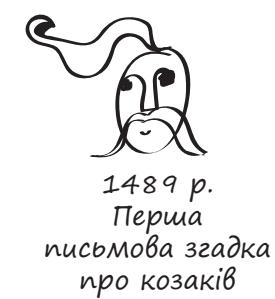

Портрет князя Збаразького. 1622 р.

4. Становлення козацтва

Гетьман Дмитро Вишневецький
1552-1563 рр.

1572 р.
Король РП створив реєстрове козацтво

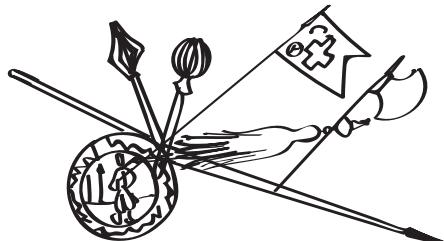
Загальна козацька рада
Старшина
Кошовий
Військова демократія на Сіці

Ба Ч Ми То ~~Хо~~

Засновник першої Січі на Хортиці

Запорозькі Січі
ХоТоБаМиЧ:

Хотинська Січ — 1556-1558 рр.
Томаківська Січ — 1564-1593 рр.
Базавлуцька Січ — 1593-1630 рр.
Микитинська Січ — 1628-1652 рр.
Чортомлицька Січ — 1652-1709 рр.

1594-1596 рр.
Козацько-селянське повстання С. Наливайка.
Солоницівська трагедія

5. «Доба героїчних походів» перших десятиліть XVII ст. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний

Гетьман
Петро
Конашевич-
Сагайдачний
1570-1622 рр.

Морські походи
козаків проти
Туреччини

1516 р.
Узяття Кафи
(Феодосія)

1618 р.
Похід на Москву

1621 р.
Перемога козаків,
поляків над турками

Київська
братська
школа

1615 р.
Заснована
коштом козаків

Патріарх Феофан

1620 р.
На прохання козаків
відновив православну
церкву

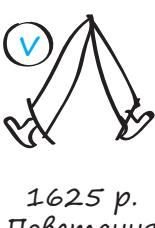
1622 р.
П. Сагайдачний
помер від ран

Заповіт грошей
на утримання
Київської, Львівської та
Луцької братських школ

6. Козацькі повстання 1620-1630-х рр. «Ординація Війська Запорозького реєстрового»

М. Жмайлó

Куруківська угода:

Сигізмунд III
реєстр 6 тис.,
створено 6 полків
М. Дорошенко

1625 р.
Повстання

Т. Трасило

1630 р.

I. Сулима

1635 р.
Загін зруйнував
фортецю Кодак

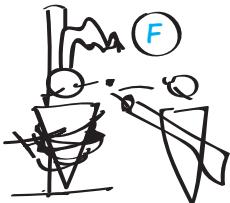
«Пункти
заспокоєння
руського народу»

1632 р.
Король відновив
православну церкву
в українських
землях

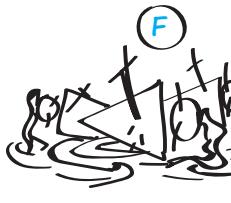
«Золотий
спокій»

П. Павлюк (Бут)

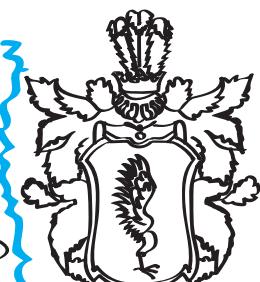

1637 р.
Кумейки

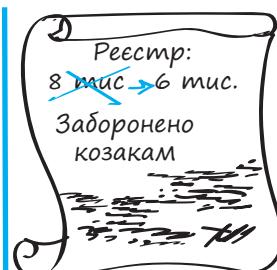
Я. Остряниця

1638 р.
Жовнин

Я. Остряниця
відступив
на Слобожанщину

1638 р.
«Ординація
Війська
Запорозького»

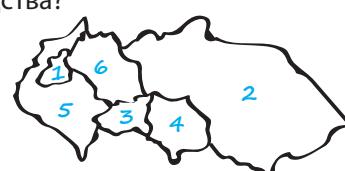

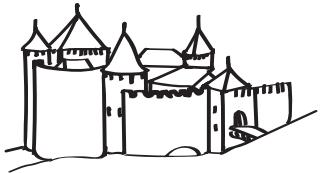
1638-1647 рр.
Час затишня
для польської
шляхти

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Установіть хронологічну послідовність подій.
A Друкування Іваном Федоровим Острозької Біблії;
B підписання польським королем Владиславом IV «Пунктів заспокоєння»;
C заснування Київської братської школи;
D утворення Львівського Ставропігійного братства.
2. Установіть відповідність між воєводством на українських землях у складі Речі Посполитої та його адміністративним центром.

1) Волинське;	A Брацлав;
2) Руське;	B Кам'янець;
3) Подільське;	C Луцьк;
4) Брацлавське.	D Белз;
	E Львів.
3. Що з наведеного стосується особливостей розвитку української культури XVI ст.?
(Три правильні відповіді)
1) Багато літературних творів писалось народною мовою;
2) з'являються православні та єзуїтські школи;
3) розвиток музики обмежувала заборона музичних цехів;
4) припинило існувати літописання;
5) почала будуватись Хотинська фортеця;
6) в архітектурі з'явився ренесансний стиль.
4. Які соціально-економічні процеси характерні для України XVI ст.? (Три правильні відповіді)
1) Концентрація земель у руках магнатів;
2) ліквідація магдебурзького права у містах;
3) перевага мануфактурного виробництва над цеховим;
4) формування міщанського стану;
5) припинення утисків українських міщан;
6) зменшення впливу католицького духовенства.
5. Яке поняття характеризує уривок з історичного документа?
«Хочуть... панове міщани львівські школи засновувати для навчання дітей християнських усіх станів, які би мали вчитися Письма Святого грецького і слов'янського, щоб не був їх християнський рід неначе безсловесним через свою невченість. І також купили друкарню, потрібну для тієї школи...».
A Паланка;   **B** цех;   **C** земство;   **D** братство.
6. Розташуйте у хронологічній послідовності події.
A Люблінський сейм (Люблінська унія). Утворення Речі Посполитої;
B завершено створення Пересопницького Євангелія;
C заснування князем Д. Вишневецьким на о. Мала Хортиця першої відомої Січі;
D Берестейська церковна унія. Утворення греко-католицької церкви.
7. Що із зазначеного є наслідком Люблінської унії?
1) На українських землях було утворено 5 воєводств;
2) казна була поділена на дві рівноправні частини;
3) наполовину зменшувалась територія Великого князівства Литовського;
4) Велике князівство Литовське могло здійснювати власну зовнішню політику;
5) король обирається в Польщі;
6) була утворена Річ Посполита.
A 1, 3, 4;   **B** 1, 2, 5;   **C** 2, 4, 6;   **D** 3, 5, 6.
8. Якими цифрами на картосхемі, що зображує адміністративний поділ українських земель після Люблінської унії, позначені Руське, Київське та Брацлавське воєводства?
A 1, 3, 6;
B 1, 2, 4;
C 2, 4, 5;
D 3, 5, 6.

9. Установіть відповідність між подіями та датами козацько-селянських повстань 20–30-х рр. XVII ст.
1) 1637 р.;	A Повстання під проводом Тараса Федоровича (Трясили);
2) 1625 р.;	B Повстання під проводом Бута (Павлюка);
3) 1627 р.;	C Повстання під проводом Я. Острянина;
4) 1638 р.;	D Повстання під проводом М. Жмайла.
5) 1630 р.	
10. Установіть відповідність між термінами та їхніми визначеннями.
1) Інтермедія;	A Чернечий орден, має на меті боротися з еретиками;
2) ставропігія;	B побутова сценка розважального характеру в антракті релігійних драм;
3) єзуїти;	C соціально-політичний рух XVI — першої половини XVII ст. проти католицької церкви;
4) догмат.	D основні положення, що вважаються незаперечною істиною;
	E автономна православна церковна одиниця, яка підлягає юрисдикції патріарха.
11. Кого з козацьких ватажків 1621 року було тяжко поранено під час оборони фортеці, зображененої на малюнку?
- A Д. Гуню;
B I. Сулиму;
C П. Конашевича-Сагайдачного;
D Т. Трясило.
-
12. Якого року було підписано угоду, уривок з якої наведено? «Козацький реєстр становив 6 тисяч; ті, хто не потрапив до реєстру, мали повернутися до маєтків своїх власників; козаки не повинні здійснювати морські походи, не втручатися в релігійні справи»?
- A 1615 р.;   B 1620 р.;   C 1625 р.;   D 1630 р.
13. Установіть послідовність подій.
- A Заснування князем Д. Вишневецьким на о. Мала Хортиця першої відомої Січі;
B проголошення Берестейської церковної унії;
C утворення Києво-Могилянської колегії;
D Хотинська війна.
14. Установіть хронологічну послідовність подій.
- A Повстання під проводом К. Косинського;
B похід козаків під проводом П. Сагайдачного на Кафу;
C похід I. Підкови на Молдову;
D Хотинська війна.
15. Зазначте прізвища, пропущені в тексті:
«Наприкінці 20-х років XVII ст. київський митрополит ... розпочав перемовини з уніатським митрополитом ... про скликання церковного собору».
- A П. Могила, I. Потій;
B М. Копистенський, К. Терлецький;
C I. Борецький, Й.-В. Рутський;
D В.-К. Острозький, П. Скарба.
16. Що стало наслідком ухвалення «Ординації Війська Запорозького реєстрового», уривок з якої поданий нижче:
- «...оскільки козацька сваволя так розгнуздалася, що для приборкання її довелося рушити наші війська і битися з козаками, і з благословіння Бога як володаря всіх воєн, розгромити і уразити їх, відвернувши цим страшну небезпеку від Річі Посполитої, — тому на вічні часи позбавляємо козаків старшинства, всяких старовинних судових установ, права, доходів і інших відзнак, набутих ними за вірні послуги від наших предків і тепер внаслідок заколотів утрачених...».
- A «Десятиліття золотого спокою»;
B руйнування Кодацької фортеці;
C повстання М. Жмайла;
D «Тарасова ніч».
17. Із якою подією пов'язана діяльність Петра Конашевича-Сагайдачного?
- A Підписання Куруківської угоди;
B заснування першої Запорозької Січі;
C утворення Києво-Могилянського колегіуму;
D відновлення церковної православної єпархії.

Відповіді: за QR-кодом.

8. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.

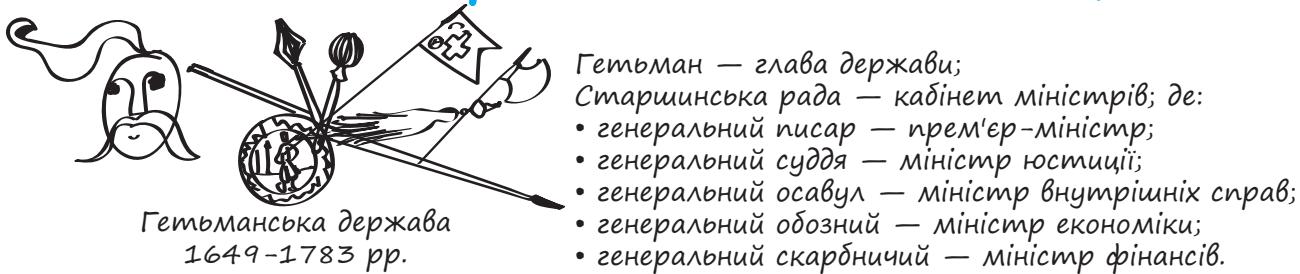
1. Передумови війни. Події 1648 р.

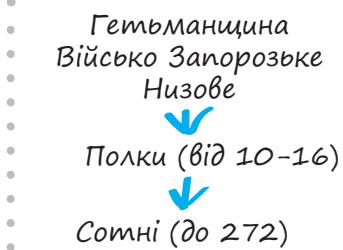

2. Облога Збаража. Зборівська угода 1649 р.

3. Військо Запорозьке Низове або Гетьманщина

Столиці Гетьманщини:
Чигирин, 1649-1678 рр.
Гадяч, 1663-1668 рр.
Батурин, 1669-1708 рр. і 1750-1764 рр.
Глухів, 1708-1722 рр. і 1727-1734 рр.

4. Військо-політичні події 1650-1653 рр.

Молдавський похід
1650 р.

Тимош Хмельницький +
Розамунда Лупул

Берестецька битва

1651 р.
Поразка козаків

Білоцерківська угода

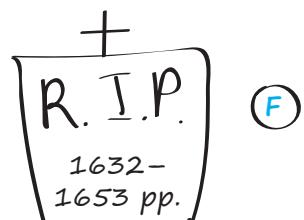
~~20 тис. реєстру~~
~~Біл~~а=Київське,
«випищики»
повертаються
до панів

Вересень 1650 р.
Білоцерківська угода

Битва
під Батогом

«Українські Канни»
1652 р.
Козаки перемогли
військо РП

Загибель Тимоша
Хмельницького. Крах
«молдавського проекту»

«з такими друзями ворогів не треба»

1653 р.
Оточення поляків.
І знов «Tatars' help!»

Жванець
Кам'янець
~~Білоцерківська~~
угода

Відновлено
Зборівську угоду 1649 р.
1653 р.
Сепаратна угода
татар і поляків

5. 1654 рік. Березневі статті

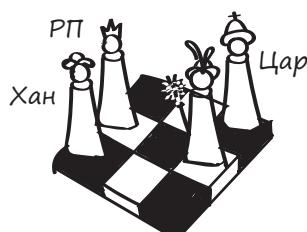
Шість років
триває війна,
військо виснажене.
Злідні населення,
епідемія, масові
втечі від війни на Лб/У.
Зневіра у союзниках....
А поляки знов
готують наступ

Важкий Вибір Богдана

Переяславська рада

Січень 1654 р.
Взято курс на Москву

Гетьманська шахівниця

Березневі статті:

- пожиттєвий гетьман;
- політична автономія;
- 60 тис. реєстр;
- міжнародні стосунки, крім РП та Туреччини;
- взаємодопомога у боротьбі з РП та турками

*До речі:

- Березневі статті росіяни порушать уже через 2 роки;
- через 13 років Польща і Росія поділять землі Гетьманщини між собою;
- через 100 років Росія скасує гетьманство, знищує Запорозьку Січ і перетворить Гетьманську державу на російську провінцію.

6. Завершення Національно-визвольної війни

Смоленськ. Білорусія

1654 р.

Спільний похід російсько-українських сил

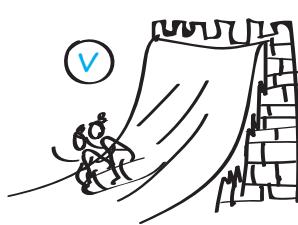
Буши

1654 р.

Жінки підірвали фортецю, захоплену поляками

Умань

1655 р.

«Польсько-татарський бобслей»

Охматів

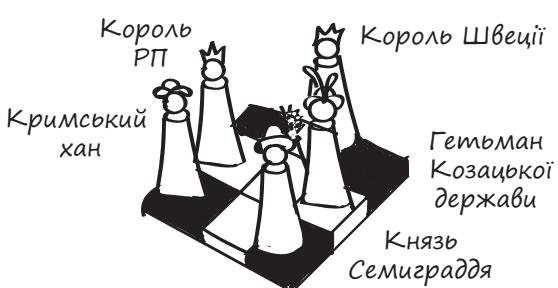
1655 р.

Черговий успіх козаків

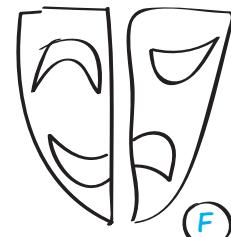
Вільно

І ратом... Зрада, 1656 р.
Таємна угода між Московією та Варшавою

Шаховий гамбіт Б. Хмельницького

1657 р.
Похід союзників на Варшаву.
Поразка Ракоці

27 липня 1657 р.

Богдан Хмельницький помер.
Кінець Визвольної війни

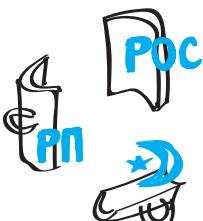
Значення Національно-визвольної війни:

- Гетьманська держава проіснувала 130 р.;
- закладено основи Української держави,
- запропоновано полковий державний устрій,
- сформовано потужне військо та фінанси;
- розпочато формування української національної свідомості;
- установлено міжнародні відносини з Кримом, Московією, Молдавією, Англією, Польщею, Туреччиною, Венецією.

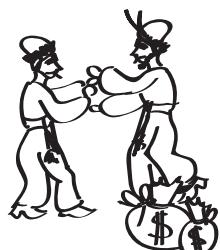
7. Гетьманщина по смерті Богдана Хмельницького

Відсутність загально-державного лідера

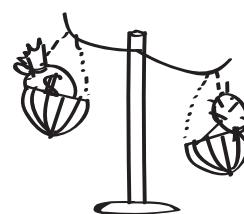
Розбіжність серед старшин щодо підтримки іноземних держав

Прагнення старшинської верхівки збагачення, боротьба за владу

Гетьмани не здатні розбудовувати держави

Неспроможність поставити державні інтереси вище власних

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Установіть хронологічну послідовність подій Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького.
A Битва під Жовтими Водами;   **B** битва під Пилявцями;
B битва під Берестечком;   **G** битва під Корсунем.
2. Позначте причину Національно-визвольної війни в середині XVII ст.
A Обрання гетьманом Б. Хмельницького;
B татарські набіги на українські землі;
C прагнення об'єднатися з Московським царством;
D посилення національного гніту українського народу.
3. На які адміністративно-територіальні одиниці поділялась Гетьманщина?
A Воєводства;   **B** полки;   **C** повіти;   **D** провінції.
4. Які з козацьких полків 1649 року розташувались на Лівобережжі?
1) Полтавський;   **2)** Брацлавський;   **3)** Чигиринський;
4) Чернігівський;   **5)** Миргородський;   **6)** Білоцерківський.
5. Установіть відповідність між битвами та датами.
1) 1648 р.;   **A** Батоцька битва;
2) 1649 р.;   **B** Зборівська битва;
3) 1650 р.;   **C** Берестецька битва;
4) 1651 р.;   **D** Корсунська битва.
5) 1652 р.
6. Хто у наведеному переліку був сподвижником Б. Хмельницького?
A С. Жолкевський;   **B** К. Косинський;   **C** М. Потоцький;   **D** Д. Нечай.
7. Якою була причина Національно-визвольної війни українського народу проти Речі Посполитої середини XVII ст.?
A Смерть польського короля;
B обмеження прав козацтва;
C бажання об'єднатися з Московським царством;
D татарські набіги на українські землі.
8. Установіть послідовність подій Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст. за описом.
A «Ця битва тривала чотири зимових дні і ночі. У вирішальний момент з Умані на підмогу підійшов полк І. Богуна і вдарив у тил полякам і татарам. Зазнавши значних втрат, противник спішно відступив за р. Буг. Обложене в місті козацьке військо М. Пушкаря було звільнене».
B «Козацьке військо Тимиша Хмельницького перейшло через Брацлавщину. Форсувало р. Дністер і взяло курс на Яси. Угорсько-валаське військо відступило. Влада була повернута Василю Лупулу. Козацькі війська рушили у Валахію, де зазнали великих втрат. В одному з боїв Тиміш був тяжко поранений і через кілька днів помер».
C «... загін татар ударив у тил полякам. Козаки безперервно штурмували польський табір. Через кілька днів боїв поляки відійшли до балки Княжі Байраки, де їх в засаді чекала кіннота Тугайбєя. Дорогу для відступу полякам було завалено. 15 травня польський табір був атакований. Майже всі поляки загинули або потрапили в полон».
D «Вранці 10 липня (за старим стилем) І. Богун з 2 тисячами козаків вийшов з табору для укріплення переправи, що багатьма козаками було сприйнято за спробу зрадити. Почалась паніка і безладний відступ через болото. Поляки відкрили гарматний вогонь і почали штурмувати табір. Декілька тисяч козаків прикривали відступ і загинули».
9. Зазначте території, на яких точилися бойові дії під час Національно-визвольної війни українського народу проти Речі Посполитої.
A Чернігівщина, Переяславщина, Волинь;
B Брацлавщина, Волинь, Поділля, Галичина, Київщина;
C Київщина, Брацлавщина, Чернігівщина;
D Поділля, Київщина, Чернігівщина, Переяславщина.

Відповіді: за QR-кодом.

9. Козацька Україна у 50-80-ті рр. XVII ст.

Гетьман України
Іван Виговський
1657-1659 рр.

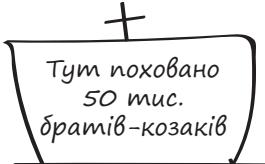

«Ми самі себе звуювали»

1. «Руїна»

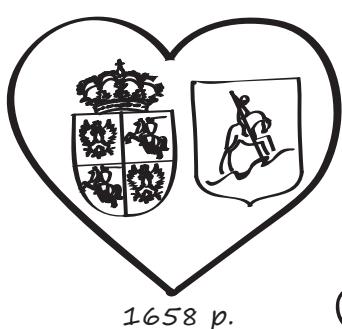
Початок громадянської війни

1657-1658 рр.
Придушив повстання
Барбаша і Пушкаря

1657 р.
Відновив
союз із Туреччиною

1658 р.

Гадяцька угода:

- довічний гетьман;
- власний суд, фінанси;
- ліквідація унії;
- 40 тис. реєстр;
- ПЦ = КЦ;
- федерація Польщі, Литви та Великого князівства Руського

Конотоп — Варшава

1659 р.
Переміг у битві,
але зникся Влади

1664 р.
Розстріляний
 поляками
як заколотник

Гетьман України
1659-1663 рр.

Князь сарматський
та Малої Русі-України
1677-1681 рр.

РП

«Ochen' proshu!»
1660-1670 рр.

1660 р.

Слободищенський трактат,
розкол Гетьманщини
на Правобережну
і Лівобережну

1663 р.

Склад булаву П. Тетері,
постригся в ченці

РОС

«Одобрям-с!!!»
1659-1660 рр.

Переяславські стамти 1659 р.

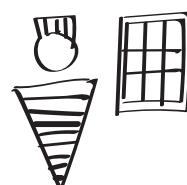
- Заборона дипломатичних стосунків;
- російські залоги у 5 містах;
- Київський митрополит визнає зверхність Московського патріархату;
- обрання гетьмана з дозволу царя

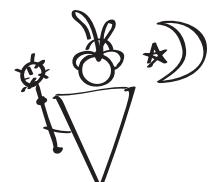
1660 р.
Поразка російсько-українського
війська від Польщі

«Alla verdi»
1670 р.

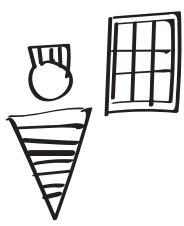

1670-1677 рр.
В'язень Туреччини

1677-1678 рр.
Турки проголосили
Ю. Хмельницького
гетьманом

РП

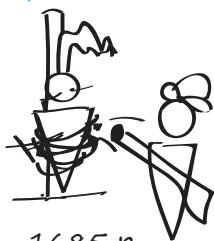
1663-1667 рр.
Був ув'язнений

Чигирин

1677, 1678 рр.
Брав участь у поході турків

Кам'янець-Подільський

1685 р.
Турки старили Юрія

«Двоє українців — троє гетьманів»

Правобережжя

Павло Тетеря
1663-1665 рр.

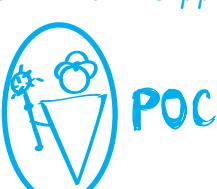

Отримав гетьманські
клейноди від
Ю. Хмельницького

Намагався
приєднати
Лівобережжя,
був отруйний

Іван Брюховецький
1663-1668 рр.

Обрано гетьманом
на Чорній раді

Лівобережжя

Москов. стамті

- 12 тис. російських вояків у 5 містах;
- росіяни збирають податки;
- УПЦ залежить від РПЦ

1668 р.
Убитий
новосталою
козацькою
старшиною

1665 р.

Петро Дорошенко
Гетьман Поб/У
1665-1668 рр.;
гетьман України
1668-1676 рр.

П. Дорошенка обрали
правобережним
гетьманом. Карбував
монету, встановив
митні кордони

Сонце «Руїни»

1665 р.

П. Дорошенка обрали
гетьманом «кобох берегів
Дніпра»

Корсунь

Гарантовано:

- права гетьмана;
  - територіальну цілісність;
  - автономію;
  - підпорядкування УПЦ
- Константинопольському патріарху

1669 р.
Угода з Туреччиною

Наказний
гетьман
Дем'ян
Многогрішний
1669-1672 рр.

Глухівські стамті:

- скасовано Москов. стамті 1665 р.;
- обмежено присутність російських військ;
- козацький реестр 30 тис.;
- податки збирає козацька старшина;
- обмежено перехід селян у козацтво

на Сибір

1669 р.
Договір з Росією

1672 р.
Д. Многогрішний
усунений від влади,
засланий до Сибіру

*До речі:

- першим гетьманом династії Дорошенків був Михайло (1622-1628), який уклав Куруківську угоду.
- Правнучка П. Дорошенка — Наталя Гончарова, дружина О. Пушкіна.
- На початку ХХ ст. Д. Дорошенко, історик, політичний діяч, входив до складу УЦР та уряду П. Скоропадського.

1670 р.

П. Дорошенка
на Пб/У,
проти
М. Ханенка

«Хто винен?»

1676 р.
П. Дорошенко склав
гетьманську булаву

Москва-В'ятка
1676 р.
П. Дорошенко
засланий воєводою
до В'ятки

Гетьман
Іван Самойлович
1672-1687 рр.

Кінець «Руїни»

«Великий згін»

Доля УПЦ

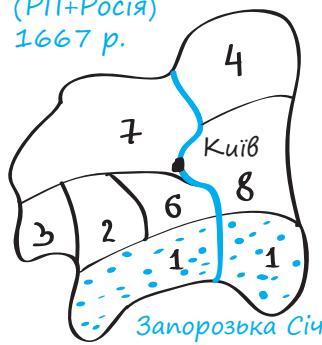
УПЦ була
підпорядкована
РПЦ на 300 р.

1687 р.
І. Самойлович
засланий через донос
козацької старшини

2. Міжнародні угоди другої половини XVII ст. про територіальний розподіл України

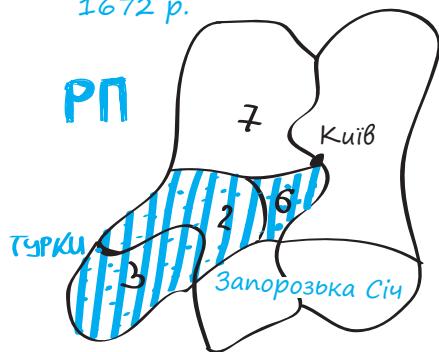
Андрусівське перемир'я
(РП+Росія)
1667 р.

Розподіл України
по Дніпру.

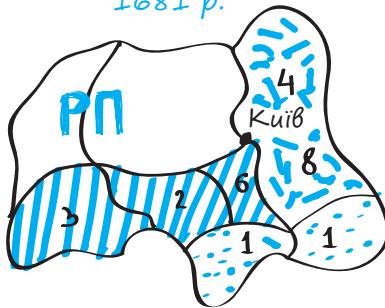
- Польща — Правобережжя,
- Росія — Лівобережжя, Київ,
- Запорозька Січ — спільне управління

Бучацький мир (РП+Т)
1672 р.

- Туреччина — Поділля (3);
- передана П. Дорошенко — Південна Київщина (6),
Брацлавщина (2)

Бахчисарайський мир
(Росія+Т+Крим)
1681 р.

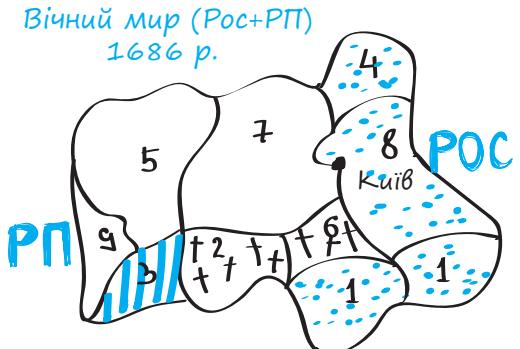
Туреччина

- Південна Київщина (6),
- Брацлавщина (2),
- Поділля (3)

Росія

- Лівобережжя та Київ (4, 8),
- Запорозька Січ (1)

Карловицький договір (РП+Т)
1699 р.

Річ Посполіта

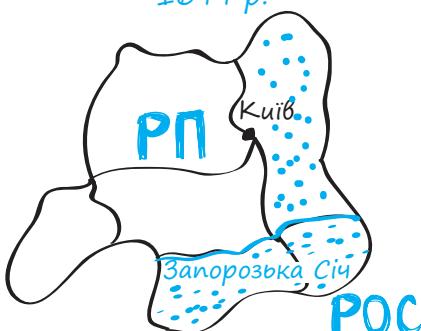
- Північна Київщина (7),
- Волинь (5),
- Галичина (9)

Туреччина

- Поділля (3)

Незаселена зона

- Брацлавщина (2),
- Південна Київщина (6)

Туреччина
повернула Польщі Поділля
і Правобережжя

Руїна

1. Занепад Української козацької держави, створеної Б. Хмельницьким.
2. 30-річна громадянська війна вицент зруйнувала господарське життя ПБ/У.
3. Населення Правобережної України за цей час скратилося на 90 %.
4. Втрачена територіальна цілісність Української козацької держави.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Хто з діячів періоду Визвольної війни підписав угоди:

- 1) Гадяцьку;   А Б. Хмельницький;
2) Жванецьку;   Б Ю. Хмельницький;
3) Слободищенську;   В Д. Многогрішний;
4) Глухівську.   Г І. Виговський.

2. Із яким гетьманом пов'язаний документ, уривок з якого наводиться?

«Вся річ Посполита народів польського, і Великого князівства Литовського, і Руського та провінцій, що до них належить, відновлюється в повноті так, як було перед війною... має відбутися вільне вибрання гетьмана, тобто оберуть чотирьох електів статусом воєводств Київського, Брацлавського та Чернігівського, з яких одного король, його милість, вибере...»

- А І. Самойлович;   Б І. Виговський;
В Ю. Хмельницький;   Г П. Дорошенко.

3. До складу гетьманської України протягом 1652–1667 років не входило воєводство:

- А Київське;   Б Чернігівське;   В Руське;   Г Брацлавське.

4. Хто з гетьманів зумів об'єднати Україну 1668 року?

- А Ю. Хмельницький;   Б П. Тетеря;   В І. Брюховецький;   Г П. Дорошенко.

5. Установіть хронологічну послідовність подій.

- А Страта Ю. Хмельницького;   Б перший Кримський похід;
В Бучацький мирний договір;   Г другий Чигиринський похід;

6. Установіть відповідність між подією і тогодчасним гетьманом.

- 1) Підписання Андрушівської угоди;   А І. Виговський;
2) розгром під Конотопом московських військ;   Б І. Самойлович;
3) Чигиринські походи турецько-татарського війська;   В П. Дорошенко;
4) перенесення столиці Гетьманщини із Гадяча до Батурина.   Г І. Мазепа;
Д Д. Многогрішний.

7. Яка з наведених подій відбулася в Україні в 70-х рр. XVII ст.?

- А Підписання Андрушівського перемир'я;   Б обрання гетьманом І. Самойловича;
В підпорядкування Української православної церкви Московському патріархові;   Г обрання гетьманом Д. Многогрішного.

8. Установіть відповідність між особами та посадами, які вони обіймали.

- 1) Російський воєвода під час першого Кримського походу;   А В. Голіцин;
2) кошовий отаман на Січі;   Б І. Сірко;
3) український полковник, який очолив повстання проти Д. Дорошенка;   В П. Тетеря;
4) гетьман Правобережної України;   Г М. Ханенко.
5) польський король.

9. Якого року була викарбувана в незалежній Україні ювілейна монета номіналом у 10 гривень?

- А 2002;   Б 2005;
В 2007;   Г 2009.

10. Установіть відповідність між назвою договорів та прізвищами гетьманів, які їх підписали.

- 1) «Конотопські статті»;   А І. Брюховецький;
2) «Глухівські статті»;   Б І. Виговський;
3) «Московські статті»;   В І. Самойлович;
4) «Переяславські статті»;   Г Д. Многогрішний;
Д Ю. Хмельницький.

Відповіді: за QR-кодом.

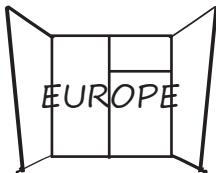
10-11. Українські землі наприкінці XVII – XVIII ст.

1. «Між двох вогнів»

Гетьман Іван Мазепа
Гетьман ЛБ/У
1687-1704 рр.
Гетьман
обох берегів Дніпра
1704-1708 рр.

Північна Війна

1701-1705 рр.
Союзник Росії
проти Швеції

Козаки,
містяни,
селяни
Захисні права
Козацька
старшина,
духовенство

Прагнув задовільнити всі
прошарки суспільства

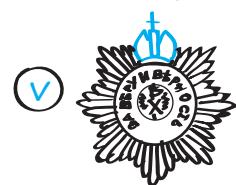
Коломацькі стамми

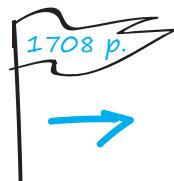
1687 р.

Уклав договір з Росією

Повстання С. Палія

1704 р.
І. Мазепа після придушення
повстання приеднав
Правобережжя

Goodbay, Russia!

24 жовтня.
Перейшов на бік
короля Карла XII

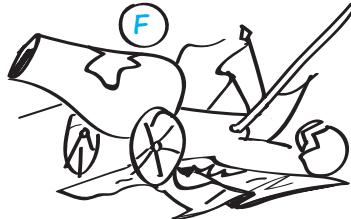

2 листопада.
Знищено
гетьманську
столицю

Чортомлицька Січ

Полтавська битва

І. Мазепа
помер
у Галаці

28 березня.

Разом з кошовим ЗС
К. Гордієнком уклали договір
зі Швецією

Мазепинське бароко

Троїцька
надбрамна
церква

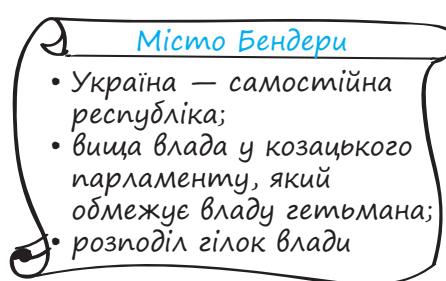
Колегіум – осередок
формування еліти

Дзвіниця
Софійського собору

Гетьман
Пилип Орлик
1710-1742 рр.

Перший гетьман
у вигнанні

1710 р.
Конституція прав і вольностей
Запорозького Війська

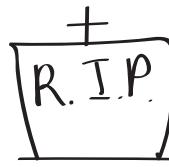
Прутський похід

Бакшиш від Катерини I

1711 р.

Поразка Петра I
від турків та козаків

1742 р.
П. Орлик
помер у Ясах

2. Боротьба за збереження державності

Гетьман
Іван Скоропадський
1708-1722 рр.

Решетилівські статті:
 • росіяни могли втручатися у справи Гетьманщини;
 • зросла кількість московських залог;
 • російський резидент мав контролювати гетьмана і фінанси
 1709 р.
 Уклав договір з Росією

Наказний гетьман
Павло Полуботок
1722-1723 рр.

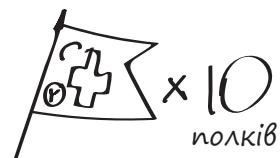

Закатований
росіянами

Скарби Полуботка

"Депозит Ост-Інд. компанії"

 200 тис. золотом
 під 7,5 річних
 у Британському банку

Територія

Зберігався козацький адміністративний устрій,
поділ на полки

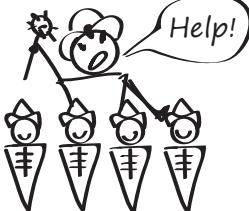
Магдебурзьке право

Мали:
 • Київ,
 • Ніжин,
 • Переяслав,
 • Чернігів,
 • Стародуб,
 • Новгород-Сіверський

Малоросійська колегія

1722-1727 рр.
 Початок ліквідації автономії

Кодифікація права

звичаєве право
 магдебурзьке право
 Литовський статут

Укладаються «Права, за якими судиться малоросійський народ»

Гетьман
Данило Апостол
1727-1734 рр.

1727 р.
 Скасовано Першу
 Малоросійську колегію,
 відновлено посаду гетьмана

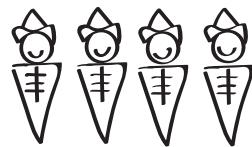
Рішенільні пункти

Генеральний суд
 контроль

Землеволодіння

Правління
гетьманського уряду

Гетьман
Кирило
Розумовський
1750-1764 рр.

Реформи
 А судді хто?
 Запровадив
 гродський
 підкоморський
 земський суди

Сила — у Війську

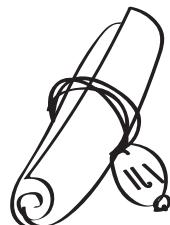
Оновлення
 озброєння
 та уніформи

Освіта

Обов'язкове
 навчання
 козацьких
 дітей

Перехід селян

1760 р.
 Перехід селян
 заборонено без письмової згоди пана

1. Гетьманщина відіграла важливу роль в українському державотворенні.
2. Захистила український народ від асиміляції.
3. Сприяла формуванню української національної еліти.
4. Цей період увійшов в історію як «козацький ренесанс», коли розвивалися українська мова, література, наука і мистецтво.

Правобережна Україна

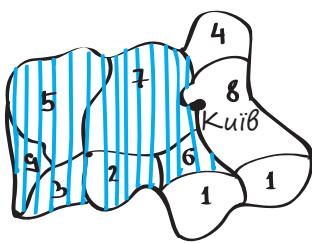
Welcome, козаки!

Корсунський, Богуславський, Брацлавський, Білоцерківський

1685 р. Король відновив козацькі полки

Вічний мир

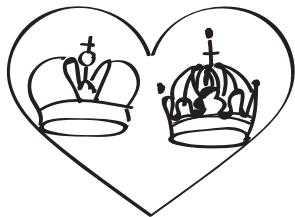
1686 р. Землі ПБ/У, що одійшли РП

Карловицький договір

1699 р. Турки повернули Поділля РП, сейм оголосив про розпуск козацького війська

Барська конфедерація

1768 р. Виступ шляхти РП проти короля І Катерини II

Колівщина

1768-1769 pp. Повстання на чолі з М. Залізняком та І. Гонтою

Слобідська Україна

Слобожанщина

1638 р. Перше масове переселення з ПБ/У на ЛБ/У

Слобідські полки з 1652 р.

Острогозький, Сумський, Охтирський, Харківський, Ізюмський

ОСОХІ

Займанщина

Без дозволу не заходити!

Слобожани звільнені від податків, збережено самоврядування

Устрій

Посольський приказ
↓
Полк
↓
Сотні

Слобідсько-Українська губернія

1765 р. Створена замість Слобідських полків

Знищення ЗС

1. Перемога Росії у війні з турками 1768-1774 р. Росія за Кючук-Кайнаджийським миром отримала вихід до Чорного моря.
2. Посилення абсолютизму виключало існування автономних утворень.
3. Січ утратила своє військово-стратегічне значення внаслідок колонізації земель Південної України.

Значення

Доба козаччини тривала в Україні майже 300 років

Уславилася героїчною боротьбою проти іноземних загарбників

Закладено принципи українського державотворення

Вагомий внесок у духовну і культурну спадщину

1-й поділ Польщі

1772 р.
Руське, Белзьке
Воєводства ввійшли
до Австрії

Королівство Галичини і Лодомерії

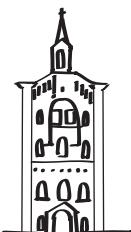

Східна Галичина
—
12 округів

Управління

Барбареум

1774 р.
Семінарія для руських ГКЦ священиків

ІІІ	ВТІ	СІІІ	ІІІІ	ІІІІІ	СІІІІІ
V	V	V	V	V	V
V	V	V	V	V	V
V	V	V	V	V	V
V	V	V	V	V	V

1786 р.
Панцина з дні на тиждень

КАСА

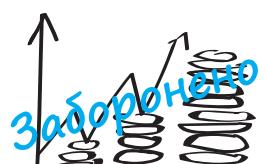
Усі церкви рівноправні

Я — свій, власний

Селяни отримали свободу від поміщиків

Податки

Пан не міг збільшувати податки

3. Культура козацького бароко

Вища освіта

Києво-
Могилянська
академія

1774 р.
Відновлено діяльність
Львівського університету

1701 р. Чернігівський,
1726 р. Харківський
1738 р. Переяславський
колегіуми

У Західній Україні
23 єзуїтські
колегіуми

Початкова освіта

Січові, полкові,
парафіяльні
школи

1773 р.
Засновано
у Львові

Народні училища

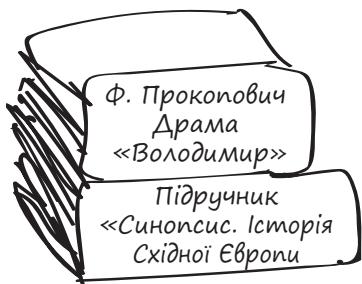
1786 р.
Запропоновано
на Надніпрянщині

Учительська семінарія

1793 р.
Перша в Україні.
Засновано в Ужгороді

Наука і література

Ф. Прокопович
«Драма «Володимир»»
Підручник
«Синопсис. Історія Східної Європи»

«OII
inklusiv»

1727 р.
В. Григорович-Барський
«Подорожні замальовки
про Африку, Азію»

Р. Ракушка-
Романовський,
Г. Граб'янка,
С. Величко

1720 р.
Петро I заборонив
друк україномовних
книжок

С. Діловіч

Політичний діалог
«Разговор Малоросії
з Великоросією»

Л. Баранович

Видав збірку
проповідей
«Меч духовний»

Д. Самойлович

Розробив
щеплення
проти чуми
«Басні Харківські»,
«Наркіс»,
«Кольцо»

Г. Сковорода

Філософ, поет,
просвітитель.
«Басні Харківські»,
«Наркіс»,
«Кольцо»

I. Котляревський

1798 р.
Поема «Енеїда»,
початок
національного
відродження

Архітектура

Київ

Георгіївська церква
Видубицького
монастиря

Харків

Покровський
собор

Сорочинці

Преображенська
церква

Ніжин

Миколаївський
собор

Київ

Андріївська церква

Образотворче мистецтво

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

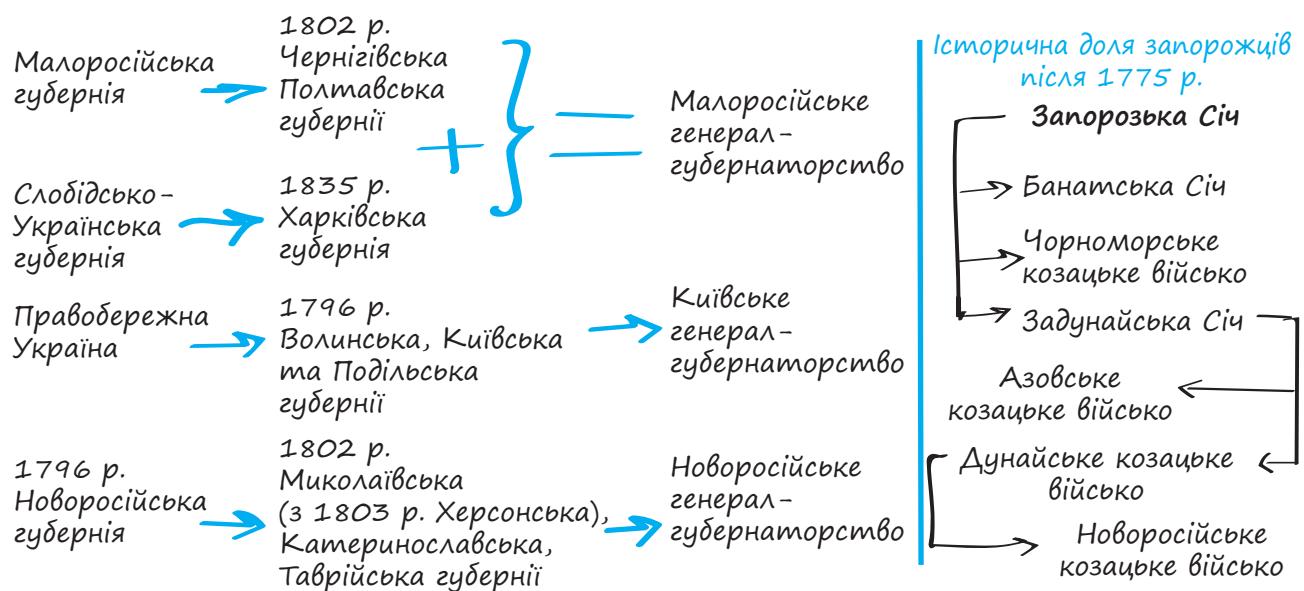
1. Установіть послідовність існування Запорозьких Січей.
A Нова;   **B** Олешківська;   **C** Кам'янська;
D Микитинська;   **E** Базавлуцька.
2. Хто автор «Пактів та Конституції прав і вольностей Війська Запорозького»?
A І. Мазепа;   **B** П. Орлик;   **C** П. Полуботок;   **D** С. Палій.
3. Установіть відповідність між історичним діячем та фактом його біографії.
1) П. Орлик;   **A** Керівник повстання на Правобережній Україні в 1702–1704 рр.;
2) І. Скоропадський;   **B** обраний гетьманом 1750 року;
3) К. Розумовський;   **C** обраний гетьманом у 62 роки;
4) С. Палій.   **D** автор «Пактів та Конституції законів і вольностей Війська Запорозького»;
E український митрополит.
4. Установіть відповідність між датами та подіями.
1) 1709 р.;   **A** Прутський договір;
2) 1693 р.;   **B** Полтавська битва;
3) 1711 р.;   **C** повстання козаків на Запоріжжі;
4) 1720 р.   **D** зруйнування Батурина російськими військами;
E царський указ про заборону друкування книжок.
5. Який мистецький стиль панував в українській архітектурі в другій половині XVII — першій половині XVIII ст., назва якого означала «химерний, чудернацький»?
A Рококо;   **B** романський;   **C** готичний;   **D** бароко.
6. Установіть хронологічну послідовність подій.
A Проголошення верховенства Московського патріархата над Київським митрополитом;
B Запорозька Січ опинилася під спільним управлінням Росії та Речі Посполитої;
C Запровадження Першої Малоросійської колегії;
D Прутський мирний договір.
7. Як називається архітектурний стиль зображеного церкви?
A Готика;
B класицизм;
C бароко;
D рококо.
8. Установіть відповідність між поняттям і його визначенням.
1) Конституція;   **A** Документ, що визначає державний устрій країни;
2) Малоросія;   **B** історико-літературні твори першої половини XVIII ст.;
3) козацьке бароко;   **C** архітектурний стиль, що був поширений у XVII–XVIII ст.;
4) козацькі літописи.   **D** державний орган управління землями Гетьманщини у XVIII ст.;
E назва території Лівобережної України у XVIII ст.
9. Установіть послідовність подій першої половини XVIII ст.
A Підписання «Рішительних пунктів»;
B початок «Правління гетьманського уряду»;
C Полтавська битва;
D діяльність Першої Малоросійської колегії.
10. Яку назву мала організація, про яку йдеться в документі?
«При гетьмані пану Скоропадському в Глухові для управління судами і для іншого... замість однієї воєводської персони для кращої вірності і управління бути колегії, в якій бути бригадирові панові Вельяминову з шістьма чоловіками штаб-офіцерами...»
A Малоросійська колегія;
B Глухівська колегія;   **C** Гетьманська колегія;
D Бригадирська колегія.

- 11.** Установіть відповідність між прізвищами історичних діячів та фактами їхньої біографії.
- 1) Д. Вишневецький;   А Брав участь у Хотинській війні у складі польської армії. Переселившись до Києва, отримав сан архімандрита Києво-Печерської лаври. Вступив до Київського братства. Був обраний київським митрополитом і 14 років обіймав цю посаду;
- 2) І. Федоров;   Б походив з сім'ї ремісника. Навчався в Острозькій академії. Служив сотником у князя Острозького. Брав участь у придушенні козацького повстання. Після походу проти татар очолив повстання українців. Був зраджений і переданий полякам. Стражений у Варшаві;
- 3) П. Конашевич-Сагайдачний;   В обіймав посаду черкаського та канівського старости. На о. Мала Хортиця за його наказом були побудовані укріплення. Деякий час служив московському царю Івану IV. Захоплений у полон і стражений у Стамбулі;
- 4) П. Могила.   Г приїхавши з Москви до Львова, відкрив друкарню. На запрошення князя К. Острозького перейхав до Острога, де надруковав майже 30 видань. Останні роки життя провів у Львові, де і похований;
- Д за походженням шляхтич. Учився в Острозькій академії. Після вчителювання у Києві став запорозьким козаком. Обирається обозним, кошовим отаманом, гетьманом. Брав участь у поході поляків на Москву, Хотинській війні. Помер у Києві від численних ран.
- 12.** На могилі якого діяча вміщено таку епітафію?
- «Здесь погребено тело в Бозе почившого кошевого бывшей некогда Запорожской грозной Сечи казаков атамана, сосланного в сию обитель в 1776 году на смиреніе. Будучи освобожден, сам не пожелал оставить обитель, в коей обрел душевное спокойствие».
- А П. Головатий;   Б П. Калнишевський;   В Д. Апостол;   Г П. Полуботок.
- 13.** Установіть відповідність між подіями та датами.
- 1) Кючук-Кайнарджійський мирний договір;   А 1774 р.;
- 2) другий поділ Польщі;   Б 1772 р.;
- 3) перший поділ Польщі;   В 1783 р.;
- 4) Ясський мирний договір.   Г 1793 р.;
- Д 1791 р.
- 14.** У результаті яких подій з'явився документ, уривок з якого наводиться? «Губернськими містами бути: у Волинській губернії Новоград-Волинському... створивши новостворюваної губернії план і надавши на затвердження Наше, в Подільській — Кам'янець-Подільському. Міста ж у Волинській губернії: Житомир, Овруч, Луцьк, Володимир, а також казенне містечко Ковель... затвердити повітовими містами».
- А Першого поділу Речі Посполитої;   Б другого поділу Речі Посполитої;
- В третього поділу Речі Посполитої;   Г ліквідації Запорізької Січі.
- 15.** Розташуйте в хронологічній послідовності події другої половини XVIII ст.
- А Коліївщина;
- Б указ Катерини II про закріпачення селян Лівобережної України;
- В остаточна ліквідація гетьманства;
- Г остаточна ліквідація царським урядом Запорозької Січі.
- 16.** Прошарок людей в Україні, які групувались у транспортні артілі для ведення торгівлі.
- А Чумаки;   Б гайдамаки;   В компанійці;   Г хлопомани.
- 17.** Задунайська Січ утворилася в результаті:
- А переселення козаків за Дунай після поділу Польщі;
- Б наказу Петра I про її заснування після взяття Азова;
- В руйнування Нової Січі російськими військами;
- Г запрошення козаків Катериною II на нові землі.

Відповіді: за QR-кодом.

12. Українські землі у складі Російської імперії в першій половині XIX ст.

1. Адміністративний устрій українських земель

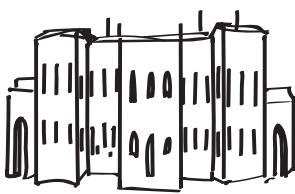

2. Україна в системі міжнародних відносин на початку XIX ст.

3. Початок українського національного відродження

Перший у Наддніпрянщині

1805 р.

Університет відкрито за сприяння громадськості

Харківський університет

Засновник — Василь Каразін

«Український Ломоносов»

Центр національного відродження

«Історія Русів»

Автор невідомий

1846 р.

О. Бодянський уперше видав у Москві

Київський університет

1834 р.

Відкритий за наказом Миколи I

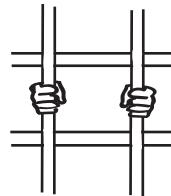
Перший міністр освіти Російської імперії

У Росії виходило друком п'ять журналів, три з них — у Харкові

Кирило-Мефодіївське товариство. 1846-1847 рр.

Програмний документ Товариства

Заарештовані за доносом, засуджені на заслання

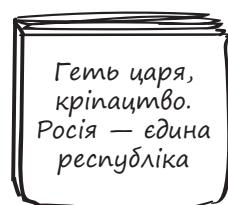
Засуджені 12 осіб, зокрема:

- М. Костомаров,
- М. Гулак,
- В. Білозерський,
- П. Куліш,
- Т. Шевченко та п'ятеро студентів університету

1. Уперше розробили політичну програму українського національного руху.
2. Висловили ідею всеслов'янської єдності.
3. Сповідували загальнолюдські та християнські ідеали, заперечували насильство як засіб досягнення мети.

Тульчин. «Південне товариство»

За «Руською правдою»
П. Пестеля

Петербург.
«Північне товариство»

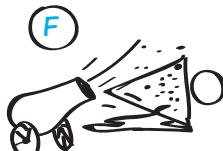
За «Конституцією»
М. Муравйова

«Товариство об'єднаних слов'ян»

Брати
Борисови
з Новоград-
Волинського

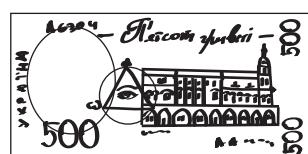
Повстання
Чернігівського
полку

29 грудня 1825 р. —
3 січня 1826 р.

*До речі:
У повстанні
Чернігівського полку
взяли участь троє
братьїв Муравйових-
Апостолов
(правнуків
Д. Апостола).
Сергій та Іоані
загинули,
Мамвія засудили
до каторги

Масони в Україні

Сучасна купюра у 500 грн,
де є символи масонів

1822 р.
Заборона масонства

F Польський визвольний рух

1830-1831 рр.
Повстання на ПБ/У

1. Учасників позбавили прав, заслали до Сибіру.
2. Ліквідували ГКЦ і приєднали до РПЦ.
3. «Велика еміграція» поляків до Європи.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Установіть відповідність між організаціями та діячами, які до них входили.

1) П. Пестель;	A «Любов до істини»;
2) М. Муравйов;	B Малоросійське товариство;
3) І. Котляревський;	C «Товариство об'єднаних слов'ян»;
4) В. Лукашевич;	D Південне товариство декабристів.
5) А. Борисов.	E Академіческий театр.
2. «Безсмертя», «Любов до істини», «Понт Евксинський», «Три царства» — це в першій половині XIX ст. були:

A декабристські організації;	B просвітницькі братства;
C революційні гуртки;	D масонські ложі.
3. Програмний документ якого товариства характеризується в уривку?

«У проект Конституції були включені положення, які передбачали часткове відновлення прав українського народу на власну державу. Планувалося утворити Українську, Чорноморську і Бузьку держави із центрами в Харкові, Одесі й Києві».

A Кирило-Мефодіївського товариства;
B «Малоросійського таємного товариства»;
C «Товариства об'єднаних слов'ян»;
D Північного товариства.
4. Установіть відповідність між особою та фактами її життя.

1) І. Котляревський;	A Учасник «Руської трійці», учений, 1848 р. входив до складу Руського собору;
2) І. Вагилевич;	B керівник селянського руху на Буковині в 40-х рр. XIX ст., депутат парламенту;
3) Л. Кобилиця;	C учасник Кирило-Мефодіївського братства, історик, висланий до Саратова;
4) М. Костомаров.	D масон, директор Полтавського театру, майор у відставці, драматург, письменник;
	E дезертир, керівник повстанського руху на Поділлі 23 роки, 4 рази тікав із заслання.
5. Установіть хронологічну послідовність подій.

A Польське визвольне повстання на Правобережній Україні;
B заснування Південного товариства декабристів;
C вихід друком поеми І. Котляревського «Енеїда»;
D Повстання Чернігівського полку.
6. Які положення відповідають програмі Південного товариства декабристів «Руська правда»?
(Три правильні відповіді)

1) Збереження самодержавного правління;
2) об'єднання всіх слов'янських народів;
3) скасування кріпосної залежності селян;
4) проголошення конституційної монархії;
5) збереження «єдиної і неподільної» Росії;
6) установлення демократичної республіки.
7. Зазначте назву та автора програмного документа Південного товариства декабристів.

A М. Муравйов «Руська правда»;	B П. Пестель «Конституція»;
C П. Пестель «Руська правда»;	D М. Муравйов «Конституція».
8. Задунайську Січ було ліквідовано під час війни:

A 1806–1811 рр.;	B 1828–1829 рр.;
C 1812–1816 рр.;	D 1819–1825 рр.
9. Утворення якої губернії стало наслідком третього поділу Речі Посполитої?

A Волинської;	B Полтавської;
C Катеринославської;	D Херсонської.

Відповіді: за QR-кодом.

13. Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії в першій половині XIX ст.

1. Адміністративний устрій українських земель

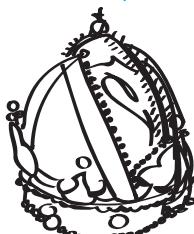
Австрійська імперія

1804 р.

Утворилася внаслідок
перейменування
Імперії Габсбургів

Відновлення кріпацтва

Імператор Франц II
скасував закони щодо
обмеження кріпацтва

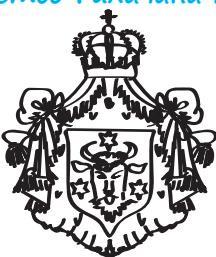
Входження українських земель
до Австрійської імперії

1772 р.

Галичина, польські землі

Королівство Галичини і Лодомерії

1786–1849 рр.

Перебування Буковини
у складі Королівства

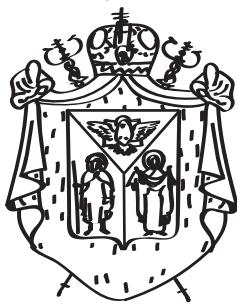

1849 р.

Утворено Герцогство
Буковинське

2. Початок українського національного відродження

Греко-католицька
церква

1808 р.

Відновлено Галицьку
митрополію
ГКЦ

Закарпаття

Олександр Духнович,
очільник освітнього
товариства

«Я русин був,
єсъм и буду!»

Будителі

«Товариство
греко-католицьких
священиків»

1816 р.

Створене
у Перемишлі

Галичина

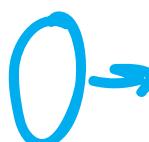
«Руська трійця»

Я. Головацький

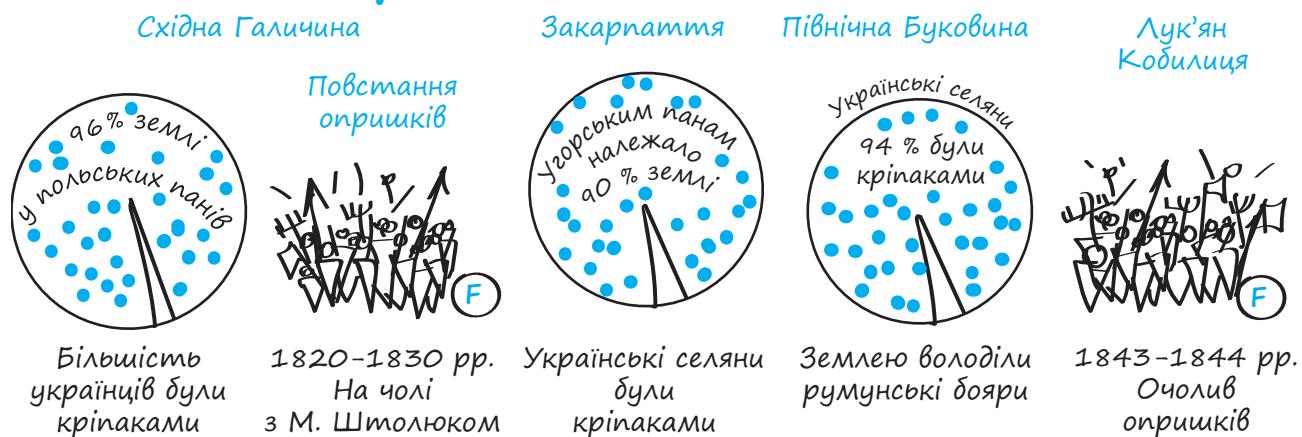
1833–1836 рр.

Просвітницький
гурток у Львові

- Імперські реформи кінця XVIII ст. сприяли перетворенню греко-католицької церкви на лідера національного відродження в Західній Україні.
- Визначною справою західноукраїнських греко-католиків стало поширення початкової освіти місцевою мовою.
- Діяльність греко-католицького духовенства сприяла формуванню прихильного ставлення українців до імперської влади.

3. Боротьба західних українців проти соціального гноблення

4. Європейська революція 1848-1849 рр. та українці

Перші політичні організації

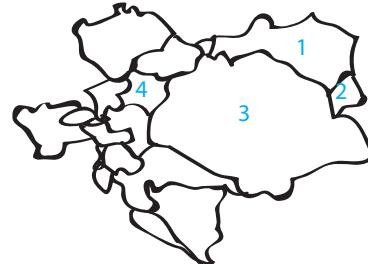
- *До речі:
1. Синьо-жовтий прапор, затверджений Головною руською радою, 140 років був символом національної боротьби українців.
  2. 28 січня 1992 р. Верховна Рада України затвердила синьо-жовтий прапор як Державний Прапор України.

H →

1. 1849 р. Північна Буковина отримала статус окремого коронного краю на чолі з президентом.
2. 1851 р. Австрійська влада розпустила Головну руську раду.
3. 1861 р. Галичина отримала автономію і власний сейм.
4. Русини Закарпаття, які так і не отримали автономії від Угорщини, зберігали відданість австрійській владі.

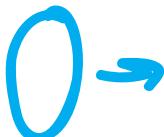
ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Зазначте дату і місце діяльності товариства «Руська трійця».
- A 1825–1828 рр., Перемишль;
B 1833–1837 рр., Львів;
- B 1829–1832 рр., Ужгород;
Г 1838–1841 рр., Дрогобич.
2. Яка суспільна верства відігравала на початку XIX ст. провідну роль у поширенні української національної ідеї у Східній Галичині та на Закарпатті?
- A Інтелігенція;
B заможні селяни;
- Б греко-католицькі священники;
Г дрібні підприємці.
3. Якою була основна мета діяльності культурно-просвітницького об'єднання «Руська трійця»?
- A Проголошення незалежної Української держави;
B пробудження національної свідомості українців;
B зрівняння у правах католиків та греко-католиків;
Г створення федерації всіх слов'янських республік.
4. Авторами альманаху «Русалка Дністрова» були:
- 1) І. Югасевич та В. Довгович;
2) М. Лучкай та Й. Лозанський;
3) М. Шашкевич, Я. Головацький та І. Вагилевич;
4) Т. Шевченко та М. Гулак.
5. Релігійна реформа в Австрійській імперії наприкінці XVIII ст.:
- A надавала католицьким священникам додаткові землі для відкриття монастирів;
B посилила вплив ордену єзуїтів серед греко-католиків і протестантів;
B перетворила греко-католицькі церкви на католицькі костьоли;
Г зрівняла в правах католицьку, протестантську та греко-католицьку церкви.
6. Які держави володіли українськими землями на початку XIX ст.? (Три правильні відповіді)
- 1) Австрійська імперія; 2) Королівство Пруссія;
3) Російська імперія; 4) Річ Посполита;
5) Чехословаччина; 6) Османська імперія.
7. Якою цифрою на картосхемі адміністративно-територіального устрою Австро-Угорщини позначене Королівство Галіції та Лодомерії?
8. Установіть хронологічну послідовність.
- A Діяльність Головної руської ради;
B створення Товариства галицьких греко-католицьких священників;
B реформи Марії Терезії та Йосифа II;
Г діяльність «Руської трійці».
9. Що передбачала аграрна реформа Марії-Терезії та Йосифа II на західноукраїнських землях?
- A Звільнення селян від особистої залежності від поміщиків;
B переселення безземельних селян до малоосвоєних земель;
B звільнення селян із невеликими наділами землі без викупу;
Г збільшення повинностей і податків, які сплачували селяни.
10. Коли і в якому місті був виданий друком альманах «Русалка Дністрова»?
- A 1835 р., Львів; 5) 1836 р., Віденсь;
B 1837 р., Будапешт; 6) 1838 р., Краків.
11. Яка організація в ході революції 1848–1849 рр. вимагала від австрійської влади розподілити Галичину на дві частини?
- A Головна руська рада;
B Руський собор;
- Б «Руська трійця»;
Г Центральна рада народова.

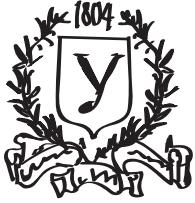
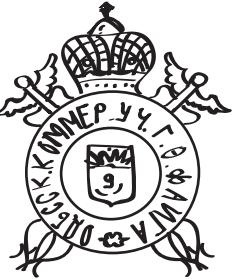
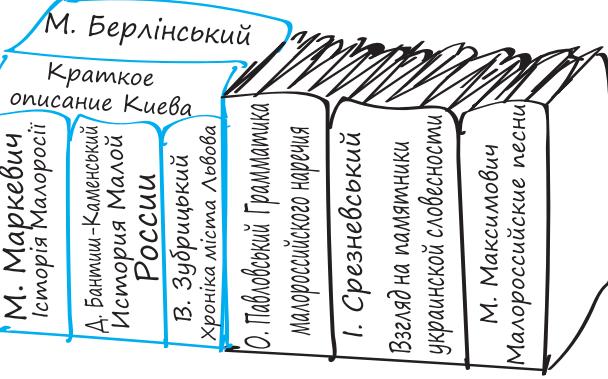
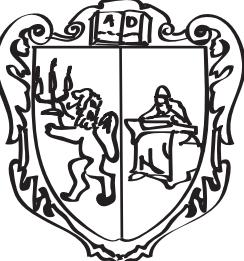

Відповіді: за QR-кодом.

14. Культура України в першій половині XIX ст.

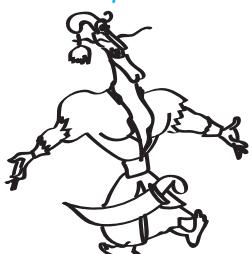

- Як Російська, так і Австрійська імперія здійснювали постійний наступ на національні права українців, забороняючи використання української мови в освіті та діловодстві.
- Після ліквідації місцевого самоврядування влада заборонила використання української мови в освіті та діловодстві.
- Важливу роль у справі українського культурного відродження в Наддніпрянщині відіграли Харківський та Київський університети, тоді як у Галичині та на Закарпатті цей процес був тісно пов'язаний з діяльністю греко-католицького духовенства.

<p>Для дітей дворян і заможних</p> <p>Університети</p> <p>Львівський, Харківський, Київський</p>	<p>Академії</p> <p>Торговельна, Технічна у Львові, Києво-Могилянська семінарія</p> 	<p>Ліцеї</p> <p>Волинь, Одеса, Чернівці</p> <p>Загалом на українській території діяло 37 гімназій</p>	<p>Перша школа бджільництва. 1828 р.</p> <p>Заснована П. Прокоповичем у с. Пальчик</p>
<p>Повітові школи та училища</p> 	<p>Наукові знання</p> <p>Історія М. Берлінський Краткое описание Киева</p> <p>М. Маркевич Історія Малоросії</p> <p>А. Банніши-Каменський Істория Малой России</p> <p>В. Зубрицький Хроніка міста Львова</p> <p>О. Грабовський Грамматика малоросійського наречия</p> <p>I. Срезневський Взгляд на пам'ятники української словесності</p> <p>М. Максимович Малоросійские песни</p> <p>Українська кафедра</p> <p>1849 р. Відкрита у Львівському університеті. Очолив І. Вагилевич</p>		

<p>Т. Шевченко</p> <p>Автопортрет. 1840 р.</p>	<p>Оформ «Дари в Чигирині». 1844 р.</p> 	<p>В. Тропінін</p> <p>«Дівчина з Поділля». 1804-1807 рр.</p>	<p>В. Штернберг</p> <p>«Садиба Г. Тарновського в Качанівці». 1837 р.</p>
---	---	--	---

«Енеїда»
І. Котляревського

1798 р.

Цей твір започаткував українське національне відродження

Література
«Кобзар» Т. Шевченка
«Шельменко-деницик» Г. Квітки-Основ'яненка
Байка «Пан та собака» П. Гулака-Артемовського

1840 р.

Збірку було видано у Петербурзі

За 107 років п'есу ставили на сцені Харківського театру ім. Т. Шевченко понад 2400 разів!

Перший ректор Харківського університету

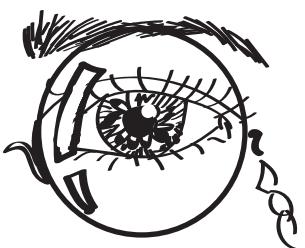
«Русалка Дністрова»

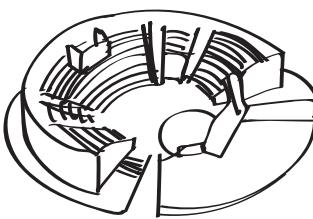
1837 р.

«Трійчани» видали альманах у м. Буда

Медична наука

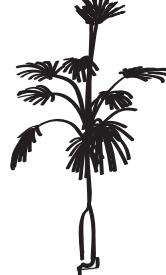

В. Караваєв, доктор медицини, заснував першу в Росії очну клініку

О. Вальтер заснував перший анатомічний театр

Геологія

Н. Борисяк висунув ідею Великого Донбасу

Ботаніка

М. Максимович
«Основи ботаніки»

Математика

Т. Осиповський — ректор Харківського університету

$$\iiint_V \operatorname{div} F \, dV = \iint_S \langle F, n \rangle \, ds,$$

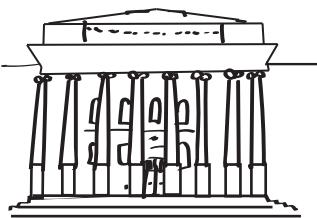
Формула М. Остроградського

*До речі:

2001 року ЮНЕСКО внесла Михайла Остроградського до переліку видатних математиків світу

Архітектура
0 → Перехід від бароко до класицизму та ампіру

Київ

1843 р.
Київський університет

Одеса

1828 р.
Пам'ятник Дюку Ришельє

Одеса

1839 р.
Музей «Общество истории и древностей»

Олександрія (м. Біла Церква); Софіївка (м. Умань)

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Позначте прізвище українського письменника першої половини XIX ст.
- A** П. Гулак-Артемовський;
B Д. Бантиш-Каменський;
2. Установіть відповідність між іменами митців (науковців) та сферами їхньої творчості.
- 1)** М. Маркевич;
2) Т. Осиповський;
3) Є. Гребінка;
4) В. Тропінін.
- A** Живописець;
B ботанік;
C історія;
D математика;
E письменник.
3. Коли було написано цю картину?
- A** Друга половина XVIII ст.;
B перша половина XIX ст.;
C друга половина XIX ст.;
D перша половина ХХ ст.
4. Про кого йдеться?
- Автор двотомника «Основи ботаніки», багатьох історичних творів, перекладач українською «Слова о полку Ігоревім», збирач і видавець фольклорних збірок, мовознавець.
- A** В. Каразін;
B М. Остроградський;
C М. Максимович;
D П. Гулак-Артемовський.
5. На який навчальний заклад міністр освіти Російської імперії С. Уваров поклав завдання «поширювати російську культуру і російську національність на спольщених землях Західної Росії»?
- A** Харківський університет;
B Рішельєвський ліцей в Одесі;
- C** Крем'янецький ліцей;
D Університет Св. Володимира в Києві.
6. Про кого йдеться?
- Навчався в Харківському університеті, працював у Парижі та Санкт-Петербурзі, автор 40 праць з математики, іноземний член Паризької, Російської, Туринської, Римської, Американської академій наук.
- A** В. Каразін;
B М. Максимович;
- C** М. Остроградський;
D П. Гулак-Артемовський.
7. Хто є автором першої національної опери «Запороже́ць за Дунае́м»?
- A** Г. Квітка-Основ'яненко;
B С. Гулак-Артемовський;
- C** М. Лисенко;
D М. Вербицький.
8. Установіть хронологічну послідовність подій.
- A** вихід друком поеми «Енеїда» I. Котляревського;
B вихід друком збірки поезій «Кобзаря» Т. Шевченка;
C вихід друком альманаху «Русалка Дністрова»;
D вихід друком першого українського історичного роману «Чорна рада» П. Куліша.
9. Який навчальний заклад на території України у складі Російської імперії було відкрито раніше за інші?
- A** Ніжинська гімназія вищих наук;
B Київський університет;
- C** Рішельєвський ліцей;
D Харківський університет.
10. Яких змін зазнала освіта Наддніпрянської України у першій половині XIX ст.?
- (Три правильні відповіді)
- 1)** засновано перші університети;
2) утворено гімназії та ліцеї;
3) засновано народні училища;
4) організовано недільні школи для дорослих;
5) відкрито перші політехнічні університети;
6) утворено Міністерство народної освіти;
7) засновано земські школи.

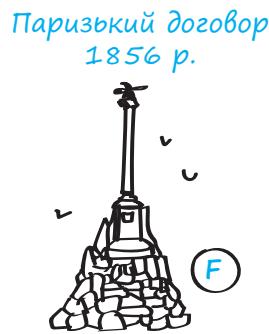
Відповіді: за QR-кодом.

15. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.

1. Кримська війна 1853-1856-х рр.

Туреччину підтримали Англія та Франція

Росія втратила дельту Дунаю та частину Бессарабії

«Київська козаччина»
1855 р.

Участь у війні не надала свободи

«Похід у Таврію за волею»
1856 р.

Замість квітів їх зустріли в Криму гарматами

1. Поразка у Кримській війні вочевидь довела, що Росія сумісно відстала від європейських країн. Головними причинами відставання було збереження самодержавства і кріпацтва.
2. Нерозвиненість ринкових відносин і промисловості, панування феодальних пережитків перетворили Росію на другорядну країну Європи.

2. Етапи скасування кріпацтва

Лівобережжя, Слобожанщина. 1861 р.

Звільнено 5,3 млн поміщицьких селян

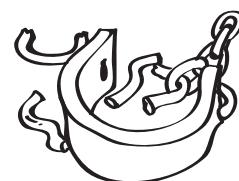

Ціна свободи

Правобережна Україна. Державні селяни

1863 р.
Земля +20 %
викупні платежі - 20 %

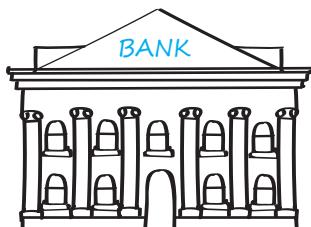
Найкращі умови звільнення

Найгірші умови звільнення

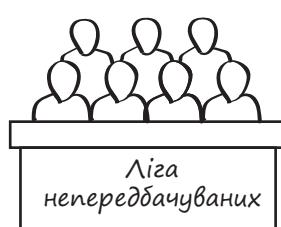
3. Реформи 1860-1870-х рр.

Фінансова реформа
1860-1864 рр.

Створено Держбанк, податкову і кредитну системи

Судова реформа
1864 р.

Уперше запроваджено суд присяжних, адвокатів

Освітня реформа
1864 р.

Міська реформа
1870 р.

Орган самоврядування в містах — міська дума

Земська реформа
1864 р.

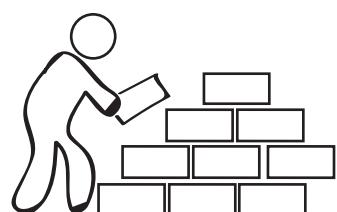
Благоустрій, торгівля.
Освіта і медицина —
безкоштовні!!!

Військова реформа
1862–1874 рр.

Замість рекрутів —
загальна військова
повинність 6–7 років

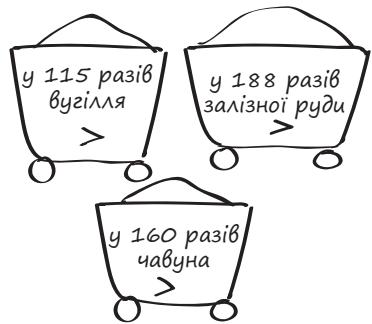
Робочі закони
1897 р.

Робочий день — 11,5 год.,
вихідні та свяtkові дні

4. Процеси модернізації в Україні

Завершення промислового
перевороту.
60–80-ті рр. ХІХ ст.

Зріс видобуток сировини

Залізниці

1865 р.
Перша залізниця
Одеса – Балта.
Загалом збудовано
20 тис. км
залізниць

Українські підприємці

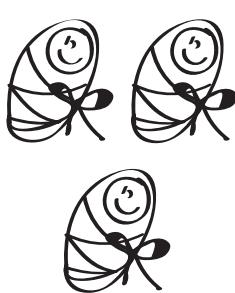
Цукрові магнати
Яхненки, Симиренки,
Терещенки, Харитоненки.
1843 р.
Відкрито перший
цикровий завод

Монополізація
промисловості

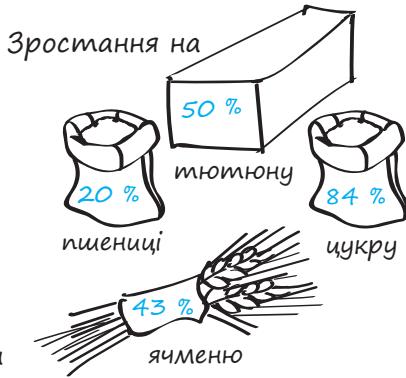

1887 р.
Перша
монополія в Росії

Демографічний вибух Сільське господарство

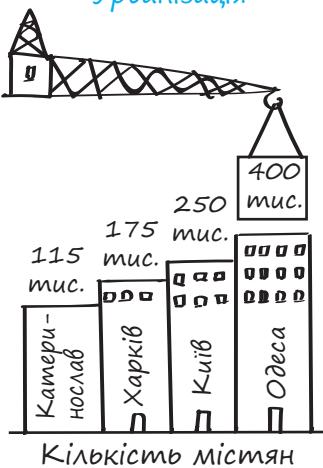

Населення України
зросло з 7,7 до
23,4 млн осіб

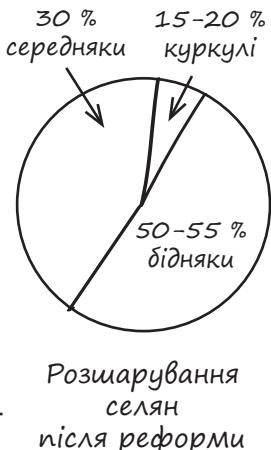

Від світового обсягу

Урбанізація

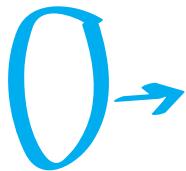
Селяни

Розшарування
селян
після реформи

- Н →**
1. Україна перетворилася на провідний індустриальний регіон Російської імперії, який забезпечував 21 % обсягу промисловості імперії.
  2. Найбільш розвиненими були видобувна та переробна галузі промисловості, що з часом перетворить Україну на сировинний додаток імперії.
  3. Розвиток промисловості відбувався досить нерівномірно, охоплював переважно східні та південні регіони.
  4. Панівне становище у вугільній та металургійній промисловості посідали іноземці, які володіли 90 % акціонерного капіталу.

5. Український національний рух у 60-90-х рр. ХІХ ст.

1. Переддень здійснення селянської реформи 1861 р. в Україні відзначився пожвавленням національного життя, найбільши потужним проявом якого став українофільський громадівський рух.
2. Діяльність учасників громадівського руху мала культурно-освітній характер. Вони прагнули розвивати народну освіту, відстоювати свободу слова, впливати на формування національної свідомості українців.

Перша українська громада. Петербург.
1859 р.

Поширювали національну ідею

«Хлопомани». Київ.
1859 р.

Польські студенти, які шанували звичаї українців

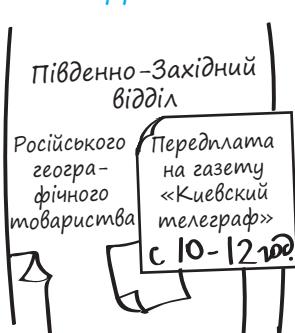
Українська громада. Валуєвський циркуляр.
1861–1863 рр.

Чернігів
Київ
Полтава
Харків
Одеса

Заборона діяльності громад

Стара громада
70-ті рр. ХІХ ст.

Лиш культурницька діяльність, лояльність до влади

Молода громада
1874–1880 рр.

Прагнули радикалізувати український рух

Емський указ
Олександра II
1876 р.

Перший безцензурний український журнал.
Видавав М. Драгоманов

«Загальна українська безпартийна демократична організація» (ЗУО)
1897 р.

Вітаємо учасників
громадівського з'їзду

«Братство марасівців»
1891–1898 рр.

Самостійна суверенна
«Україна від Карпат
до Кавказу»

Польське повстання
1863–1864 рр.

F

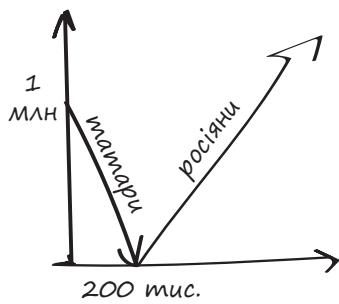
Повстали заради
відродження Польщі
в кордонах 1772 р.

3

- Дослідницька діяльність громадівців сприяла розвитку української науки: історії, етнографії, мовознавства та статистики.
- Залучили до українського національного руху широкі верстви населення.
- Сприяли становленню народної освіти та формуванню української національної інтелігенції.

6. Національне відродження кримськомарського народу

Зміни у складі населення

Ісмаїл Гаспринський
1851–1914 рр.

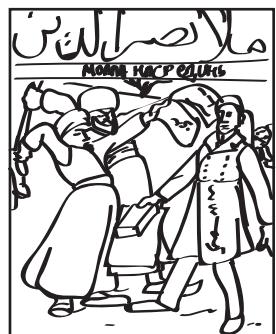
За 30 років російське населення Криму зросло втричі

Кримськомарський просвітитель, громадський і політичний діяч

Джадидизм

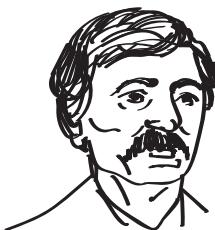
Газета «Терджиман». 1851–1914 рр.

Виходила друком 35 років, її читали мусульмани усього світу

7. Видатні представники громадівського руху

В. АНТОНОВИЧ
~1830–1908 рр.

Лідер «хлопоманів», голова Київської громади, Історичного товариства Нестора Літописця. 1887 р. Ініціював з'їзд 20 українських громад, де було створено ЗУО

П. ЧУБИНСЬКИЙ
1839–1884 рр.

Член Київської громади, працював у журналі «Основа». За громадську діяльність засуджений до заслання. 1863 р. опублікував у журналі «Зоря» вірш «Ще не вмерла Україна»

Б. ГРІНЧЕНКО
1863–1910 рр.

Один із засновників «Братства марасівців». Видавав українською дешеві книжки для народу. Редагував журнал «Нова громада», упорядкував «Словник української мови»

М. МІХНОВСЬКИЙ
1873–1924 рр.

Член Молодої громади, ініціатор створення таємного гуртка «Братство марасівців» (1892 р.). Автор програми «Самостійна Україна» (1900 р.)

М. ЛИСЕНКО
1842–1912 рр.

Композитор, кандидат природничих наук. Брав участь у діяльності Київської громади, організовував недільні школи для хлопців-селян. Брав участь у підготовці «Словника української мови»

М. ДРАГОМАНОВ
1841–1895 рр.

Історик, письменник. Учасник Старої громади. Після виходу Емського указу виїхав до Швейцарії, де видавав журнал «Громада». Автор теорії громадівського соціалізму

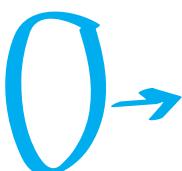
ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Чому селяни Правобережної України за реформою 1861 р. отримали більше землі, ніж мали до реформи?
A Російський уряд прагнув зменшити вплив польської шляхти серед селян;
B землі були низької якості та не становили цінності для місцевих поміщиків;
C більшість населення Правобережжя становили вчорашні військові поселенці, що мали пільги на землю;
D за спільною домовленістю російського царя й австрійського імператора.
2. Як вплинула аграрна реформа 1861 р. на розвиток сільського господарства Наддніпрянської України?
A Збереження селянської общини обмежувала економічну свободу селян;
B розв'язання проблеми аграрного перенаселення;
C скасування поміщицького і церковного землеволодіння;
D ліквідація безземелля та малоземелля селянства.
3. Яка галузь промисловості на українських землях, що перебували у складі Російської імперії, протягом 1861–1900 рр. зросла у сотні разів?
A Хімічна;   **B** деревообробна;   **C** залізорудна;   **D** текстильна.
4. Установіть послідовність запровадження реформ адміністративно-політичного управління 60–70-х рр. XIX ст. у Наддніпрянській Україні.
A Земська реформа;   **B** міська реформа;
C реформа вищої освіти;   **D** селянська реформа.
5. Про яку галузь промисловості кінця XIX початку ХХ ст. йдеється?
«Цю галузь контролювали близько 20 спільніх акціонерних товариств, а майже 94 % їхніх акцій 1900 року належало французьким і бельгійським інвесторам, які вкладали мільйони карбованців...»
A Текстильна;   **B** хімічна;   **C** харчова;   **D** вугільна.
6. Зазначте найбільше місто України наприкінці XIX ст.
A Одеса;   **B** Київ;   **C** Харків;   **D** Катеринослав.
7. Яке твердження розкриває зміст Маніфесту російського імператора Олександра II про скасування кріпосного права?
A Селяни звільнялися без землі або з невеликими наділами без викупу;
B селяни одержували земельні наділи після укладення викупної угоди;
C селяни переселялися на малоосвоєні землі Далекого Сходу й Сибіру;
D селяни виходили з общини й отримували землю у приватну власність.
8. Які поняття характеризують проведення селянської реформи 1861 р.? (Три правильні відповіді)
1) Тимчасовозобов'язані селяни;   **2)** панщина;
3) відрізки;   **4)** хутір;
5) оброк;   **6)** місячина;
7) викупні платежі.
9. Які зміни в соціально-економічній сфері Наддніпрянської України відбулися під впливом реформ 1860–1870-х рр. у Російській імперії? (Три правильні відповіді)
1) Приплив іноземних інвестицій;
2) початок індустріалізації;
3) витіснення іноземного капіталу національним;
4) формування ринку вільнонайманої праці;
5) подолання селянського малоземелля та безземелля;
6) зникнення традиційного стану феодального суспільства — дворянства;
7) ліквідація селянської громади.
10. Які міста поєднала перша залізниця, споруджена у Наддніпрянській Україні?
A Київ — Харків;   **B** Київ — Одеса;
C Катеринослав — Юзівка;   **D** Одеса — Балта.
11. В. Антонович, М. Драгоманов, П. Чубинський були активними учасниками:
A громадівського руху;
B руху русофілів;

Відповіді: за QR-кодом.

16. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.

1. Вплив «Весни народів» на суспільно-політичне життя

1. Реформи 40-60-х років XIX ст. створили потужний фундамент для розгортання національного руху.
2. Запровадження Конституції сприяло піднесенню національної гідності українців, перетворенню з підданіх на свідомих громадян.
3. Проте поразка революції призвела до послаблення українського руху, особливо в Буковині й на Закарпатті, водночас сприяла посиленню впливу москвофілів.

Відновлення імперської конституції.
1860 р.

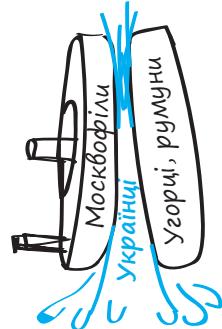
Створено Австро-Угорщину.
1867 р.

Австрія
Галичина,
Буковина
Угорщина
Закарпаття

Галицький сейм.
1861 р.

Герцогство Буковина. 1849 р.

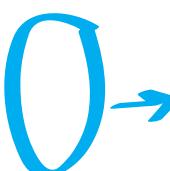

Федералізація,
регіональні
сейми

Поділ українських
земель

Поділ українських
депутатів

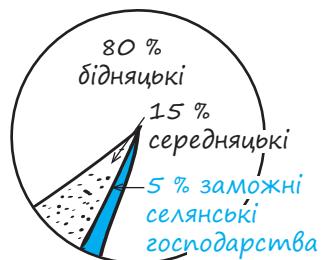
Відокремлення Від Галичини
послабило український
національний рух у цих регіонах

1. Економіка західноукраїнських земель розвивалася дуже повільними темпами, оскільки у ній переважало сільське господарство.
2. Відсутність значних покладів корисних копалин, мережі шляхів і залізниць ускладнювали процеси розвитку промисловості.
3. Західноукраїнським землям в економічній структурі імперії відводилася роль сировинного додатку, джерела робочої сили та ринку збуту готових товарів.

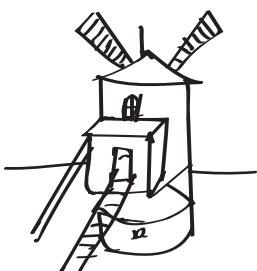
2. Наслідки аграрної реформи 1848 р.

Розширування
селянства

Викупні платежі
протягом 40 років

«Хлібна комора»
Австрії

75-85 %
українців —
це селяни

Кооперативний рух.
1883 р.

Створення кооперативів
з вирощування, переробки,
продажу с/г продукції

«Рутенська акція»
в Закарпатті.
1897-1901 pp.

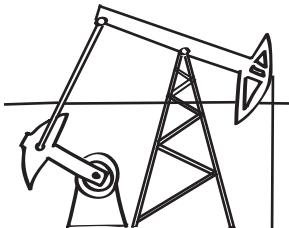

Модернізація с/г
за підтримки
Ю. Фірцака

Львів-Перемишль-
Відень.
1861 р.

«Чорне золото»

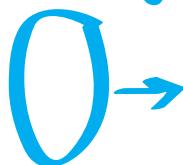
Видобуток нафти
контролюють
іноземці

Трудова еміграція.
Кінець XIX ст.

Емігрували:
Східна Галичина
та Буковина — 250 тис.
Закарпаття — 170 тис.

3. Суспільно-політичний рух у 60-90-ті рр. ХІХ ст.

1. Розчарування політикою австрійського цісаря щодо українців призвело до зневіри в справедливості влади.
2. Частина представників українського національного руху почала шукати союзників у середовищі проросійських діячів, що призвело до розколу руху на москвофілів і народовій.

«Сонце України сходить на Галичині»

Москвофи

Яків Головацький

«Русини є єдиним
великоруським
народом від
Карпат до Уралу»

Руська Рада.
1870 р.

Проросійська
організація, яка обіцяла
захист українцям

Проросійська
пропаганда

Судовий процес.
1882 р.

Москвофілів
звинуватили
у шпигунстві
і заборонили

«Руська бесіда». 1861 р.

Культурно-освітнє
товариство

1864 р.
Засновано
перший
професійний театр

Культурно-науковий
розвиток, піднесення
національної свідомості
українського народу

Народовці

Товариство
«Просвіта». 1868 р.

Літературне товариство
ім. Т. Шевченка.
1873 р.

Народна рада.
1885 р.

О. Кониський
ініціював створення
товариства

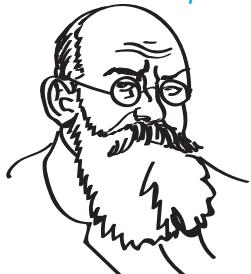

Ю. Романчук
ініціював створення
прообразу політичної
партиї

Компромісна політика «нової ери». 1890–1894 рр.

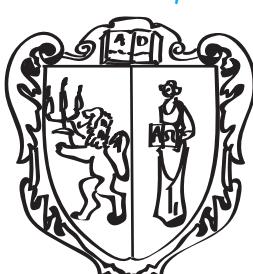

Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ).
1892 р.

У 1897–1913 рр.
НТШ очолював
М. Грушевський

Кафедра історії
України.
1894 р.

Відкрита
у Львівському
університеті

Ощадне товариство
«Дністер».
1892 р.

Перша фінансова
установа, створена
для українців

Розкол
Народної ради

Радикальні діячі
Народної ради
(І. Франко,
О. Терлецький,
М. Павлик),
які не сприйняли
компромісну
політику
«новоєрівців»
і вийшли з її складу,
щоб створити
політичну партію

Утворення політичних партій

Русько-українська радикальна партія (РУРП)

Перша легальна
українська партія,
прагнула
національної
автономії у складі
Австро-Угорщини

1890 р.

РУРП
УСДП УНДП

«Україна irredenta».
1895 р.

1899 р.
Розкол РУРП

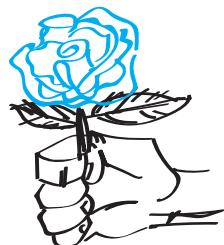
Робота Ю. Бачинського,
яка відсторонила
незалежність України

Українська
національно-
демократична
партія (УНДП).
1899 р.

- Самостійність
- Соборність
- Еволюція

Українська
соціал-демократична
партія (УСДП).
1899 р.

Від автономії до
незалежності, захист
робітників, соціалізм

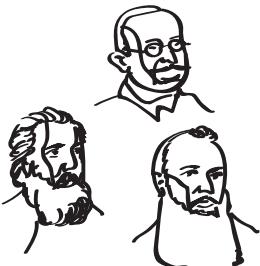
Розвиток українського національно-визвольного руху в Буковині

«Руська бесіда».
1869 р.

Є. Гакман ініціював
створення першого
українського
просвітницького
товариства

«Буковинська трійця».
1862 р.

Ю. Федорович,
С. та Г. Воробкевичі –
зачинателі
української
літератури

Чернівецький
університет.
1875 р.

2011 р.
ЮНЕСКО включила
будівлю
до списку Світової
спадщини

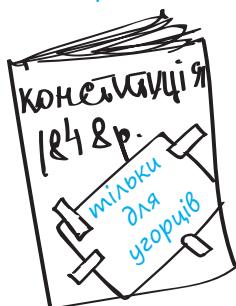
«Руська школа».
1887 р.

Засновували
українські приватні
школи
та видавали
підручники для дітей

Розвиток українського національно-визвольного руху в Закарпатті

Мадяризація

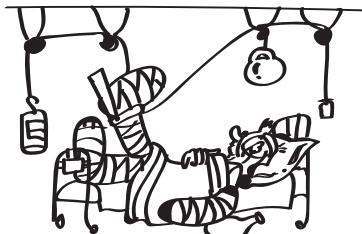
Москофілі

Русинів позбавлено
політичних
прав і свобод

Братня допомога
русинам від росіян

**Закарпаття —
«поранений брат»
українства**

Заборонено контакти
з галицькою «Просвітою»,
НТШ. Закрито всі
українські школи

**Тижневик «Наука».
1897 р.**

Із 1901 р. редактував
Августин Волошин —
майбутній президент
Карпатської України

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Що стало причиною трудової еміграції у другій половині XIX ст.? (Три правильні відповіді)
  - 1) Недостатня забезпеченість землею селянських родин;
  - 2) зростання чисельності населення у містах;
  - 3) надлишок робочої сили на селі;
  - 4) початок промислового перевороту;
  - 5) завершення монополізації промисловості;
  - 6) підписання міграційних договорів між країнами;
  - 7) соціальне і національне безправ'я.
2. Що характеризує розвиток ринкових відносин у промисловості Західної України в другій половині XIX ст.? (Три правильні відповіді)
  - 1) Переважання великих підприємств;
  - 2) застосування вільнонайманої праці;
  - 3) розвиток фабричної промисловості;
  - 4) низька продуктивність виробництва;
  - 5) надання пільг місцевим підприємцям;
  - 6) завершення промислового перевороту.
3. До яких країн переважно емігрувало українське населення у другій половині XIX ст.?

1) Бразилії;	2) Індії;	3) Канади;
4) Перу;	5) США;	6) Японії.
4. Із яких регіонів України найбільше виrushало на Захід трудових емігрантів?

А Галичини, Закарпаття, Буковини, Волині;	Б Поділля, Київщини;
B степових районів;	Г Донбасу, Слобожанщини, Придніпров'я.
5. Що було спільним для селянської реформи XIX ст. у Російській та Австрійській імперіях?

A Здійснювалися під тиском революційних подій у Європі;	B залучили селян до парламентської діяльності;
B надали селянам землі та громадянські права;	G ліквідували селянське малоземелля та безземелля.
6. Програма якої організації містила такі програмні положення: «Повна воля політична, самодержавність люду, демократія; переход землі і фабрик на власність загалу, спільне господарство на користь загалу; визволення люду з темноти, доступ кожного до науки, до світла...»?

A Наукове товариство ім. Т. Шевченка;	Б товариство «Просвіта»;
B Революційна українська партія;	Г Українська соціал-демократична партія.

Відповіді: за QR-кодом.

17. Культура України у другій половині XIX ст. – на початку ХХ ст.

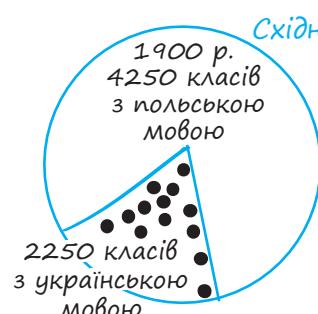
1. Українська культура розвивалася під впливом титульних націй.
2. Буржуазні реформи стимулювали розвиток науки та освіти, підготовку кваліфікованих кадрів.
3. Цей період відрізнявся зростанням інтересу українців до власної історії, мови і культури.
4. Важливу роль у підтримці національного мистецтва відігравала діяльність українських меценатів.

1. Освіта і наука

Початкова та середня освіта

Мова навчання – російська

305 класів
і одна гімназія –
українські

Західна Україна

- Ветеринарна, медична академії;
- політехнічний інститут у Львові.

Мова навчання –
польська, німецька

Професійна вища освіта

Наддніпрянщина

Кількість студентів
в університетах
(Харківському,
Київському,
Новоросійському)
досягла 4 тис.

Мова навчання – російська

Інститути

- Ветеринарний в Харкові;
- політехнічний в Києві;
- учительський у Глухові;
- Вище гірниче училище в Катеринославі

* До речі:

- Із 129 гімназій – 77 були жіночими;
- 1850 р. – перші жіночі курси в Києві;
- 1907 р. – Вищі жіночі курси в Харкові

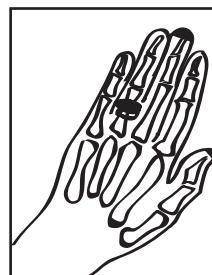

Наука
1896 р.
Вікентій Хвойка відкрив
Трипільську культуру

Організація ЮНЕСКО
оголосила 1996 р.
роком Трипільської
культури

Іван Пулуй

1883 р.
І. Пулуй
відкрив
рентгенівські
промені

Данило Заболотний, мікробіолог	Олександр Ляпунов, математик	Ілля Мечніков, лауреат Нобелівської премії	Микола Міклухо-Маклай, етнограф
Президент академії наук України	Член-кореспондент Паризької, Римської, Петербурзької академій наук	Разом з М. Гамалією заснував першу бактеріологічну станцію	17 червня — в день народження науковця — відзначається день етнографа
Ігор Сікорський, авіаконструктор	Володимир Філатов, офтальмолог	Винахідники Андрій Власенко	Микола Бенардос
1913 р. Розробив перший у світі багатомоторний літак	1912 р. Лікар здійснив операцію на очах	1868 р. А. Власенко створив перший у світі комбайн	1881 р. М. Бенардос відкрив електрозварювання металів

2. Архітектура та скульптура

Одеса	Київ	Львів	Київ
1887 р. Найстаріший оперний театр в Україні	1896 р. Володимирський собор	1900 р. Оперний театр ім. І. Франка	1901 р. Оперний театр ім. Т. Шевченка
Пам'ятник князю Володимиру	Пам'ятник Б. Хмельницькому	Перший бюст Т. Шевченка	Пам'ятник І. Котляревському
1853 р. Київ	1888 р. Київ	1899 р. Садиба Алчевських	1903 р. Полтава

3. Живопис

Ілля Рєпін

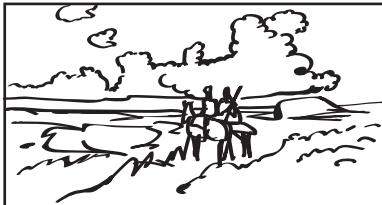
«Запорожці пишуть листа турецькому султану». 1878–1891 рр.

Микола Пимоненко

«Святочне ворожіння». 1893 р.

Сергій Васильківський

«Козаки в степу». 1890 р.

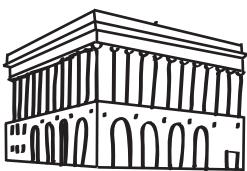
Олександр Мурашко

«Дівчина в червоному капелюсі». 1902–1903 рр.

4. Музика, театр та кіно

Консерваторії

Відкрито у:
Львові (1880 р.)
Києві (1913 р.)
Одесі (1914 р.)

Перший професійний
театр.
Львів

1864 р.
О. Бачинський
створив театр
при товаристві
«Руська бесіда»

Микола
Лисенко

Написав опери
«Тарас Бульба»,
«Різдвяна ніч»

Соломія
Крушельницька

Співачка, яка
виступала у найбільших
відомих театрах світу

Микола
Леонтович

1916 р.
Прем'єра пісні
«Щедрик»

Перший український
професійний театр.
Елісаветград

1882 р.
Заснував
М. Кропивницький

Перший стаціонарний
театр.
Київ

1907 р.
Заснував
М. Садовський

Поява
перших
фільмів

1909 р.
Фільми на основі п'єс
«Тарас Бульба»,
«Запорожець за Дунаєм»

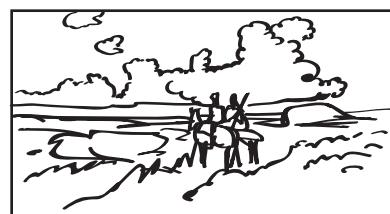
ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Назвіть правильне твердження.

- A** У другій половині XIX ст. більшість українських літературних творів було написано в стилі реалізму;
- B** перша професійна українська театральна трупа була створена М. Кропивницьким при товаристві «Руська бесіда» у Львові;
- C** наприкінці XIX ст. в архітектурі відбувається відродження українського бароко;
- D** в українській літературі другої половини XIX ст. переважали твори, присвячені історичним подіям часів Київської Русі та доби козацтва.

2. Розвиток освіти в західноукраїнських землях у другій половині XIX ст. характеризувався:
- A** закриттям усіх українських гімназій;
B зростанням кількості письменних українців до 50 %;
C скороченням кількості українських шкіл;
D закриттям Чернівецького університету.
3. Хто є автором картин «Сінокіс» і «Святочне ворожіння»?
- A** С. Васильківський;   **B** М. Леонтович;
C М. Кропивницький;   **D** М. Пимоненко.
4. Якого року було відкрито Новоросійський університет?
- A** 1865 р.;   **B** 1875 р.;   **C** 1881 р.;   **D** 1890 р.
5. Хто є автором зображенії картини?
- A** С. Васильківський;
B М. Пимоненко;
C М. Садовський;
D С. Крушельницька.
6. Автором творів «За двома зайцями», «Маруся Богуславка», «Богдан Хмельницький» був:
- A** М. Лисенко;   **B** І. Котляревський;
C М. Старицький;   **D** С. Гулак-Артемовський.
7. Хто є автором зображенії картини?
- A** Д. Заболотний;
B М. Пимоненко;
C С. Васильківський;
D Яворницький.
8. Назву якого університету пропущено в уривку з історичного твору Н. Плонської-Василенко, що стосується другої половини XIX ст.?
- «Високі школи, розкидані по всій Україні, мали одну спільну рису: ...викладовою мовою в них були — російська, німецька, польська. Уперта боротьба за українську мову не мала успіху; досягненням був дозвіл мати кілька — змістом і мовою — українських кафедр у ... університеті».
- A** Київському;   **B** Львівському;   **C** Харківському;   **D** Чернівецькому.
9. Позначте письменників другої половини XIX ст.
(Три правильні відповіді)
- 1)** Леся Українка;   **2)** С. Васильківський;   **3)** М. Пимоненко;
4) І. Франко;   **5)** П. Мирний;   **6)** М. Леонтович.
10. У чому полягала особливість української драматургії другої половини XIX ст.?
- A** Пропаганда соціалістичних поглядів;
B критика діяльності таємних організацій;
C ідеалізація устрою та суспільства Київської Русі;
D звернення до соціально-побутової тематики.
11. Про кого сказав І. Франко «...Він був одним із батьків новочасного українського театру, визначним артистом та при тім великим драматургом, якому рівного не має наша література та при якому щодо ширини і глибокого продумання тем, бистрої обсервації життя і широкого світогляду не дорівнює ані один із сучасних драматургів не тільки Росії, але й інших слов'янських народів»?
- A** І. Нечуй-Левицький;   **B** І. Карпенко-Карий;
C М. Лисенко;   **D** М. Коцюбинський.
12. Розвиток меценатства Наддніпрянщини в другій половині XIX ст. пов'язаний з діяльністю підприємців:
- A** вугільної промисловості;   **B** цукрової промисловості;
C деревообробної промисловості;   **D** нафтової промисловості.

B М. Леонтович;
G М. Пимоненко.

Відповіді: за QR-кодом.

18. Українські землі у складі Російської імперії у 1900-1914 рр.

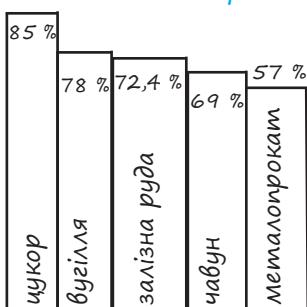

1. Високі темпи розвитку промисловості перетворили Україну на початку ХХ ст. на потужний індустриальний регіон, що забезпечував 21 % обсягу промислового виробництва Російської імперії.
2. Розвиток промисловості відбувався досить нерівномірно, переважно у східному та південно-східному регіонах.
3. Економічна криза 1900-1903 рр., що погіршила становище робітників, відсутність прав і свобод надзвичайно загострили ситуацію в суспільстві.

1. Соціально-економічний розвиток

Промисловість

Внесок українських підприємств у промисловість Російської імперії

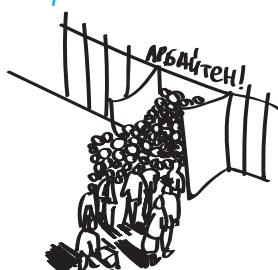

Промислова спеціалізація регіонів

- 1 — залізна руда,
2 — марганець,
3 — вугілля

Концентрація робочої сили

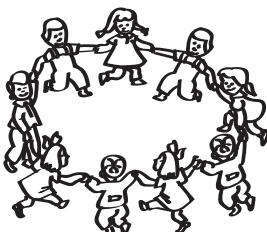
- Україна — перша в Європі за концентрацією робочої сили

Економічна криза. 1900-1903 рр.

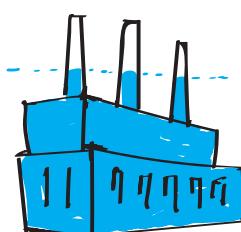
- 100 тис. працівників втратили роботу

Монополізація

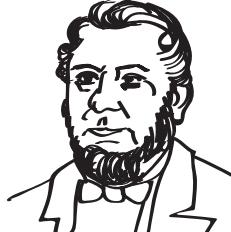
«Проднафаровоз»,
«Продамет»,
«Продвугілля»

Іноземні інвестиції

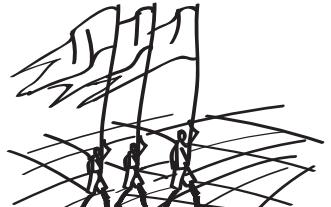
1900 р. іноземцям належало 90 % акцій підприємств

Who is who?

Дж. Хьюз засновник
м. Юзівка (Донецьк)

Посилення робітничого руху

1900 р. Харків уперше відзначив 1 Травня

Сільське господарство

1. Скасування кріпацтва започаткувало розвиток ринкових відносин на селі. Проте на заводі були поміщицьке землеволодіння та селянська община.
2. Малоземелля, більше 6 млн безробітних та зубожіння спонукали селян до переселення в інші регіони імперії.

Малоземелля

Розподіл землі між поміщиками та селянами

Сільська община

Збереження кругової поруки і через смужки

Зубожіння

Посилення протестів

Структура селянства

Майнове розширування

2. Аграрна реформа П. Століпіна 1906-1912 рр.

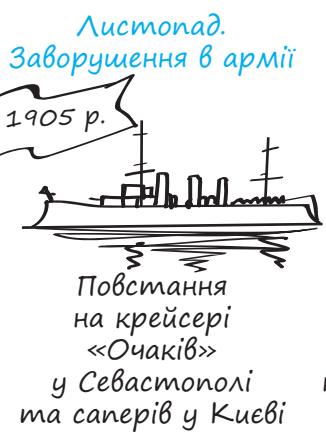
<p>Куркуль — опора держави</p> <p>Руйнування общини і створення прошарку заможних селян</p>	<p>Створення хуторів</p> <p>Селяни отримували окремий наділ — відруб</p>	<p>Трудова міграція</p> <p>Виїхало 1 млн осіб, але 25 % повернулось</p>	<p>Результатом реформ</p> <p>13 % селян створили хутори — товарні господарства</p>
<p>Розвиток ринкових відносин</p> <p>Український внесок у «світові закрома»</p>		<p>→</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Збільшилося виробництво товарного хліба. 2. Міста поповнились дешевою робочою силою. 3. Були освоєні нові території Російської імперії на Далекому Сході та в Сибіру. 4. Проте основну проблему — скасування поміщицького землеволодіння — реформа не розв'язала. 	

3. Суспільно-політичне життя в Наддніпрянській Україні

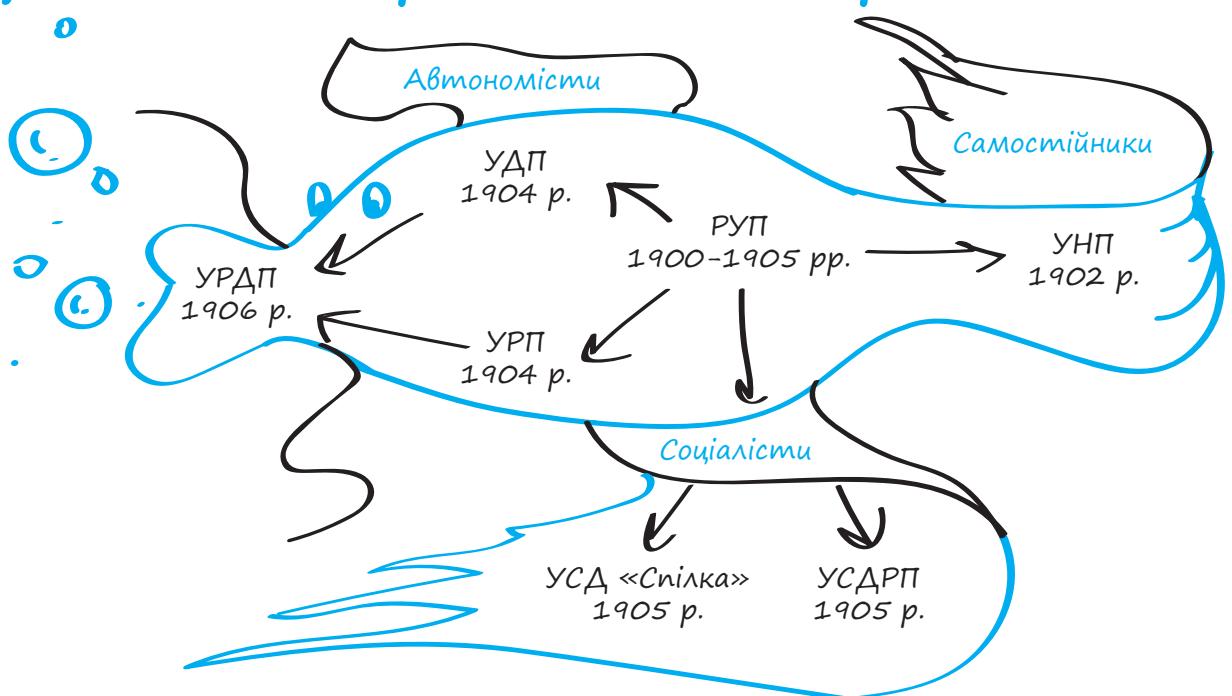
1. Реформи другої половини XIX ст., розвиток місцевого самоврядування зумовили піднесення активності українців.
2. Революційні події 1905-1907 рр. прискорили скасування антиукраїнських Валуєвського та Емського указів.
3. Легалізація політичного та національного життя прискорила процес перетворення українського народу на політичну націю.

Події революції 1905 р. в Україні

<p>Січень-березень</p> <p>Масові протести через події «кривавої неділі» у Петербурзі</p>	<p>Червень. Повстання на флоті</p> <p>Повстання на панцирнику «Потьомкін»</p>	<p>Жовтень. Усеросійський політичний страйк</p> <p>Страйкували 120 тис. робітників українських підприємств</p>	<p>17 жовтня. Маніфест царя Миколи II</p> <p>Проголошено демократичні свободи</p>
---	---	--	---

4. Українські політичні партії

5. Український національний рух

Товариство «Просвіта». 1905 р.

В Одесі відкрито першу «Просвіту»

Україномовна преса. 1905 р.

Створено 15 видавництв, де вийшло друком 20 україномовних видань

Українське наукове товариство (УНТ). 1906 р.

Голова М. Грушевський. Товариство пропагувало наукові здобутки українців

Перший український стаціонарний театр. Київ. 1907 р.

Ставили п'єси І. Комляревського, М. Лисенка, М. Кропивницького

Діяльність української громади
в I та II Державних Думах

I Державна Дума.
1906 р.

Голова громади — І. Шраг.
Боролися за національну
автономію України

II Державна Дума.
1907 р.

Друкований орган
«Рідна справа — Вісті з Думи»

Товариство українських
поступовців (ТУП).
1908 -1917 рр.

Е. Чикаленко.
Таємне позапартийне
товариство для
координації українського
національного руху

Державний переворот.
3 червня 1907 р.

Микола ІІ розігнав
II Державну Думу.
Кінець революції

Клуб російських
націоналістів.
1909 р.

Чорносотенці
вели «сусільну війну
проти українського
руху»

Циркуляр П. Столипіна.
1910 р.

Заборонена діяльність
товариств «інородців»,
зокрема українців

Під тиском
українців суд
вирівдав
М. Бейліса

100-річчя
Т. Г. Шевченка

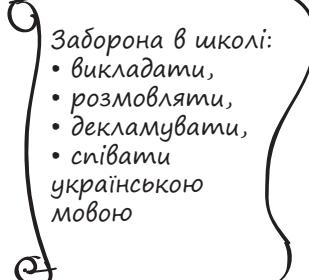
1914 р.
Уряд заборонив
ушановувати
Кобзаря

Наступ
на українську мову

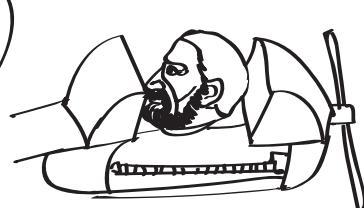
Заборона розмовляти
з учнями
українською мовою
за межами школи

Цenzura

Також заборонено
вживати слова
«Україна» та
«український народ»

Утихи
єврейства

Відновлено примусове
виселення євреїв
за межу осілості

H →

1. Російська революція 1905-1907 рр. завершилася поразкою і не змогла розв'язати основні протиріччя.
2. Проте вона сприяла активізації суспільно-політичного життя та розгортаєм національного руху українців.
3. Українці набули досвіду легальної парламентської діяльності.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Установіть послідовність подій 1905–1907 рр.
A Маніфест Микола II;   **B** повстання під проводом лейтенанта П. Шмідта;
B «Кривава неділя»;   **G** загальний політичний страйк.
2. Зазначте ініціатора заснування Товариства українських поступовців.
A І. Франко;   **B** Е. Чикаленко;   **C** С. Петлюра;   **G** С. Єфремов.
3. До якої течії у національному русі належала Революційна українська партія?
A Ліберальної;   **B** анархістської;   **C** самостійницької;   **G** автономістської.
4. Позначте назву партії, утвореної на II з'їзді РУП, лідерами якої стали В. Винниченко, С. Петлюра, М. Порш.
A Українська радикально-демократична;
B Українська народна партія;
C УПСР (Українська партія соціалітів-революціонерів);
G УСДРП (Українська соціал-демократична робітнича партія).
5. Позначте події, що відбулися в 1905 р. (Чотири правильні відповіді)
1) Засідання Першої Державної Думи;
2) повстання саперів у Києві;
3) утворення Української соціал-демократичної партії;
4) вихід першої україномовної газети «Хлібороб»;
5) утворення Товариства українських поступовців;
6) скасування Валуєвського циркуляра та Емського указу;
7) убивство П. Столипіна.
6. Ознакою економічної кризи 1900–1903 рр. в Україні було:
A зростання кількості безробітних;   **B** зростання цін на вугілля і метал;
B зростання випуску паровозів;   **G** збільшення обсягу продажу цукру.
7. Наслідком економічної кризи 1900–1903 рр. в Україні було:
A зменшення кількості монопольних підприємств;
B зменшення іноземного капіталу в металургії;
C зростання рівня концентрації виробництва;
G зростання рівня соціального захисту робітників.
8. Хто становив більшість населення на початку ХХ ст. в Одесі, Києві, Харкові, Катеринославі?
A Українці;   **B** росіяни;   **C** єреї;   **G** поляки.
9. Які галузі промисловості Наддніпрянської України на початку ХХ ст. перевищували 50 % загальноросійського виробництва?
1) Вугільна;   **2)** деревообробна;   **3)** текстильна;
4) залізорудна;   **5)** цукрова;   **6)** хімічна.
10. Установіть відповідність між адміністративною одиницею України початку ХХ ст. і галуззю економіки, що в ній переважала.
1) Цукрова;   **A** Херсонська губернія;
2) вугільна;   **B** Катеринославська губернія;
3) нафтодобувна;   **C** Волинська губернія;
4) суднобудівна.   **G** Таврійська губернія;
                                D Королівство Галичини і Лодомерії.
11. Установіть відповідність між історико-географічними регіонами та адміністративно-територіальними одиницями, що існували на початок ХХ ст.
1) Західна Україна;   **A** Київська, Волинська, Подільська губернії;
2) Правобережна Україна;   **B** коронний край Буковина у складі Королівства Галичини і Лодомерії;
3) Лівобережна Україна і Слобожанщина;   **C** Катеринославська, Херсонська, Таврійська губернії;
4) Південна Україна.   **G** Полтавська, Чернігівська, Харківська губернії;
                                D Сірий клин, Зелений Клин.

Відповіді: за QR-кодом.

19. Українські землі у складі Австро-Угорщини в 1900-1914 рр.

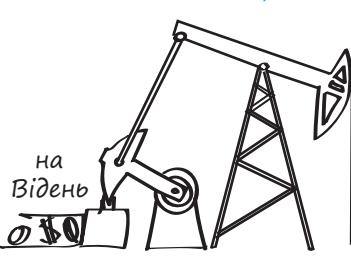
- На початку ХХ ст. більшість західних українців працювала у сільському господарстві. Дві третини з них перебували за межею бідності.
- В економіці краю безроздільно панував іноземний капітал, переважно австро-угорський. Заходноукраїнські землі, по суті, перетворилися на внутрішню колонію імперії, виконуючи роль сировинного додатку та ринку збуту товарів.
- Демографічний вибух кінця ХІХ ст. привів до зростання надлишку робочої сили вдвічі. Через масове безземелля і безробіття на початку ХХ ст. понад 370 тис. українців виїхало на заробітки до США і Канади.

1. Стан економіки

Промисловість

Монополізація

Борислав і Дрогобич давали 5 % світового видобутку нафти, всі прибутки надходили до Відня

Стан сільського господарства

Західна Україна — регіон з найнижчим рівнем розвитку сільського господарства в імперії

Кооперативний рух

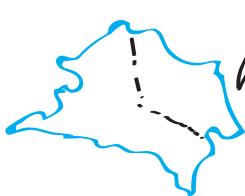

1904 р.

Центральна асоціація українських кооперативів мала 550 філій і 180 тис. членів

2. Активізація українського руху в Галичині

Народне віче.
1900 р.

Поділ Галичини на Західну (польську), і Східну (українську)

Селянський страйк
1902 р.

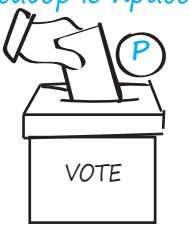
200 тис. селян бойкотували збиральні роботи у поміщиків

Боротьба за український університет.
1901 р.

Влада пообіцяла відкрити університет до 1916 р.

Боротьба за загальне виборче право

1907 р.
Запроваджено новий виборчий закон

3. Громадські організації «Сокіл», «Січ», «Пласт»

«Сокіл»
1894 р.

974 організації,
32 700 членів

ІВАН
БОБЕРСЬКИЙ

1873–1947 pp.

Закінчив Львівський університет. 1900 р. започаткував викладання фізкультури у Львові. Заснував перший стадіон, познайомив українців з футболом. Був співзасновником спортивного товариства «Сокіл», очолював його протягом 1908–1914 рр. Його ім'ям названо Львівський держуніверситет фізкультури

«Січ»
1902 р.

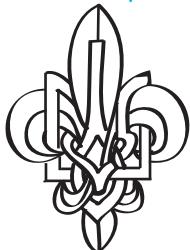
КИРИЛО
ТРИЛЬОВСЬКИЙ

1864–1941 pp.

Був одним із засновників Української радикальної партії, 1900 р. Він же ініціював створення молодіжного спортивно-пожежного товариства «Січ». 1907 р. був обраний до Віденського парламенту, де відстоював права українського селянства, розширення його політичних прав. Саме «січовики» під час Першої світової війни стануть основою Легіону українських січових стрільців. К. Трильовський був автором багатьох пісень і маршів «січовиків»

«Пласт»
1911 р.

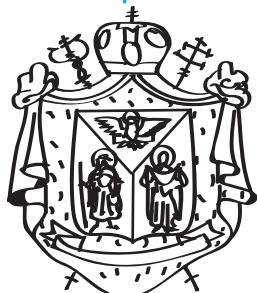
ПЕТРО
ФРАНКО

1890–1941 pp.

Український таємний
військовий гурток,
скаутська організація

Греко-католицька
церква

1900 р.

Андрея Шептицького
обрано митрополитом
Греко-католицької церкви

Був обраний депутатом Галицького
та Австрійського парламентів,
сприяв ухваленню нового виборчого
закону 1907 р. Заснував шпиталь,
Земський банк, підтримував діяльність
товариств «Просвіта» та «Рідна
школа». Дав про школи, заснував
науковий інститут при Богословській
академії та «Академічний дім»
у Львові. Власним коштом навчав
українських студентів за кордоном.
Заснував українську лікарню у Львові.
А 1913 р. — Національний музей

АНДРЕЙ
ШЕПТИЦЬКИЙ

1865–1944 pp.

- 3 →
- На початку ХХ. ст. в західноукраїнських землях тривав процес формування українців як політичної нації.
  - Українці виборювали збільшення політичних прав і свобод, використовуючи передвиборчі кампанії, демонстрації, сутички з поліцією, судові процеси, парламентську діяльність.
  - Водночас тривав процес розбудови національного життя: розвивалася мережа освітніх, громадсько-культурних, наукових установ, кооперативів та ін.
  - Молодіжні організації стали осередком формування майбутньої політичної еліти.

Говоримо українською про спорт:

*До речі

копаний м'яч — футбол
стусан — бокс

відбиванка — волейбол

кошик — баскетбол
наколесництво — велосипед

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

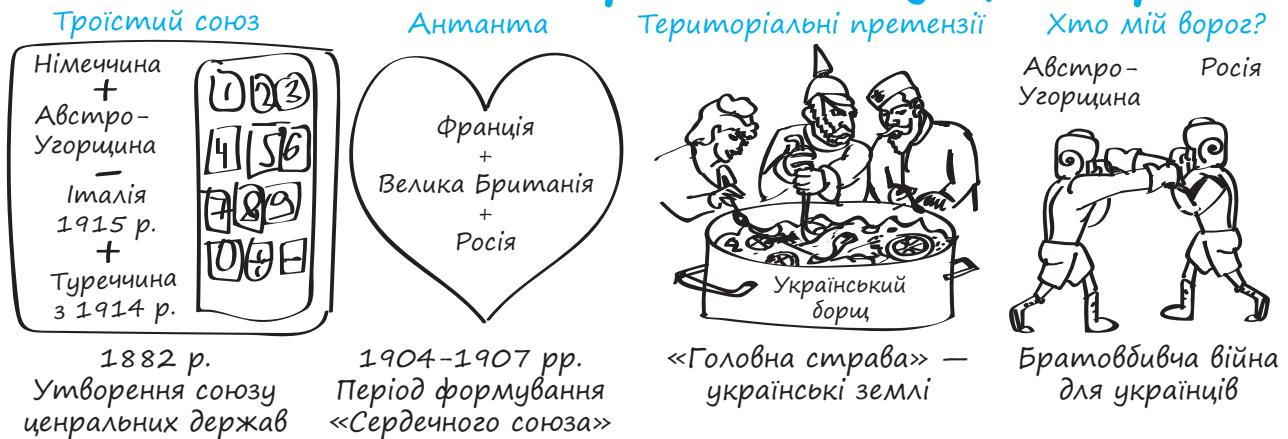
1. Позначте подію, яка відбулась 1902 року.
A Виникнення «Просвіти»;
B заснування організації «Сокіл»;
C страйк 200 тис. селян Галичини;
D заснування організації «Січ».
2. Зазначте рік, коли А. Шептицький очолив Українську греко-католицьку церкву.
A 1890 р.;   **B** 1895 р.;   **C** 1901 р.;   **D** 1905 р.
3. Яка галузь промисловості у Галичині на початку ХХ ст. розвивалась найбільшими темпами?
A Цукроваріння;
B вуглевидобувна;
C металургійна;
D нафтovidобувна.
4. Яке місце посідали українці у складі населення міст Західної України на початку ХХ ст.?
A 1;   **B** 2;   **C** 3;   **D** 4.
5. Позначте прізвище організатора «сокольсько-січового» молодіжного руху.
A М. Грушевський;   **B** В. Нагірний;   **C** І. Боберський;   **D** І. Франко.
6. Чим було зумовлене збільшення українського представництва в парламенті протягом 1907–1913 рр.?
A Поступливістю польських представників;
B проведеннем реформи загального голосування;
C занепадом українського політичного руху;
D початком міграційних процесів.
7. Кооперативні спілки в Західній Україні створювали:
A як суто економічні об'єднання;
B за ініціативи держави;
C як політичні об'єднання;
D за підтримки російського капіталу.
8. Більшість українців Австро-Угорської імперії працювало:
A у промисловості;
B у сільському господарстві;
C у кустарному виробництві;
D у торгівлі.
9. Позначте рік, коли австрійський уряд провів парламентську реформу, що дала змогу збільшити українське представництво.
A 1905 р.;   **B** 1906 р.;   **C** 1907 р.;   **D** 1908 р.
10. З чиєю діяльністю пов'язуються зміни, про які йдеться в уривку з історичної монографії?
«З цього часу греко-католицька церква остаточно переходить на українські національні позиції і стає потужним чинником національного руху».
A І. Франка;
B Е. Петрушевича;
C А. Шептицького;
D К. Трильовського.
11. Установіть послідовність подій.
A Обрання А. Шептицького Митрополитом Галицьким Української греко-католицької церкви;
B обрання К. Трильовського Головою Української бойової управи Легіону Українських Січових Стрільців;
C обрання І. Боберського головою товариства «Сокіл»;
D обрання Августина Волошина Президентом Карпатської України.
12. Кому належать такі слова:
«Своїми успіхами на великих оперних сценах світу я завдячуємо своєму рідному співучому народові, його невмирущій пісні-чарівниці».
A М. Вовчок;
B М. Заньковецька;
C С. Крушельницька;
D О. Кобилянська.
13. Виникнення і розвиток спортивно-фізкультурних організацій на західноукраїнських землях наприкінці XIX — на початку ХХ ст. пов'язані з ім'ям:
A А. Шептицького;
B І. Боберського;
C К. Левицького;
D М. Міхновського.

Відповіді: за QR-кодом.

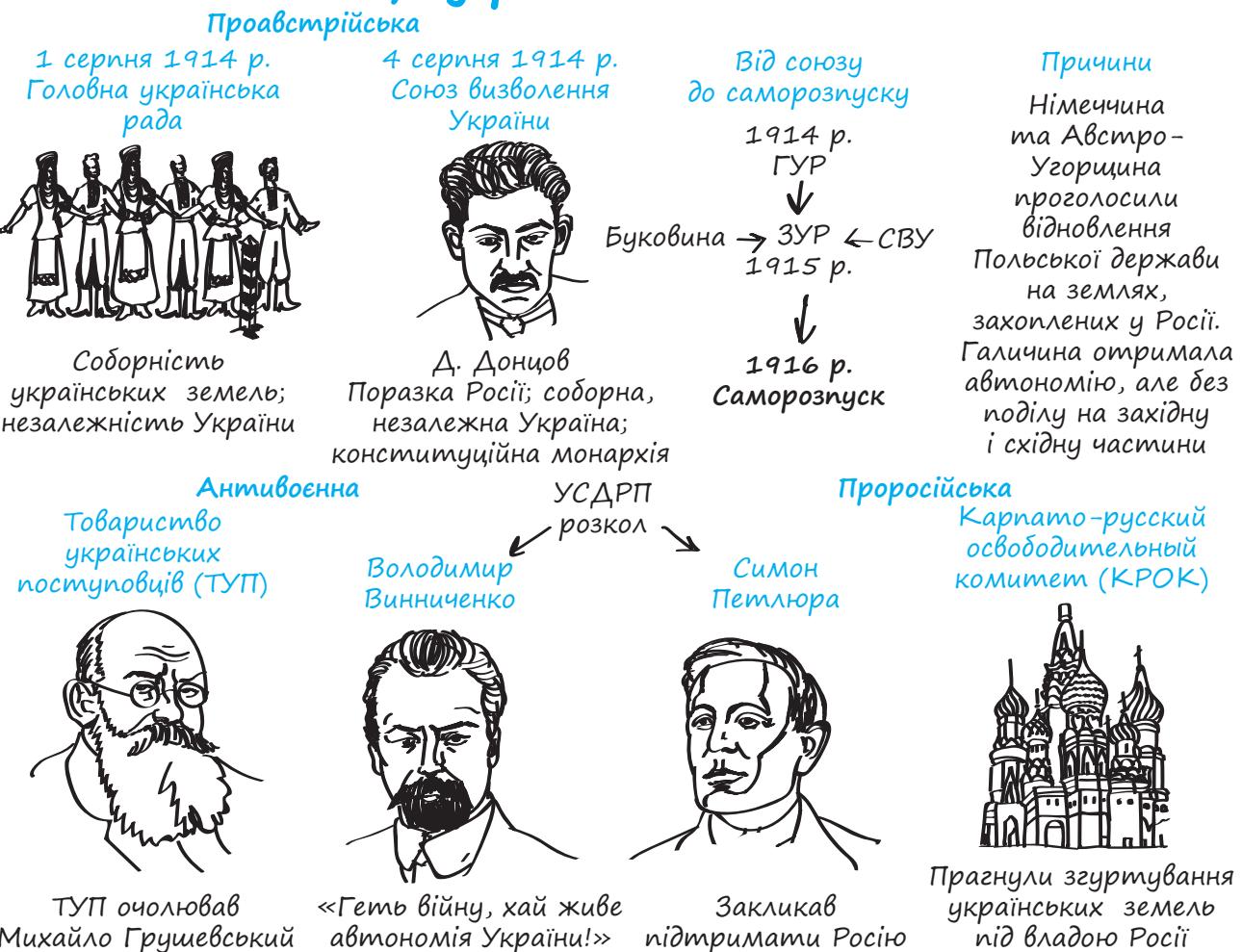
20. Україна в роки Першої світової війни 1914-1918 рр.

- На українські території претендували представники як Антанти, так і Троїстого союзу.
- Бойові дії протягом усієї війни відбувалися на території України, що призвело до величезних утрат серед населення, знищення її економічного потенціалу.
- Українці, змобілізовані на фронти Російською та Австро-Угорською імперіями, мали воювати між собою.

1. Плани Антанти та Троїстого союзу щодо України

2. Позиції українських політичних сил

3. Війні дії на території України

Галицька битва.
23 серпня — 21 вересня 1914 р.

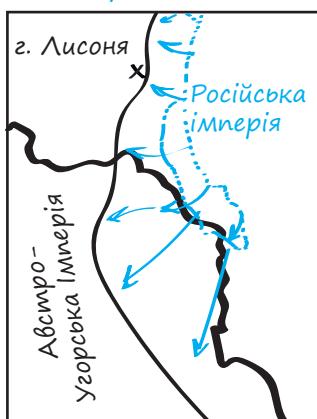
Загинуло 500 тис. австрійських солдат

Контрнаступ Австро-Угорщини і Німеччини.
Квітень-червень 1915 р.

Загинуло 150 тис.; 900 тис. полонених російських солдат

Брусиловський прорив.
22 травня — 31 липня 1916 р.

Російські війська частково захопили Східну Галичину, Західну Волинь, Північну Буковину. Розгромили полк УСС на г. Лисоні. Російські війська просунулись від 80-120 км вглиб території супротивника

Загинуло 1,5 млн австрійських солдат

Стабілізація фронту, «окопна війна».
жовтень 1916 — жовтень 1917 р.

Наступ російських військ на Lviv у червні 1917 р. завершився провалом. Контрнаступ австрійців, які витіснили росіян з Галичини і Буковини та вийшли на кордон з Росією 1914 р.

● Австрійські війська

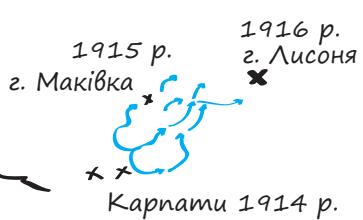
● Російські війська

4. Легіон Українських січових стрільців

Утворення легіону УСС.
6 серпня 1914 р.

Основу становили «Січ», Галуцькій «Сокіл», «Пласт» 1878—1931 рр.

1917—1918 рр.
УСС продовжили свою діяльність

Н

- Перша світова війна завдала величезних втрат українцям. Загинуло понад 500 тис. цивільних осіб, надзвичайно складною ситуація була з українськими біженцями.
- Падіння промислового виробництва, скорочення посівних площ зумовили зниження рівня життя українців і загострення соціальних проблем.
- Зростання безробіття та зубожіння населення призвели до посилення антивоєнних настроїв.
- Водночас зросла національна самосвідомість населення, були створені українські збройні формування.
- Уперше «українське питання» вийшло на міжнародний рівень.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Розташуйте події в хронологічній послідовності.

- A** Бій та гору Маківка;
B окупація російськими військами Галичини;
C формування легіону Українських січових стрільців;
D Брусиловський прорив.

2. Якого року було написано цю відозву?

«До українців м. Львова! Побідоносна росийська армія входить в мури міста Львова. В сій переломовій хвілі визиваємо всіх українців міста Львова, щоби з уваги на доконаний факт відповідно поводилися. ...Від Вашого поведення залежать долі нашої людності і нашої справи».

- A** 1914 р.;   **B** 1915 р.;   **C** 1916 р.;   **D** 1917 р.

3. Хто підписав документ, уривок з якого наведений?

«Побіда Росії мала би принести українському народові австроугорської монархії те саме ярмо, в якім стогне 30 міліонів українського народу в російській імперії... І чим більше буде поражене Росії, тим швидше виб'є година визволення України».

- A** Кость Левицький;   **B** Михайло Грушевський;
C Павло Скоропадський;   **D** Андрей Шептицький.

4. Співвіднесіть дати з подіями.

- 1)** Серпень 1914 р.;
2) вересень 1914 р.;
3) серпень 1916 р.;
4) червень 1916 р.
- A** Початок «Брусиловського прориву»;
B заснування Союзу визволення України;
C захоплення Львова російськими військами;
D початок захисту УСС гори Лисоня;
E початок Горлицької битви.

5. У чому полягає соціальний наслідок Першої світової війни для українського суспільства?

- A** Українізація армії, створення національних збройних формувань;
B скорочення посівних площ, загострення продовольчої проблеми;
C падіння виробництва, кризовий стан промисловості й транспорту;
D людські втрати, скорочення кількості працездатного населення.

6. Кого зображенено на фото?

- A** Михайло Галущинський;
B Григорій Косак;

- C** Василь Вишневий;
D Кость Левицький.

7. Яка країна на початку ХХ ст. визначила свої зовнішньополітичні пріоритети таким чином:

«...твердо приймаються такі завдання на найближчі роки:

- приєднати західні землі та належною поступовістю викорінити тут мазепинський дух;
- заволодіти протоками, які мають для нас виключне стратегічне значення для виходу нашого флоту з Чорного моря до Середземного»?

- A** Росія;
B Німеччина;
- C** Румунія;
D Австро-Угорщина.

Відповіді: за QR-кодом.

21. Початок Української революції

- Перша світова війна стала потужним катализатором карколомних змін, зокрема білєцької перемоги Лютневої революції та повалення самодержавства в Росії.
- Кризове становище країни зумовило загострення політичних, соціально-економічних національних проблем та активізацію політичних сил в Україні.
- Поряд з органами Тимчасового уряду, радами робітничих та військових депутатів українці створили свою, альтернативну Центральну Раду України, яка очолила боротьбу за автономні права українців.

1. Українська Центральна Рада. Березень–червень 1917 р.

Лютнева буржуазно-демократична революція в Росії

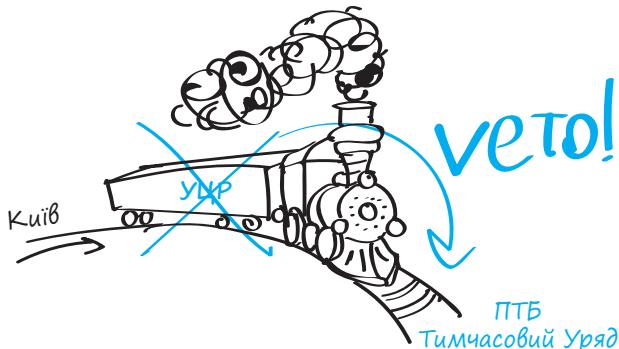
2 березня.
Повалення самодержавства.
Влада у Тимчасового уряду

Український національний конгрес.
5–8 квітня 1917 р.

Центральну Раду визнано законодавчим органом України

Проголошення автономії України.
10 червня 1917 р.

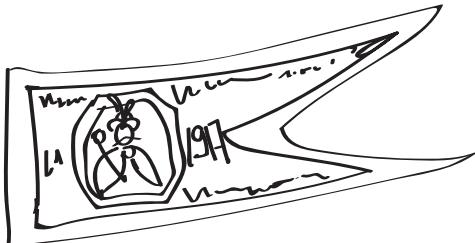
УЦР проголосила автономію на II Всеукраїнському з'їзді військових

Обрання Рад робітничих і солдатських депутатів

Березень.
Створено 300 рад, більшість на Донбасі

Українізація армії.
Травень–червень

Полки ім. Б. Хмельницького та П. Полуботка започаткували українську армію

Проголошення Центральної Ради. 3 березня

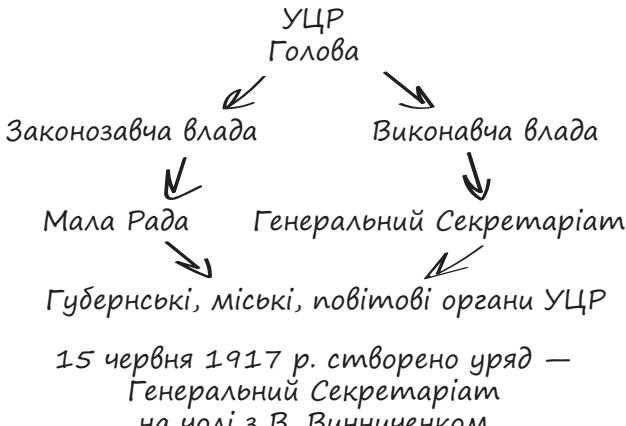
Головою УЦР обрали М. Грушевського

I Всеукраїнський військовий з'їзд.
Травень 1917 р.

С. Петлюра очолив Генеральний український військовий комітет

Структура влади УЦР

2. Універсали Української Центральної Ради

I Універсал УЦР.
10 червня 1917 р.

Проголошено
автономію України
у складі демократичної
федеративної Росії

II Універсал УЦР.
3 липня 1917 р.

Скасовано автономію,
Генеральний
Секретаріат –
орган Тимчасового
уряду

III Універсал УЦР.
7 листопада 1917 р.

Проголошено
Українську Народну
Республіку (УНР)

IV універсал УЦР.
9 січня 1918 р.

УНР проголошено
самостійною,
суверенною
державою

3. Події кінця 1917 – початку 1918 рр.

I Всеукраїнський з'їзд рад.
11–12 грудня 1917 р.

У Харкові проголошено
Радянську УНР

Кримська народна
республіка.

Грудень 1917 – січень 1918 р.

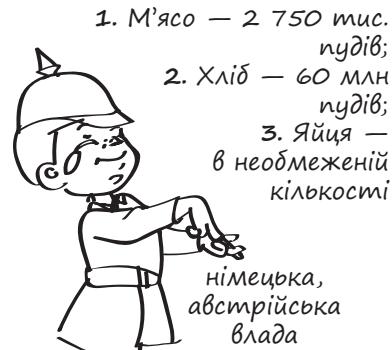
Перша більшовицька війна.
Грудень 1917 – січень 1918 р.

Курултай затвердив
Конституцію, обрав главою
КНР Н. Челебіджіхана

Захоплено Київ, уряд УНР
виїхав до м. Сарни

Брестський мирний договір.
27 січня (9 лютого) 1918 р.

Відновили владу УНР
в обмін на продовольство

Григоріанський
календар.
16 лютого
1918 р.

УЦР запровадила
новий календар

«Український
бліцкриг».
Квітень 1918 р.

Розпуск
Центральної Ради.
29 квітня 1918 р.

Цього ж дня УЦР
ухвалила
Конституцію
УНР

1. Відсутність у керівництва УЦР чіткої програми, брак політичного досвіду уповільнювали здійснення реформ.
2. УЦР втратила час, вагаючись між автономією та незалежністю.
3. Суперечки всередині УЦР блокували державотворчу діяльність.
4. Військове віручання більшовицької Росії посилило дестабілізацію в українському суспільстві.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Установіть відповідність між документом та його положенням.

- A** «Віднині Україна стає Українською Народною Республікою. Не відділяючись від Російської Республіки й зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими помогти всій Росії, щоб уся Російська Республіка стала федерацією рівних і вільних народів».
- B** «Ми, Центральна Українська Рада, стоячи, як все, за тим, щоб не відривати України від Росії та щоб разом з усіма її народами змагати до піднесення й розвитку цілої Росії та до єдності її демократичних сил...»
- C** «Віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною сувереною Державою Українського Народу...»
- D** «Всі чутки та розмови про сепаратизм, про відокремлення України від Росії — це лише контрреволюційна пропаганда або просто несвідомість».
- E** «Хай буде Україна вільною. Не одділяючись від усієї Росії, не розриваючи з державою російською, хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям».

2. У який період з'явився документ, уривок з якого наводиться?

«...Чи зобов'язується Рада припинити всі свої спроби роззброєння радянських полків і робочої червоної гвардії на Україні та повернути негайно зброю тим, у кого воно було відібране? У разі неотримання задовільної відповіді... протягом терміну — сорока восьми годин, Рада Народних Комісарів буде вважати Раду в стані відкритої війни проти Радянської влади в Росії та на Україні».

- A** між виданням I та II Універсалів Української Центральної Ради;
- B** між виданням II та III Універсалів Української Центральної Ради;
- C** між виданням III та IV Універсалів Української Центральної Ради;
- D** після видання IV Універсалу Української Центральної Ради.

3. Яка подія відбулась після підписання миру, про який ідеться в уривку зі спогадів?

«Для української держави цей мир... дуже корисний... ним українська держава визнана такими поважними суб'єктами міжнародного права, як центральні держави... цей мир досить справедливо й корисно розв'язував питання про територіальні межі».

- A** Утворено Українську Центральну Раду;
- B** проголошено незалежність Української Народної Республіки;
- C** надіслано ультиматум Ради народних комісарів Українській Центральній Раді;
- D** підписано військову конвенцію Української Народної Республіки з Німеччиною та Австро-Угорщиною.

4. Розташуйте у хронологічній послідовності події 1917 рр., які описує Володимир Винниченко.

- A** «Большевики, що були на з'їзді... переїхали до Харкова, улаштували там свій з'їзд і на йому вибрали Український Радянський Уряд. Той Уряд оповістив скинення Центральної Ради та Генерального Секретаріату, оголосивши себе єдиним робітничо-селянським Правительством на всю Україну».
- B** «Українська Центральна Рада з задоволенням приняла до відому заяву вищої команди в справі формування першого українського полку, яко признання українізації армії... піддержує... виділення українців в українські військові відділи».
- C** «А в слідуючих днях, як виплив з Універсалу, як логічне переведення його в життя було зосновано Генеральний Секретаріат Української Центральної Ради, інститут, який мав реалізувати виставлені в Універсалі тезиси».

5. Яке гасло відповідає змісту I Універсалу Української Центральної Ради?

- A** «Уся влада Радам!»;
- B** «Геть Тимчасовий уряд!»;
- C** «Автономію Україні!»;
- D** «Хай живе незалежна Україна!».

Відновіді: за QR-кодом.

22. Боротьба за збереження української державності. 1918-1921 рр.

1. Гетьманат — Українська держава П. Скоропадського. 29 квітня — 14 грудня 1918 р.

1. Українська держава стане найбільш тривалою і міцною формою існування самостійної України в період визвольних змагань 1917-1921 рр.
2. Україна відівне вийде на міжнародну арену, налагодить дипломатичні стосунки з 25 країнами.
3. Активізується економічне життя, стабілізуються банківська і фінансова системи.
4. Розпочнеться творення української армії, значних зрушень буде досягнуто в культурній сфері.

Гетьманський переворот.
29 квітня 1918 р.

Всеукраїнський з'їзд землевласників обрав гетьманом генерала Павла Скоропадського

Українська держава

Гетьман —
глава держави;
головнокомандувач,
міністр
закордонних справ.
Уряд — Рада
Міністрів,
на чолі —
Ф. Лизогуб

Закон «Про тимчасовий державний устрій України»

Скасував закони УЦР
Відновив приватну власність на землю
Запровадив гривню
Державна мова — українська

29.04.1918

Розвиток освіти, науки, культури

2 університети
150 гімназій

Повалення Гетьманату.
14 листопада 1918 р.

Гетьман П. Скоропадський зрікся влади

поразки
гетьманату

1. Гетьман П. Скоропадський, спираючись на німецьку окупаційну владу, великих землевласників та підприємців, запропонував інший шлях розбудови держави в Україні.
2. Заперечення здобутків УЦР зумовило перехід українських політичних партій в опозицію до гетьмана.
3. Прагнення задовільнити економічні та політичні вимоги німецької окупаційної влади спричинило посилення опору гетьманському режимові з боку селян і робітників.

2. Західноукраїнська Народна Республіка

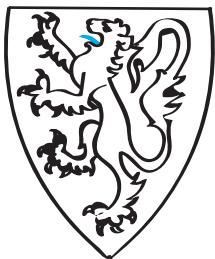
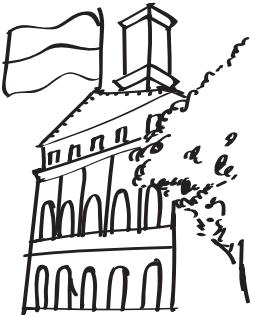
1. Унаслідок геополітичних змін, спричинених Першою світовою війною, активізувався український національно-визвольний рух в західноукраїнських землях. Проте австрійська влада мала намір передати всі владні повноваження в Західній Україні полякам.
2. Центральний військовий комітет у Львові, очолюваний сотником УСС Д. Вітовським, в ніч проти 1 листопада 1918 р. захопив владу у Львові й передав її Українській національній раді.

«Листопадовий збрів»
у Львові.
1 листопада 1918 р.

Українська
Галицька армія (УГА).
Листопад 1918 р.

Уряд — Державний
Секретаріат. 9 листопада 1918 р.

Проголошення ЗУНР.
13 листопада 1918 р.

Початок українсько-
польського збройного
протистояння

Командувач
М. Омелянович-
Павленко.

Уряд ЗУНР очолив
К. Левицький

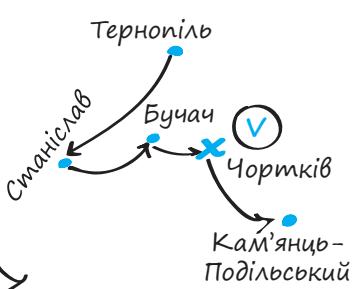
Президентом став
Є. Петрушевич

Державотворення

Реформи ЗУНР.
7 днів перетворень

Боротьба УГА
за збереження ЗУНР.
Листопад-липень 1919 р.

Акт Злуки
22 січня 1919 р.

Затвердження
державних символів
ЗУНР

21 листопада 1918 р.
Львів захопили
польські війська

Бойовий шлях УГА

ЗУНР перейменовано
на Західну Область
УНР (ЗОУНР)

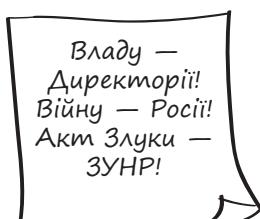
1. Відсутність міжнародної підтримки, зовнішня ізоляція ЗУНР.
2. Прихильне ставлення країн Антанти до Польщі та надання їй військової допомоги у боротьбі проти ЗУНР.
3. Поразка Української Народної Республіки.

3. Директорія

Створено Директорію, Український варіант
яку очолив В. Винниченко.
14 листопада 1918 р.

Трудовий конгрес.
23-28 січня
1919 р.

Друга радянсько-
українська війна.
Листопад 1918 р. —
червень 1919 р.

18 грудня 1918 р.
Вступ до Києва
Директорії

Скасовано закони
гетьмана, відновлено
закони і назву УНР

А за тиждень
більшовики знову
захопили Київ

Наступ росіян
на Україну

Денікінський режим.
Травень–листопад
1919 р.

Генерал А. Денікін
заперечив право українців
на власну державу

«Трикутник смерті».
Вересень – жовтень
1919 р.

6 листопада 1919 р.
«Листопадова
камасстрофа»

Отаманіцина

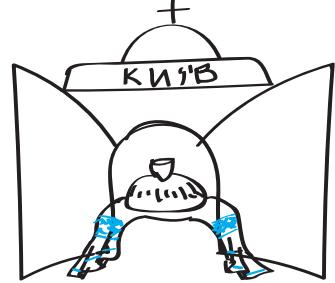
60 повстанських
отаманів знесиливали
Директорію зсередини

Перший Зимовий похід армії УНР.
Грудень 1919 –
травень 1920 рр.

Рейд по тилах більшовицьких
та білогвардійських військ очолив
М. Омелянович-Павленко

«Київська камасстрофа»
30 серпня 1919 р.

Війська УГА і Директорії
здали Київ денікінцям
без бою

Варшавська угода.
Квітень 1920 р.

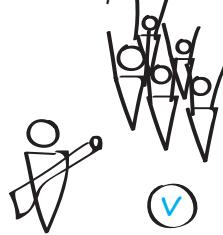
Ризька мирна угода.
Березень 1921 р.

6,6 млн західних
українців стали
громадянами
2-ї Речі Посполитої

Другий Зимовий
похід армії УНР.
Листопад 1921 р.

село Базар

Остання збройна
спроба відстояти
незалежність УНР

Холодноярська
республіка.
1919–1922 рр.

Холодний яр (Чигирин) –
центр антибільшовицького
повстання

Доля ЗУНР.
Березень 1923 р.

Верховна Рада
Антанті передала
Східну Галичину
Польщі

сти
поразки
Директорії

- Ситуація в Україні на момент приходу до влади Директорії була вкрай несприятлива, оскільки держава стала предметом зазіхань, з одного боку, країн Антанти, а з іншого – більшовицької Росії.
- Політична нестабільність в суспільстві посилювалась анархізмом та отаманіциною, протистоянням лідерів Директорії – В. Винниченка та С. Петлюри.
- Директорія обрала більш радикальний шлях розбудови держави – «український варіант радянської влади», що призвело до втрати до неї довіри з боку селянства, української інтелігенції та православної церкви

4. Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР)

Другий прихід більшовиків.
Січень–серпень 1919 р.

Березень 1919 р.

III Всеукраїнський з'їзд Рад ухвалив Конституцію УСРР

Політика «воєнного комунізму»

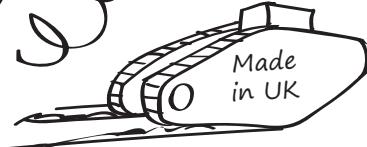
Окупація Антантою півдня України.
Січень–березень 1919 р.

Кто не роботає, то не єст

Продорозкладка.
Націоналізація.
Мілітаризація

Уже за три місяці інтервенти спішно втекли геть

Вертикаль влади

Структура радянської влади

Законодавча

Всеукраїнський з'їзд Рад

Всеукраїнський центральний виконавчий комітет Рад (ВУЦВК)

Виконавча ⭐

Чекісти

Рада народних комісарів (РНК)

Революційні комітети (Ревкоми)

Комітети бідноти (комбіди)

Третій
прихід більшовиків.
Грудень 1919 р.

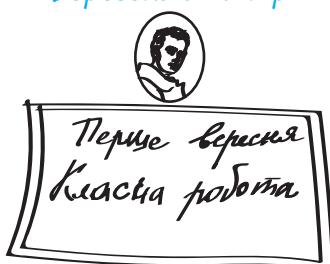
Боротьба з Врангелем.
Червень–листопад 1920 р.

Після розгрому Врангеля,
більшовики розпочали
війну проти махновців

5. Культура і духовне життя в 1917 р.

Український педагогічний з'їзд.
Березень 1917 р.

Відкрито 53 українські гімназії, «Просвіти»,
Київський народний університет

Комітет українського національного театру.
Квітень 1917 р.

Засновники комітету:
І. Мар'яненко, П. Саксаганський,
Лесь Курбас, М. Садовський

Українська академія мистецтв.
18 грудня 1917 р.

Засновники: М. Бойчук,
Ф. та В. Кричевські,
О. Мурашко, Г. Нарбут

6. Уроки Української національно-демократичної революції

1. Відсутність єдності українських національних сил, спроможних поступитися власним амбіціями заради збереження української державності. Як наслідок, українські землі було поділено між Польщею, Чехословаччиною та Румунією.
2. Несприятлива міжнародна ситуація, відсутність зовнішньої підтримки з одного боку, збройна агресія з боку більшовицької Росії привели до поразки Української революції.
3. Водночас великим завоюванням Української революції стало зростання національної свідомості мас, відродження ідеї соборності українського народу.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Причиною поразки Директорії стало:

- А скасування Гетьманату, відновлення УНР;
- Б передача землі селянам без викупу;
- В налагодження міжнародних відносин на принципах нейтралітету;
- Г суперечлива внутрішня політика, важка зовнішньополітична ситуація.

2. Укладання договору, уривок з якого наведений стало результатом:

«Обидві договірні сторони згідно з принципом самовизначення народів визнають незалежність України і Білорусії, а також погоджуються і постановляють, що східний кордон Польщі, тобто кордон між Росією, Білорусією і Україною з одного боку, і Польщею — з іншого, становить лінія: по річці Західна Двіна від кордону Росії з Латвією... далі вздовж річки Збруч до впадання її в річку Дністер».

- А Проголошення Акта Злуки УНР та ЗУНР;
- Б поразки радянської Росії у війні з Польщею;
- В окупації німецькими та австро-угорськими військами України;
- Г визнання країнами Антанти приналежності Східної Галичини до Польщі.

3. Установіть відповідність між назвами державних утворень, проголошених у 1917–1919 рр., та поняттями й термінами, які потрібно застосовувати для їхньої характеристики.

☐ 1) Українська Народна Республіка;	☐ А «Воєнний комунізм», «націоналізація промисловості», «Ризький мир»;
☐ 2) Українська Держава П. Скоропадського;	☐ Б «Українська Національна Рада», «Українська галицька армія», «Чортківська офензива»;
☐ 3) Західноукраїнська Народна Республіка;	☐ В «Універсалі», «Генеральний секретаріат», «Директорія»;
☐ 4) Українська Соціалістична Радянська Республіка.	☐ Г «осадництво», «пацифікація», «русинство»;
	☐ Д «Всеукраїнський хліборобський конгрес», «гетьманський переворот», «Українська академія наук».

4. Зазначте складові політики «воєнного комунізму», що здійснювалась в Україні протягом 1919–1921 рр. (Три правильні відповіді)

- 1) Викуп державою поміщицьких земель і передання їх селянам;
- 2) націоналізація промисловості, що охопила всі сфери виробництва;
- 3) об'єднання всіх селянських господарств у колгоспи;
- 4) розгортання мережі виробничо-збутових кооперативів і товариств;
- 5) запровадження загальної трудової повинності та продрозверстки;
- 6) заборона приватної торгівлі та згортання товарно-грошового обігу;
- 7) проведення суцільної колективізації сільського господарства.

5. Прочитайте фрагмент історичного джерела та виконайте завдання 1–4.

Телеграма до міського голови. «Я, гетьман всієї України, протягом 7,5 місяців всі свої сили клав для того, щоб вивести країну з того важкого становища, в якому вона знаходиться. Бог не дав мені сил справитися з цим завданням. Нині в силу сформованих умов, керуючись виключно благами України, від влади відмовляюся».

Завдання 1. Чий підпис стояв під цією телеграмою?

- А П. Скоропадського;   Б Є. Петрушевича;
- В М. Грушевського;   Г В. Винниченка.

Завдання 2. Коли було підписано цю телеграму?

- А Січень 1918 р.;   Б липень 1919 р.;
- В грудень 1918 р.;   Г березень 1919 р.

Завдання 3. Унаслідок викладеного у телеграмі влада перейшла до:

- А Державного Секретаріату ЗУНР;
- Б Раді Народних Комісарів України;
- Г Генерального Секретаріату УЦР.

Завдання 4. Що дало змогу автору телеграми утриматись при владі 7,5 місяців?

- А Співробітництво із соціалістичними партіями;
- Б передача всіх поміщицьких земель селянам;
- В відмова від послуг управлінців царського державного апарату;
- Г наявність окупаційних військ Німеччини та Австро-Угорщини.

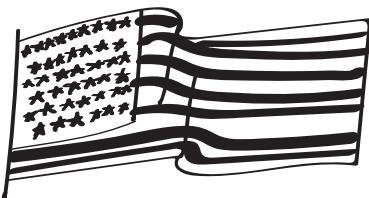
Відповіді: за QR-кодом.

23. Установлення комуністичного та тоталітарного режиму в Україні

- Воєнні дії, які тривали протягом семи років, політика воєнного комунізму, запроваджена більшовиками в Україні, завдали народному господарству небачених збитків — 12 млрд крб золотом.
- Рівень промислового виробництва становив 1920 року лише 10 % від довоєнного рівня, кількість підприємств скоротилася у 4,3 рази.
- Посуха і неврожаї 1921–1922 рр., примусове вилучення хліба призвели до масового голоду і посилення повстанського руху, який у літку–осені 1921 р. охопив 40 тис. селян.

1. Голод 1921–1923 рр.

Іноземна допомога

УСРР визнала факт голоду і міжнародні організації надали допомогу населенню

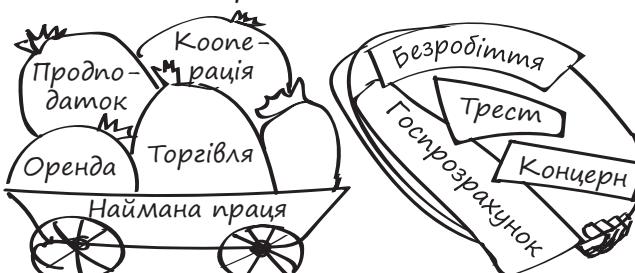
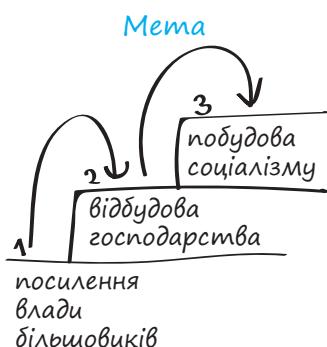

Від голоду померли близько 2 млн осіб

2. Заходи НЕПУ

Назад — до ринкових відносин

Сільське господарство   Меню Непмана

Фінанси та торгівля

Відтоді нашу валюту більше ніколи не міняли на золото

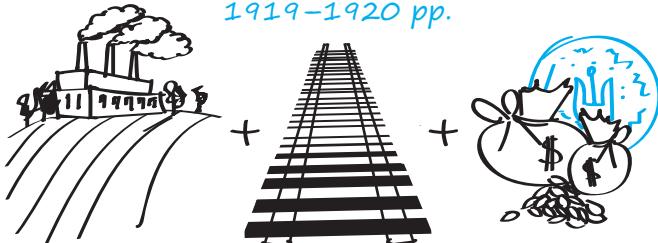
- Прискорилися темпи відбудови народного господарства.
- Матеріальна зацікавленість робітників сприяла зростанню продуктивності праці та рівня життя населення.
- Прискорилося соціальне розшарування серед селян, з'явилася «нова буржуазія» (непмани).

3. Входження УСРР

до Союзу Радянських Соціалістичних Республік

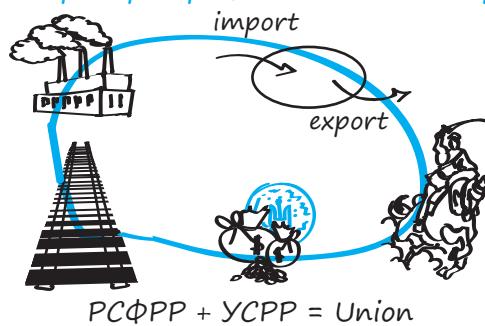
Воєнно-політичний союз радянських республік.

1919–1920 рр.

Об'єднання ресурсів для захисту від зовнішніх і внутрішніх ворогів

«Договірна федерація». 1920–1922 рр.

РСФРР + УСРР = Union

Шляхи об'єднання союзних республік

План «автономізації»
Й. Сталіна
та Д. Мануїльського

Радянські республіки
у складі РСФРР
на правах автономії

Союз
Радянських Соціалістичних Республік.
1922-1991 рр.

План «федерації»
В. Леніна

Союз рівнорівних
суб'єктів федерації

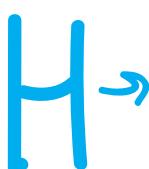
План «конфедерації»
Х. Раковського, М. Скрипника

Союз суворених незалежних
держав, де відсутні спільні органи
влади

*До речі:

Протягом 1924-1940 рр. у складі УСРР перебувала Молдавська АСРР, 1940 р. після приєднання Бесарабії вона була перетворена на Молдавську РСР; 1921 р. Кримська АРСР перебувала у складі РСФРР, 1945 р. її перетворили на Кримську область. 1954 р. Крим передали Україні, яка 1991 р. відновила Кримську АРСР

- 3 утворенням СРСР Україна втратила свої суворенні права. Право на вихід зі складу СРСР мало декларативний характер.
- У виключному віданні союзного уряду передували зовнішньополітичні відносини, армія і флот, засоби зв'язку і транспорту.
- Конституція СРСР закріпила територіальну цілісність України, право на власний парламент і Конституцію.

4. Українізація 1923-1933 рр.

Політика коренізації

Висування та виховання
національних
партийних кадрів

Політика українізації

Українська мова —
державна.
Освіта, ЗМІ — українською

Права національних
меншин в УСРР

Die Schule,
Skool,
Школа,
 24 національні
райони,
2 тис.
національних
шкіл

Розстріляне
Відродження
Осінь 1937 р.

На честь
20-річчя
жовтневої
революції
в урочищі
Сандормох
(Карелія),
розстріляли
1111 видатних
українських
митців

- Політика українізації сприяла бурхливому розвиткові української культури, освіти, науки, поверненню з еміграції значної частини представників національної інтелігенції.
- Кількість українців серед державних службовців зросла до 54 %, було українізовано понад чверть інститутів, половину технікумів і 80 % шкіл.
- Понад 97 % дітей навчалися українською мовою.
- З переходом до політики модернізації влада вдалася до згортання українізації та репресій щодо найбільших активних представників українського Відродження.

5. Культура і духовне життя

Освіта

Товариство
«Геть неписьменність!». 1923 р.

Жінко! Вчіться грамоти!

В Україні навчилися читати 2 млн осіб віком від 8 до 50 років

Єдина семирічна Трудова школа. 1919 р.

Відкрито 20 педагогічних інститутів, 48 підтехнікумів

Вища освіта Всеукраїнська Академія наук (ВУАН). 1921-1936 рр.

Ти вчора був робітником — сьогодні став директором!

Замість університетів — робітничі факультети

Без відкриттів немає фінансування!

Література

Напрями

Неокласики

М. Зеров,
М. Рильський

Символізм

П. Тичина

Футуризм

М. Семенко

Романтизм

Олександр

Олесь,

В. Сосюра

Письменницькі організації

Спілка селянських письменників «Плуг»

Всеукраїнська спілка пролетарських письменників «Гарт»

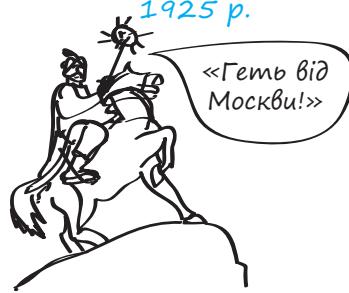
Молодняк, Урбіно

«Вільна академія пролетарської літератури» (ВАПЛІТЕ)

Літературна дискусія.

1925 р.

«Геть від Москви!»

Микола Хвильовий про одвічне:
«Європа нам допоможе!»

Живопис

В. Касіян

«Карпатська мами»

М. Самокиш

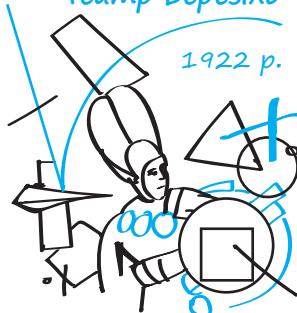
«Бій Богуна з Чарнецьким під Монастирищем. 1653 р.»

Музика

Державна українська мандрівна капелла

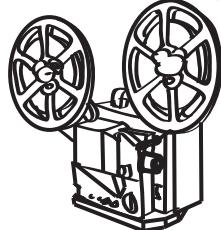
Teatr Beresil'

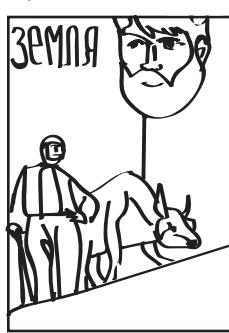
Авангардний театр Леся Курбаса

Кіномистецтво

Кіностудії
Одеса — 1919 р.
Київ — 1928 р.

Кіно — найкращий фільм О. Довженка пропагандист

«Земля». 1930 р.

1958 року на Всесвітній виставці

в Брюсселі фільм «Земля» було визнано найкращим серед 12 фільмів усіх часів і народів. На жаль, у СРСР він був у прокаті лише 2 тижні

Архітектура

Будівля Держпрому. Харків. 1925-1928 рр.

Перший хмарочос у Європі. Стиль — конструктивізм

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

- 1.** Які три події відбулися в період нової економічної політики? (Три правильні відповіді)

  - 1)** Відновлення діяльності університету у Харкові;
  - 2)** заснування Вільної академії пролетарської літератури;
  - 3)** створення Державної української мандрівної капели;
  - 4)** заснування Української академії наук;
  - 5)** утворення Української автокефальної православної церкви;
  - 6)** заснування товариства «Геть неписемність!».

2. Зазначте три положення, які розкривають зміст політики українізації.
(Три правильні відповіді)

  - 1)** Усунення неукраїнців із керівних посад і заміна їх українцями;
  - 2)** підготовка кадрів корінної національності;
  - 3)** проголошення української мови державною;
  - 4)** друкування засобів масової інформації українською мовою;
  - 5)** витіснення мов національних меншин з освіти та культури;
  - 6)** створення окремих адміністративно-територіальних одиниць у місцях компактного проживання неукраїнського населення.

3. Що передбачав перехід від «воєнного комунізму» до непу, проголошений 1921 року?

A Заміну продрозкладки продподатком та відновлення товарно-грошових відносин;
B перехід до мирного будівництва та посилення ролі держави в економіці;
C націоналізацію всіх підприємств та запровадження загальної трудової повинності;
D згортання грошового обігу та запровадження карткової системи.

4. У якій галузі господарства УСРР на початку 1920-х років розпочалася реалізація плану ГОЕЛРО?

A Енергетична;   **B** вуглевидобувна;   **C** металургійна;   **D** машинобудівна.

5. Хто очолив відновлену 1921 року Українську автокефальну православну церкву?

A Сабодан;   **B** Винницький;   **C** Липківський;   **D** Сумський.

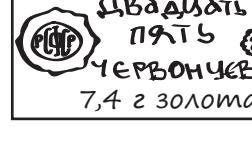
6. Коли сталася подія, про яку йдеться:

«Союз цей є добровільним об'єднанням рівноправних народів... за кожною республікою забезпечене право вільного виходу... нова держава буде достойним увінчанням закладених ще в жовтні 1917 року основ мирного співжиття і братерського співробітництва народів...»

A Квітень 1922 р.;   **B** червень 1922 р.;
C вересень 1922 р.;   **D** грудень 1922 р.

7. Подана грошова купюра була запроваджена в Україні під час:

A колективізації;
B нової економічної політики;
C Великої Вітчизняної війни;
D війни радянської Росії з УНР.

Двадцять п'ять
ЧЕРВОНЧЕВ
7,4 г золота

8. Ця доповідна стала фактором посилення:

«Ні в одній союзній і автономній республіці російська преса не знаходиться в такому зубожілому стані, як на Україні... Відсутність у Києві керівної російської газети свідчить про політичну короткозорість ЦК КП(б)У»

A русифікації;   **B** українофільства;
C москвофільства;   **D** русинства.

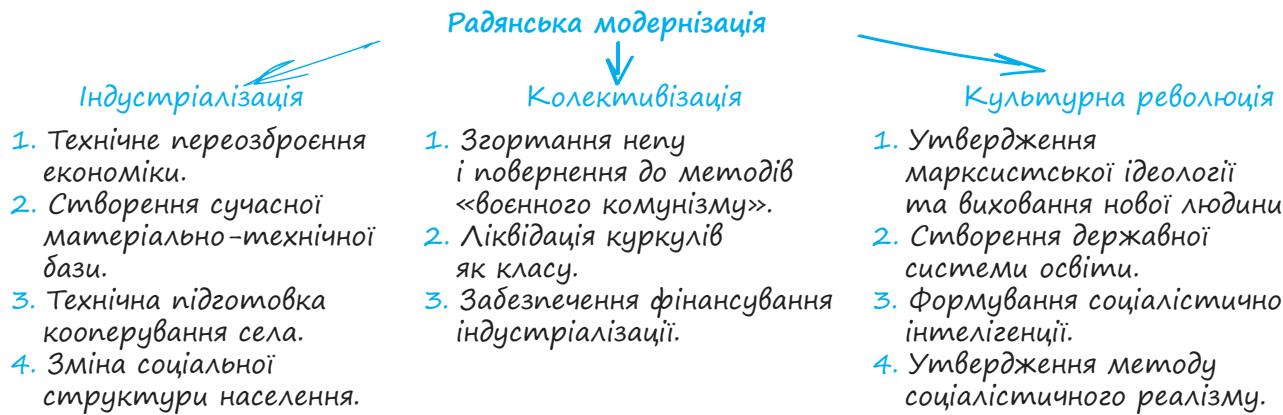
9. Які три події мали місце в період нової економічної політики? (Три правильні відповіді)

  - 1)** Відновлення діяльності університету у Харкові;
  - 2)** заснування Вільної академії пролетарської літератури;
  - 3)** створення Державної української мандрівної капели;
  - 4)** заснування Української академії наук;
  - 5)** утворення Української автокефальної православної церкви;
  - 6)** заснування товариства «Геть неписемність!».

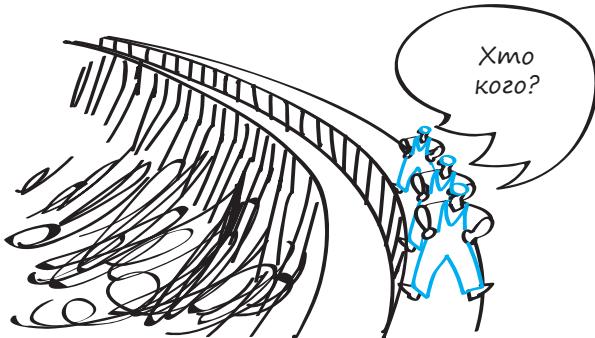
Відновіді: за QR-кодом.

24. Утвердження тоталітарного режиму. 1929-1939 рр.

1. Індустриалізація

Перша п'ятирічка. 1928/29-1932 рр.

Побудовано:

Дніпрогес, ХТЗ, Турбінний завод у Харкові, Новокраматорський машбуд.

Репресовано:

Політичні процеси: «Шахтінська справа», справи СВУ, УНЦ.

Ліквідовано:

неп, куркулів, УАПЦ.

Друга п'ятирічка. 1933-1937 рр.

Побудовано:

«Запоріжсталь», «Криворіжсталь», «Азовсталь».

Репресовано:

Політичні процеси: УВО, троцкісти, боротьбісти.

Загинули: М. Скрипник, М. Хвильовий.

Третя п'ятирічка. 1938-1942 рр.

Побудовано:

хімічне, авіаційне, танкове виробництва.

Репресовано: членів ВКП(б) та військових.

Ліквідовано:

право робітників на звільнення за власним бажанням.

H індустриалізації

- СРСР перетворився на потужну індустриально-аграрну державу.
- Побудовано нові підприємства, переважно групи «А».
- З'явились нові галузі, для потреб ВПК.
- Кількість службовців зросла в 3,5 рази, робітники становили третину населення.

- Індустриалізація відбувалась за рахунок внутрішніх ресурсів і вкрай нерівномірно.
- Фінансування важкої промисловості становило 90,5 % бюджету, тоді як легкої та харчової — лише 9,5 %, що зумовило низький рівень життя населення.

2. Масова колективізація. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні

М→

1. Викачування коштів із села для потреб індустриалізації.
2. Установлення контролю держави над колективними господарствами.
3. Розкуркулення найбільших заможних селян.
4. Подолання проблем аграрного перенаселення.

Хлібозаготівельна криза.
1927-1928 рр.

Відмова селян продавати зерно за заниженими цінами
«Закон про п'ять колосків». 1932 р.

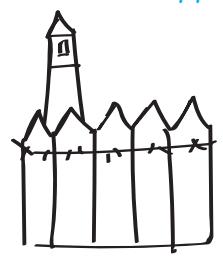

За розкрадання соціалістичної власності від 10 років до розстрілу

Прискорена колективізація.
1929-1930 рр.

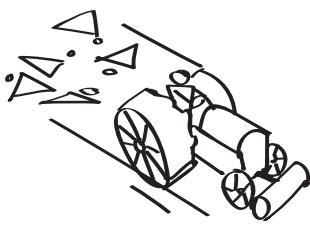

Через опір селян влада послабила тиск на село
Завершення колективізації. 1934-1937 рр.

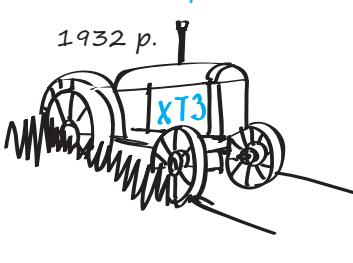

Колгоспи об'єднали 70 % селянських господарств

Масова «ліквідація куркулів як класу». 1930 р.

Були «розкуркулені» 352 тис. селянських господарств
Модернізація сільського господарства

1928 р. Перша машино-тракторна станція (МТС)

Нова хвиля суцільної колективізації.
1931-1933 рр.

Репресії проти селян, які «злісно саботують хлібозаготівлі»
Розселенювання

«Чорні дошки», вилучення продовольства

- Н**→
1. Посилення експлуатації селян, перетворених на «соціалістичних» кріпаків.
  2. Зрівнялівка, запровадження символічних трудоднів, утрати будь-яких стимулів для праці.
  3. У результаті репресій було знищено найбільший продуктивний прошарок землеробів, без яких село було приречене на занепад і деградацію.
  4. Найбільшим жахливим злочином більшовиків став геноцид українського селянства протягом 1932-1933 рр.

3. Голодомор 1932-1933 рр.

Массова загибель селян

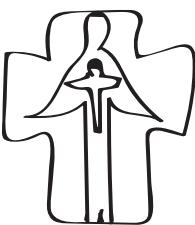
Мета: зламати опір колективізації

Приховування факту голоду

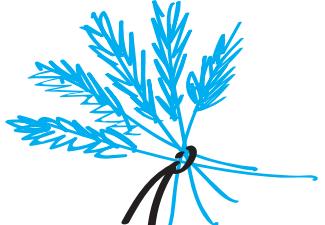
«Хліб будь-якою цінотою!»

Влада визнає Голодомор лише 1989 р.

Кількість жертв сягала від 6 до 8 млн осіб

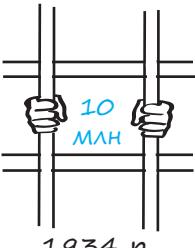
Закон «Про Голодомор 1932-1933 рр. в Україні». 2006 р.

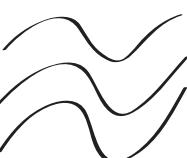
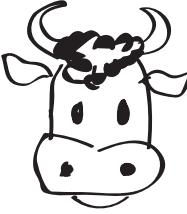
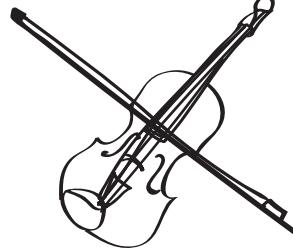

Голодомор Україніїв — це геноцид

4. Суспільно-політичне життя

- Соціально-економічні перетворення часів модернізації сумісно змінили соціальний склад населення України — кількість робітників за цей час зросла втрічі.
- Селяни, рятуючись від голоду, масово виrushали на шахти і новобудови Донбасу. На 1939 р. кількість містян досягла третини населення республіки.
- Швидке зростання міського населення призвело до проблем із продовольством і житлом.
- Водночас тривав процес формування нового радянського привілейованого стану — партійно-господарської бюрократії.
- Тривала боротьба проти опозиції, національного руху, представників інших партій та заможних верств населення.

Зміни в суспільстві Республіка ГУТАБ 1934 р.	Початок масових репресій. Перша половина 1930-х рр. <p>Проти:</p> <ul style="list-style-type: none"> «Шахтінська справа» ➡ інженерів СВУ ➡ науковців УНЦ ➡ єврейських ворогів 	«Великий терор». 1937-1938 рр. Склад репресованих в УРСР <table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>434</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>252</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>242</td> </tr> </table>	1	434	2	252	3	242	Конституція УРСР. 1937 р. Конституція СРСР 1936 р.
1	434								
2	252								
3	242								
 суспільство = робітники + колгоспники + інтелігенція	Розстріл 337 кобзарів у Харкові	1 — селяни; 2 — службовці та інтелігенція; 3 — військовослужбовці	Найдемократичніша у світі Конституція часів масового терору						

Боротьба з «націонал-ухильництвом» «Хвильовізм» «Геть від Москви! Даєш Європу!»	«Шумськізм» Керівництво Варто доручити корінним українцям	«Волобуєвщина» Економічна самостійність України	«Скрипниківщина» Об'єднання етнічних українських земель. Українізація
 1933 р. Микола Хвильовий наклав на себе руки	 1933-1946 рр. О. Шумський перебував в ув'язненні	 1934-1939 рр. М. Волобуєв був заарештований і передував в ув'язненні	 1933 р. М. Скрипник наклав на себе руки

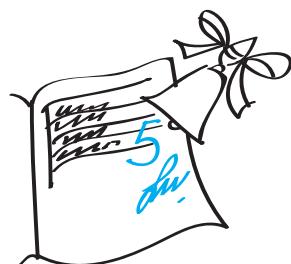
- H →**
- Сталінські репресії стали важливим елементом формування тоталітарної системи. Вони сприяли зміцненню особистої влади І. Сталіна шляхом усунення претендентів на владу.
  - В Україні в першу чергу зазнали репресій представники національної творчої інтелігенції.
  - Значних утрат зазнали науковці в усіх галузях знань. Брак кваліфікованих спеціалістів і нових технічних розробок призвів до падіння темпів промислового розвитку, рівня обороноздатності країни.

...УСЕ МОВЧИТЬ... БО БЛАГОДЕНСТВУЕ...

5. Суперечливий характер «культурної революції»

Освіта

Усеобуч для початкової
(в містах 7-річної)
освіти. 1930 р.

Запроваджено
урок тривалістю 45 хв,
іспити, 5-балльне
оцінювання

Подолання
неписьменності.
До 1939 р.

В Україні 85,3 %
населення стали
письменними

Вища освіта

Створено
систему

Університет
(відновлено 1933 р.)

Інститут
Технікум

Скасовано
плату за навчання

Утрати освіти
через репресії

Закрито національні
школи: українські,
німецькі та польські

Запроваджено
стипендії для 90 %
студентів

10 % викладачів
засудили як «ворогів
народу»

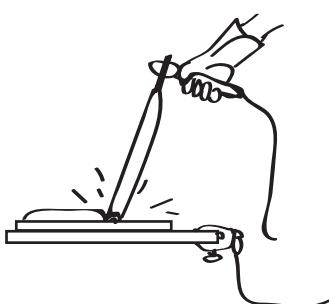
Наука

ВУАН перетворено
на Академію наук
УРСР. 1938 р.

О. Богомолець,
президент АН УРСР
1930-1946 рр.

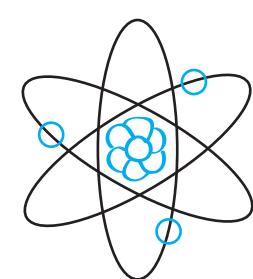
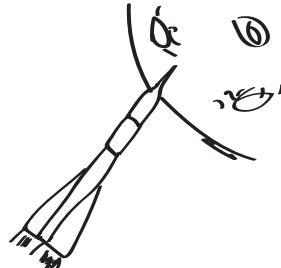
Інститут
електрозварювання.
1934 р.

Протягом 1934-2020 рр.
заклад очолювала
династія Патонів

Теорія космічних
половотів. 1925 р.

Харківський фізико-
технічний інститут.
1928 р.

Розробник
Ю. Кондратюк
(справжнє прізвище
О. Шаргей)

1932 р.
Уперше розщепили
атомне ядро

Література

Постанова ЦК ВКП(б) «Про
перебудову літературно-
художніх організацій». 1932 р.

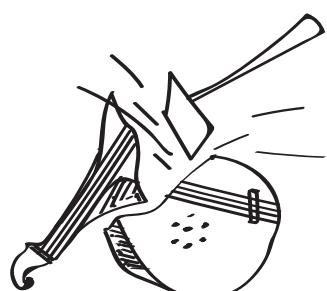
Засуджено український
буржуазний націоналізм
і формалізм

«Розстріляне
Відродження»

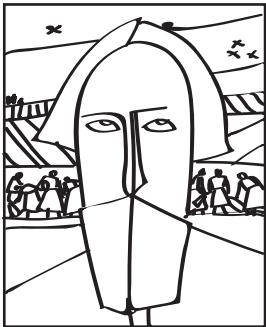
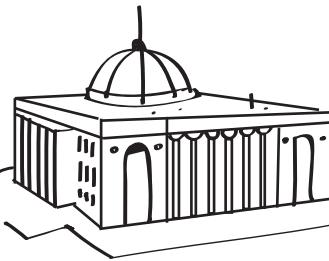

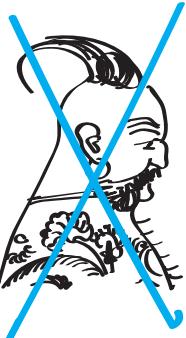
47 українських письменників,
які мешкали тут,
були репресовані

Спілка письменників
України (СП). 1934 р.

За допомоги СП влада
контролювала діяльність
митців

<p>Живопис</p> <p>М. Бойчук, художник- монументаліст</p> <p>«Молочниця». 1921-1922 рр.</p>	<p>К. Малевич, засновник українського авангарду</p> <p>«Голова селянина». 1928-1929 рр.</p>	<p>К. Трохименко, представник «соціалістичного реалізму»</p> <p>«Дніпро буд». 1937 р.</p>	<p>Архітектура</p> <p>Будівля Верховної Ради УРСР у м. Києві. 1936-1939 рр.</p> <p>Зразок «української архітектурної класики»</p>
---	---	--	--

<p>Театри</p> <p>Скорочення українського репертуару</p>	<p>Кіно</p> <p>Зростає випуск російськомовних фільмів, знятих за творами радянських письменників</p>	<p>Музика</p> <p>Попри ідейний зміст музика зберігала українські народні традиції</p>	<p>Засоби масової інформації</p> <p>1940 р. Працювали 10 радіостанцій, 25 030 клубів, переважно на селі</p>
---	--	--	--

Наслідки «культурної революції»

Позитивні

1. Остаточно було подолано неписьменність, запроваджено обов'язкову початкову освіту та семирічну освіту в містах.
2. Було відновлено діяльність університетів, кількість вишів зросла до 129. У них навчались 124 тис. студентів.
3. Частка студентів української національності здійшилась у 4 рази.
4. Запроваджено безкоштовне медичне обслуговування, освіту, дитячі садки та ясла, школи і курси ліквідації неписьменності серед дорослих.
5. Влада надавала підтримку науковим дослідженням у сфері оборони.

Негативні

1. Розвиток освіти, науки і культури у 30-х роках ХХ ст. відбувався під жорстким контролем партійного апарату.
2. Наступ на українізацію супроводжувався обмеженням прав інших національностей.
3. За звинуваченнями у «буржуазному націоналізмі» лише у 1936-1938 рр. в Україні було репресовано 800 тис. осіб.
4. Постанова влади «Про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах України» започаткувала процес русифікації освіти.
5. Масові репресії освітянських та наукових кадрів призвели до падіння загально-культурного і морального рівня.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Яким терміном можна визначити ідеї, висловлені у наведеному уривку?
«Слід переглянути районування Держпляну і раз і назавжди відкинути спроби розривати єдиний український національно-господарський терен за критерієм поділу праці в межах колишньої Росії».
A Хвильовизм;   **B** шумськізм;   **C** волобуєвщина;   **D** космополітізм.
2. Які риси мав тоталітарний режим в УСРР? (Три правильні відповіді)
1) співіснування державного та приватного секторів економіки, підтримка підприємницької діяльності громадян;
2) політико-ідеологічний контроль держави над усіма сферами життя суспільства;
3) існування незалежних профспілок, неурядових громадських організацій та інституцій;
4) мілітаризація та бюрократизація економіки, використання примусової праці;
5) визнання абсолютної цінності людської особистості;
6) політичний плюралізм, активна діяльність партій;
7) панування однопартійної системи, зрощування партійного та державного апаратів.
3. Співвіднесіть прізвище митця та факти його біографії.
1) письменник, фундатор національного кінематографа, автор кінофільмів «Звенигора», «Арсенал», «Земля»;   **A** Лесь Курбас;
2) митець-монументаліст, графік, фундатор новаторської художньої школи в українському мистецтві 1920-х рр.;   **B** Г. Хоткевич;
3) актор, режисер, новатор українського театру, керівник мистецького об'єднання «Березіль»;   **C** О. Довженко;
4) прозаїк, поет, публіцист, засновник літературних об'єднань — «Гарт», «Урбіно», «ВАПЛІТЕ»;   **D** М. Бойчук.
4. Яке визначення відповідає політиці індустриалізації в Україні?
A Централізація управління промисловістю, підвищення життєвого рівня народу;
B прискорений розвиток важкої промисловості, стаханівський рух;
C штурмівщина, подальший розвиток приватно-грошових відносин;
D централізація управління промисловістю, піднесення легкої промисловості.
5. Установіть відповідність між визначеннями та поняттями.
1) Репресії;   **A** Каральні заходи більшовиків, метою яких є боротьба з ворогами радянської влади;
2) «червоний терор»;   **B** каральні заходи, що проводяться державними органами влади;
3) модернізація;   **C** звеличення людини та ідеї, яку вона уособлює;
4) «культ особи»;   **D** система управління, за якої центральні органи підпорядковують собі місцеві, не враховуючи інтересів регіонів.
5) централізм.
6. Зазначте три тези з документів, які відображають особливості суспільного життя українців 1930-х років. (Три правильні відповіді)
1) «На місцях недостатньо приділяють уваги роз'яснювальній роботі серед батрацтва та бідноти щодо ліквідації куркульства як класу»;
2) «Нове в Шахтинській справі — те що вона має суто контрреволюційний характер»;
3) «Певна частина державних ресурсів і ресурсів приватного господарства отримують право вільного обігу на товарному ринку за принципом купівлі-продажу»;
4) «Допомогу отримають 8 % голодуючих, якщо реалізувати план організації харчування за рахунок закордонних комісій допомоги»;
5) «Культурно-виховну роботу серед в'язнів Соловецького табору організовано непогано. Драматичною групою завідував режисер Лесь Курбас»;
6) «Я готовий вислухати будь-які заяви, окрім тих, що стосуються голоду на селі та прохання допомогти. Голодують нероби й ледарі, які мають по 30–40 трудоднів на рік».
7. Якого року ухвалено рішення про саморозпуск Української автокефальної православної церкви?
A 1928 р.;   **B** 1929 р.;   **C** 1930 р.;   **D** 1931 р.

Відповіді: за QR-кодом.

25. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період

1. Західноукраїнські землі у складі іноземних держав

- Країни Антанти прогнорували прагнення 10-мільйонного населення Західної України мати власну державу і зробили їхні землі «розмінною монетою» європейської політики, поділивши їх між Польщею, Чехословаччиною та Румунією.
- Відповідно на нехтування інтересів українців з боку країн Західної Європи стала радикалізація національного руху.

Територіальний розподіл західноукраїнських земель 1921-1939 рр.

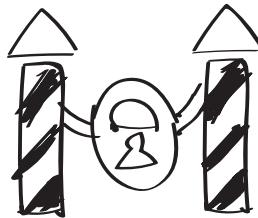
2. Галичина у складі Польщі

- У міжвоєнний час Польща була відсталою аграрною країною зі слабкорозвиненою промисловістю, де встановився тоталітарний режим.
- Під час Великої депресії 1929-1933 рр. економічна ситуація в українських землях погіршилась катасстрофічно.
- Наслідком загострення протистояння українців з польською владою стало заспокоювання державовою пацифікацієй — збройного упокорення селян.
- Безробіття, безземелля та зобожіння знову спонукали 170 тис. українців до еміграції, цього разу — до країн Південної Америки, Південної Африки та Австралії.
- Успішна діяльність «кооперативної Республіки» сприяла згуртуванню українців, щодо протистояти остаточній асиміляції.

Наступ на автономні права
українців Східної Галичини

Східна Галичина —
це Польща «Б»

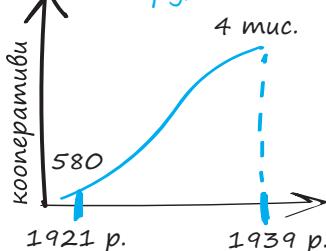
Штучне стимулювання
розвитку економіки

Осадники
в Галичині

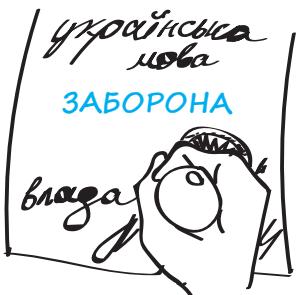
До 1939 р.
тут оселились
200 тис. поляків

Кооперативний рух

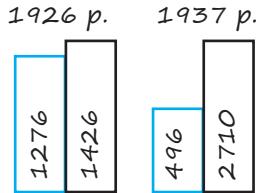
Школа самоврядування
та економічного
захисту українців

Мовне питання

1924 р.
Запроваджено
двомовні школи

Шкільна освіта. 1924 р.

Скорочення
українських шкіл
■ українські школи;
■ умраквістичні
(двомовні) школи

Львівський таємний український університет.

Греко-католицька
церква
1921–1925 рр.

1929 р.

А. Шептицький заснував
Богословську академію

3. Українські політичні партії та організації

Легальні

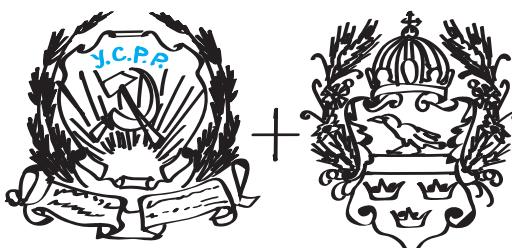
Українське національно-
демократичне
об'єднання (УНДО).
1925 р.

Найбільша українська
парламентська партія.
Очільник Д. Левицький

Нелегальні

Компартия Західної України
(КПЗУ). 1919 р.

Українська соціал-
радикальна партія
(УСРП). 1926 р.

Л. Бачинський — очільник
партії, яка відстоювала
незалежність і соціалізм
України

Інтегральний націоналізм Д. Донцова

Вища цінність —
національна держава
на чолі з Вождем

Українська військова організація (УВО). 1920 р.

Збройна боротьба
за незалежність
України. Створили
вояки УГА та Армії
УНР

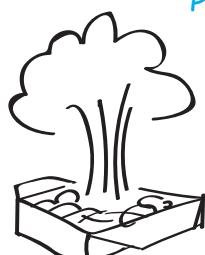

Організація українських націоналістів (ОУН). 1929 р.

Очільник
Е. Коновалець

Побудова самостійної
української держави
у формі диктатури
нації

Розкол ОУН. 1938 р.

Убивство Е. Коновалця
агентом ДПУ спричинило
розкол ОУН на прихильників
• А. Мельника ОУН (М)
та прихильників
• С. Бандери ОУН (Б)

Товариство
«Рідна школа»

За підтримки
української діаспори
США та Канади
відкрито 40 шкіл

Товариство
«Просвіта»

1939 р.
Кількість членів
«Просвіти» досягла
360 тис. осіб

Наукове товариство
ім. Т. Шевченка (НТШ)

До 1933 р.
входили члени ВУАН
УСРР А. Кримський
та Д. Яворницький

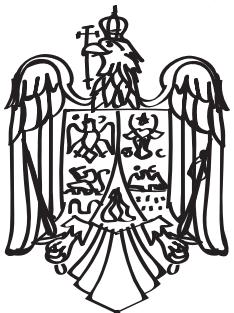
Література

Нова хвиля
писемників-
націоналістів,
емігрантів зі Сходу

5. Буковина у складі Румунії. 1921-1939 рр.

Перший період.
Воєнний стан.
1918-1928 рр.

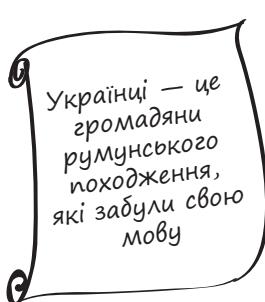
Заборонена будь-яка
легальна діяльність,
асиміляція українців

Економіка

Румунія —
найбідніша
країна Європи

Румунізація

Український рух
на Буковині було
зведенено нанівець

Татарбунарське
повстання.
1924 р.

Жорстоке
придушення повстання
обурило Європу

Стан освіти

1927 р.
Закрито українські
школи та кафедру
в Чернівецькому
університеті

Період лібералізації. 1928-1938 рр.

Українська національна
партия (УНЦ). 1927 р.

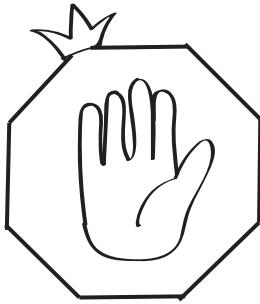
Очільник партії
А. Залозецький.
Партія лояльна до
влади, відстоювала
інтереси українців

Радикальна
націоналістична
організація.
Середина 1930-х рр.

Очільник партії
О. Задачинський.
Ідеологія — інтегральний
націоналізм

Період королівської
диктатури.
1938-1940 рр.

Заборона
всіх
політичних партій
і громадських
організацій

6. Закарпаття у складі Чехословаччини. 1919-1938 рр.

Суспільно-політичне життя

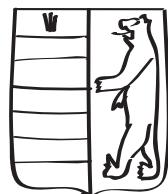
Українці мали політичні права і самоврядування

Освіта

Чеська влада не заважала, але й не допомагала українській освіті

Проголошення незалежності Карпатської України.
15 березня 1939 р.

7 березня 1939 р.
Окупована 40-тисячним військом Угорщини

Національний рух

Русофіли (московфіли), українці — частина російського населення краю; русини (уро-руси) окрема нація, яка прагнула автономії у складі Угорщини

Українофіли (народовці), єдність та соборність українців по обидва боки Карпат

*До речі:
1919 р. — чеська влада перейменувала Закарпатську Русь на Підкарпатську Русь;

1928 р. — називу змінено на Підкарпатський край;

30 грудня 1938 р. — проголошено називу «Карпатська Україна»

Економіка

Земельна реформа, будівництво доріг, електрифікація сприяли підвищенню рівня життя українців

Автономія Закарпаття.
11 жовтня 1938 р.

Закарпаття отримало автономію після розчленування Чехословаччини

Віденський арбітраж — «другий Мюнхен». Листопад 1938 р.

Арбітри Німеччина та Італія задоволили територіальні вимоги Угорщини

3

Карпатської України

1. Карпатська Україна постала у досить трагічний час — переддень Другої світової війни.
2. Діячі Карпатської України зберегли і продовжили досвід української державності, пройшовши шлях від автономії до проголошення незалежності.
3. Політичний досвід, набутий під час нетривалого існування Карпатської України, був збережений і реалізований у незалежній Україні, а саме:
  - Відданість ідеалам демократії;
  - республіка, яку очолив президент;
  - гімн «Це не вмерла Україна» та синьо-жовтий прапор.

Залозецький-Сас Володимир Сергійович
1884-1965 р. — політик, громадський

діяч, дипломат, мистецтвознавець, меценат, доктор філософії Віденського університету. Під час Першої світової війни служив під командуванням В. Вишневаного. Був заступником голови Українського Крайового Комітету Буковини. 1919 року був радником посольства ЗУНР у Відні та УНР у Берні.

Мудрий Василь Миколайович
1893-1966 р. — громадський

і політичний діяч. Організатор Львівського таємного українського університету та Української національно-демократичної партії. 1935 р. — депутат, згодом віцепрезидент сейму Польщі. 1944 року став першим віцепрезидентом Української головної визвольної ради.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Західноукраїнські землі наприкінці 1920-х років перебували під владою:
A Польщі, Румунії, Болгарії;
B Угорщини, Чехословаччини, Болгарії;
C Чехословаччини, Румунії, Польщі;
D СРСР, Білоруської СРР, Румунії.
2. Хто був ідеологом українського «інтегрального» націоналізму?
A Д. Донцов;
B С. Бандера;
C Є. Коновалець;
D А. Мельник.
3. Установіть відповідність між подіями та пов'язаними з ними діячами.

1) «Пацифікації» українського населення;	A С. Єфремов;
2) проголошення незалежності Карпатської України;	B Ю. Пілсудський;
3) судовий процес над «Спілкою визволення України»;	C Д. Донцов;
4) створення Організації українських націоналістів.	D А. Волошин;
	E Є. Коновалець.
4. Установіть відповідність між датами та подіями.

1) Створення УВО;	A 1929 р.;
2) проведення політики «пацифікації»;	B 1920 р.;
3) створення ОУН;	C 1927 р.;
4) створення УНДО.	D 1930 р.;
	E 1925 р.
5. Який регіон України перебував у складі Чехословаччини напередодні Другої світової війни?
A Північна Буковина;
B Західна Галичина;
C Східна Галичина;
D Закарпаття.
6. Хто був очільником організації, про яку йдеться в документі:
«В часі визвольної боротьби лише національна диктатура, витворена в ході національної революції, зможе забезпечити внутрішню силу української нації та найбільшу її відпорність назовні»?
A А. Мельник;
B С. Бандера;
C А. Волошин;
D Є. Коновалець.
7. Які твердження характеризують суспільно-політичне становище в українських землях у складі Польщі? (Три правильні відповіді)
1) ОУН прагнула демократичним шляхом домогтися незалежності та соборності України;
2) польський уряд гальмував розвиток народної освіти, перетворював українськомовні школи в «утраквістичні» (двомовні);
3) КПЗУ виступала ініціатором консолідації всіх національних сил;
4) підтримка основною частиною українського населення центристської політичної сили — УНДО;
5) легальна діяльність політичних партій, яка не суперечила польському законодавству;
6) отримання українцями широких національно-культурних прав та високих адміністративних посад у державних органах влади.
8. Установіть хронологічну послідовність подій.
A Заснування у Львові Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО);
B терористичний акт у Роттердамі, організований чекістами проти керівника ОУН Є. Коновалця;
C окупація угорськими військами Карпатської України;
D проведення польською владою політики «пацифікації».

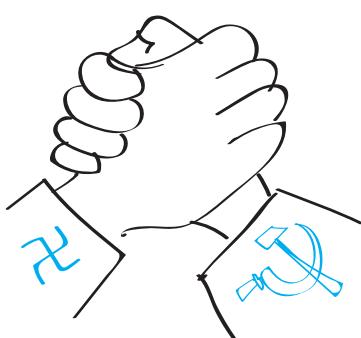
Відповіді: за QR-кодом.

26. Україна в роки Другої світової війни. 1939-1945 рр.

1. Початок Другої світової війни. «Визвольний похід» Червоної армії. 1939-1940 р.

1. 1 Вересня 1939 року нападом Німеччини на Польщу розпочалась Друга світова війна.
  2. СРСР, підписавши 23 серпня 1939 р. Пакт Молотова-Ріббентропа, перетворившися на союзника Німеччини і без оголошення війни окупував польські території — Західну Білорусь та Західну Україну.
  3. Німецько-польська війна 1939 року завершилась розгромом поляків, їхню територію поділили між собою Німеччина та СРСР, а сама Польська держава припинила своє існування як суб'єкт міжнародного права.
  4. На анексованих у Польщі територіях Радянський Союз розпочав процес радянізації, тобто приведення життя на цих цих територіях до радянських стандартів.

Пакт Молотова-Ріббентропа. 23 серпня 1939 р.

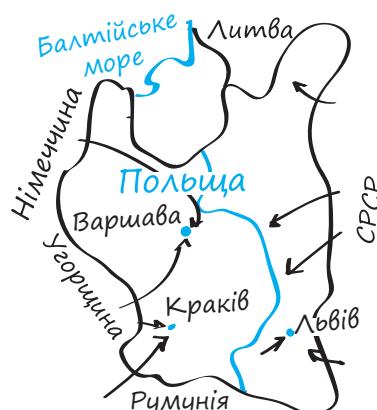

Договір про ненапад терміном на 10 років

«Визвольний похід»
Червоної армії.
17-29 вересня 1939 р.

Радянські війська надали
«братьєрську допомогу»
й анексували Західну
Українчу

Четвертий розподіл Речі Посполитої

Договор між Німеччиною та СРСР про дружбу, співробітництво, кордони. 28 вересня 1939 р.

«Шлюб за розрахунком»: СРСР погодив
анексію Північної Буковини
та Бессарабії; Німеччина — Холмщини,
Підлясія. Посяння та Лемківщини

Таємний протокол про розподіл сфер інтересів Німеччини та СРСР

Х
Східна
Польща
з Варшавою
та Литвою

Чого вони прагнули?

Анексія СРСР
Північної Буковини
та Південної Бессарабії.
28-30 червня 1940 р.

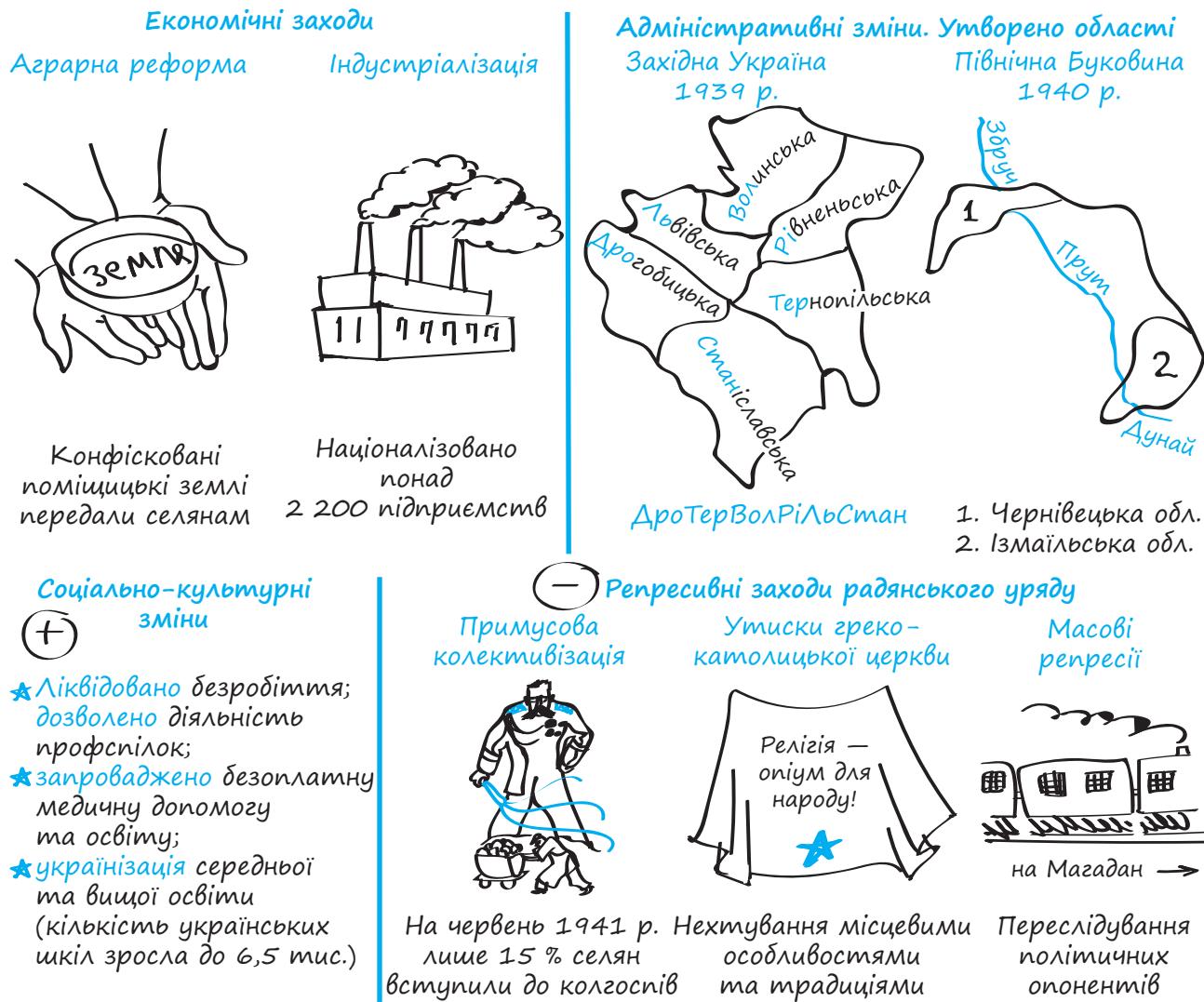
Молдавська АРСР
+ Бессарабія =
Молдавська РСР

Молдавія вийшла зі складу УРСР

О → 1. В усіх сферах життя відбувався процес уніфікації відповідно до зразків, вироблених за роки радянської влади.

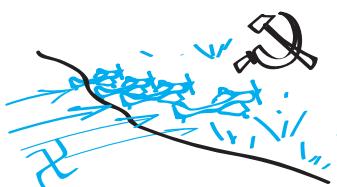
2. Юридично було оформлене входження Західної України до складу УРСР, змінено держапарем, сформовано радянські органи влади.

3. Було ліквідовано приватне землеволодіння, найбідніші селяни отримали землю.
4. Було проведено націоналізацію приватних підприємств, розпочалася індустриалізація і «культурна революція».
5. Водночас здійснення радянізації супроводжувалось репресіями проти селян, які виступили проти примусової колективізації, заборонялись опозиційні партії та організації, обмежувався вплив церкви.

3. Початок радянсько-німецької війни. Окупація України гітлерівськими військами (1941–1942 рр.)

Напад Німеччини на СРСР.
22 червня 1941 р.

За три тижні втрати Південного-Західного фронту становили 3648 танків і 1907 літаків

«Бліцкриг» — «бліскавична війна»: нацисти планували окупувати Україну за чотири місяці

Tанкова битва
Луцьк — Рівне — Броди. 22 червня 1941 р. — 23-30 червня 1941 р. 22 липня 1942 р.

Оборонні бої
Київ 83 днів
Одеса 75 днів

Ворога затримали на тиждень, було втрачено 3463 радянських танків

Севастополь 250 днів

Харківська катастрофа 12-28 квітня 1942 р.

1. Тоталітарний характер влади, що позбавляв ініціативи військових.
2. Репресії серед вищого командування напередодні війни.
3. Міжнародна ізоляції СРСР.
4. Зволікання з переозброєнням армії.
5. Розпорощення сил Червоної армії на кордонах.
6. Ігнорування даних розвідки щодо дати нападу гітлерівців.

4. Нацистський «новий порядок»

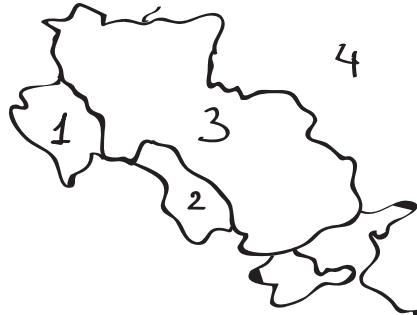

1. Забезпечити продовольством, матеріальними і людськими ресурсами збройні сили фашистів.
2. Скоротити українське населення шляхом фізичного знищення, депортаций та вивезення на примусову роботу до Німеччини, створивши «життєвий простір для арійської раси».
3. Забезпечити колонізацію окупованих земель німецькими переселенцями.

План «Ост»
щодо України

Lebensraum — Україна — життєвий простір для 90 млн німців.
Untermenschen — українці — особи нижчого гатунку, 65 % яких мали виселити до Сибіру.
Ostarbeiter — «робітники зі Сходу».

Розчленування території України

- 1 — дистрикт «Галичина».
- 2 — Трансністрія.
- 3 — райхскомісаріат Україна.
- 4 — територія під владою військового командування.

Концтабори
для військовополонених
та цивільних

На території України діяло 180 концтаборів, і 50 єврейських гетто

«)) Й. Геббельс: «їх треба вбивати роботою»

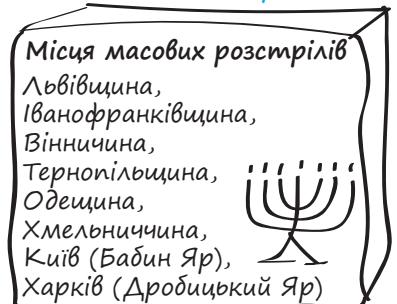
Із 2,4 млн українців, вивезених на роботу до Німеччини, загинув кожен четвертий

Україна — німецька продовольча колонія

За два місяці 1941 р. німецькі солдати надіслали додому 11,6 млн продовольчих посилок

Голокост — масове знищенння євреїв

За час окупації України нацисти знищили 1,8 млн євреїв

Втрати України під час нацистської окупації

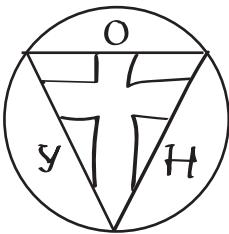
1. Нацисти встановили на українських територіях жорстокий окупаційний режим, перетворивши Україну на джерело постачання сировини, продовольства і робочої сили.
2. В Україні, що входила до «життєвого простору третього рейху», застосувались найбільш жорсткі репресії: за час війни населення скоротилося на 14 млн осіб.
3. Прямі матеріальні збитки України досягли 285 млрд крб.

5. Національний рух Опору в Україні

- Розкол ОУН зумовив появу двох шляхів досягнення незалежності України: ОУН-Б робили ставку на власні сили й активні методи боротьби, тоді як ОУН-М розраховували на підтримку з боку Німеччини.
- У перші дні війни ОУН-Б розпочала повстання проти радянської влади у 26 районах і трьох областях Західної України. Спроби роздбудувати Українську державу спричинили нездоволення гітлерівців.
- Масові репресії проти ОУН призвели до розгортання збройної боротьби проти німецьких окупантів.

ОУН-Б

Похідні группи.
1941-1943 рр.

5 тис. оунівців
відтворювали
самоврядування,
організовували
підпільній рух

Репресії проти ОУН.
Осінь 1941 —
1942 р.

ОУН-Б розпочала
збройну боротьбу
проти німців

Радянський рух Опору
під керівництвом
УШПР. 1941-1943 рр.

Партизанські з'єднання
С. Ковпака, О. Сабурова,
М. Наумова

Проголошення Акту відновлення
Української держави.
30 червня 1941 р.

Авторів Акту Я. Стецька
і С. Бандери німці ув'язнили
в концтаборі «Захсенхаус»

«Поліська Січ»
Т. Бульби-Боровиця.
1941 р.

Тарасівці через репресії
таож почали
боротися проти німців

Українська повстанська
армія ОУН.
1943-1953 рр.

Колабораціонізм

Батальйони «Роланд»
та «Нахтігаль».

Квітень 1941 — 1942 р.

Ці загони мали стати
основою майбутнього
українського війська

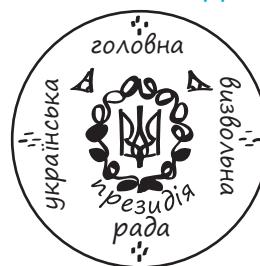
ОУН-М

Українська національна рада.
5 жовтня — 17 листопада
1941 р.

Засновник УНР О. Кандиба вважав,
що вона стане передумовою
українського парламенту

Українська головна
військова рада (УГВР).
1944-1953 рр.

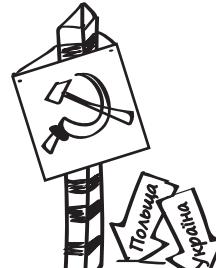

УГВР — підпільний
уряд України
для керівництва
збройної боротьбою

«Волинська
трагедія».
1943 р.

Липень 1944 р.
Поразка дивізії
під Бродами

Боротьба між
українцями
і поляками

6. Визволення території України. 1943-1944 рр.

Сталінградська битва.
Листопад 1942 —
лютий 1943 р.

19 грудня 1942 р.
звільнено с. Півнівка,
18 лютого 1943 р. —
Ворошиловград

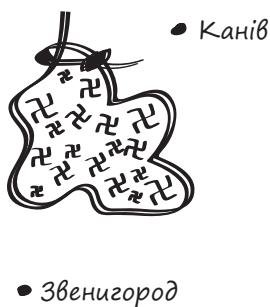
Курська битва.
5 липня — 23 серпня
1943 р.

«Битва за Дніпро».
Вересень — листопад 1943 р.

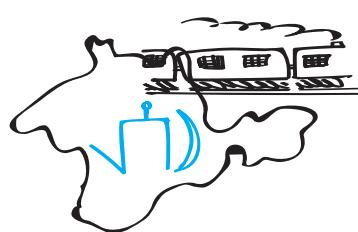

Корсунь-Шевченківська
操業ція.
Січень — лютий 1944 р.

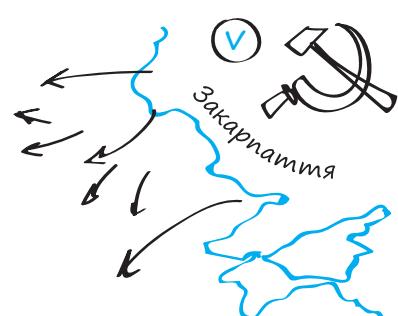
Ціна перемоги:
німці втратили 56 тис.,
а переможці — 80 тис.
бійців

Визволення
Криму.
12 травня 1944 р.

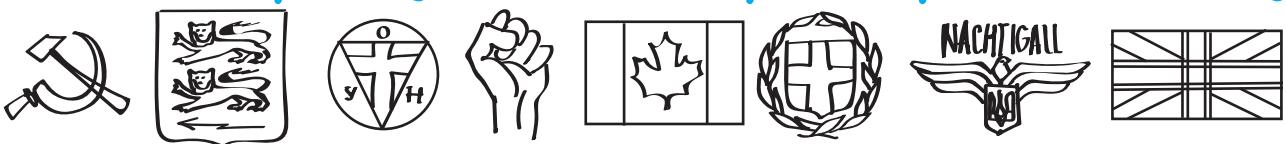
6 листопада 1943 р.
Ціною життів 400 тис.
радянських бійців звільнено Київ

Остаточне
звільнення України.
28 жовтня 1944 р.

У результаті Карпатсько-
Ужгородської операції повністю
вигнано окупантів
з української території

7. Внесок України у визволення народів Європи від нацизму

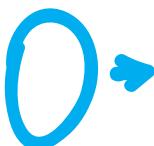
1. У Другій світовій війні українці зазнали людських утрат більше, ніж Велика Британія, Канада, США та Франція разом узяті — 14 млн осіб.
2. Український напрям став головним на Східному фронті: тут діяло від 50-75 % дивізій Вермахту і половина всіх радянських сил.
3. Нацистський окупаційний режим в Україні був найбільш жорстоким: нацисти знищили близько 7 млн цивільного населення.
4. Українці зробили великий внесок у перемогу над нацизмом, воюючи в лавах СРСР — 6 млн, в УПА — 100 тис., країн-союзниць: Великої Британії — 45 тис., США — 80 тис., Франції — 5 тис. Загалом — 7 млн. осіб.
5. Із 7 млн військових нагород у СРСР 2,5 млн отримали українці, понад 2 тис. отримали звання Героя Радянського Союзу, 32 — були удостоєні цього звання дівчі, а льотчик Іван Кожедуб — тричі.
6. Важливу роль в організації спротиву окупантам на території України відіграв український рух Опору, в якому брало участь понад 300 тис. осіб.
7. УПА передувала в стані війни на два фронти — проти гітлерівського та сталінського режимів. У цюому нерівному противостоянні вона втратила понад 100 тис. бійців.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

Відповіді: за QR-кодом.

27. Повоєнна відбудова України. 1945 – початок 1950-х рр.

1. Здійснювалася в умовах тоталітарного політичного режиму, який спирався на внутрішні ресурси і сили.
2. Економіка УРСР поверталася до довоєнної моделі розвитку господарювання, коли перевага надавалась промисловості групи «А».
3. Нехтування потребами людей зумовило збереження низького рівня життя.
4. Відновились політичні репресії; тривала боротьба з українським визвольним рухом.

1. Адміністративно-територіальні зміни

1. Питання південних кордонів розв'язувалися на Тегеранській (1943) та Ялтинській (1945) міжнародних конференціях за участі СРСР, США та Великої Британії.
2. Найбільш гостро постало питання про кордони з Польщею, яка вимагала відновлення кордонів 1939 р.

Радянсько-чехословацький
договір про Закарпаття.
Червень 1945 р.

Січень 1946 р.
Утворено
Закарпатську область

Радянсько-румунський
договір.
1947 р.

Визнано право УРСР
на Північну Буковину,
Хотин, Ізмаїл

Радянсько-польський
договір.
16 серпня 1945 р.

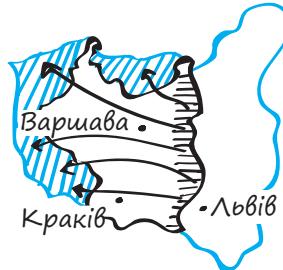
1951 р.
Остаточне узгодження
радянсько-польських кордонів

Перетворення
Кримської АРСР на область
у складі РРФСР.
30 червня 1945 р.

19 лютого 1954 р.
Кримську область
передано УРСР

Операція «Вісла». Квітень-липень 1947 р.

Польська влада «зачистила»
150 тис. українців
Закерзоння на захід Польщі

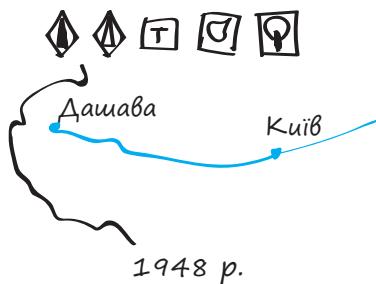
Н Урегулювання територіальних
питань для України

1. Остаточно юридично закріплено кордони УРСР.
2. Збільшено території України до 603,7 тис. км кв.
3. Поліпшилися умови для консолідації та розвитку української нації.
4. Об'єднання етнічних земель сприяло піднесення національної свідомості українського народу.
5. Прискорився розвиток народного господарства, поліпшився добробут та підвищилася культура населення Криму.

2. Особливості радянізації західних областей України у південні роки

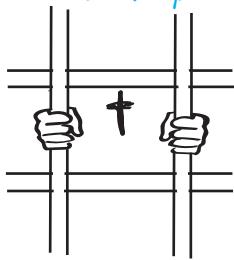
1. Індустриалізація та колективізація відбувались у стислі строки. Регіон не зазнав голоду у 1946–1947 рр.
2. Здійснювалася в умовах боротьби проти ОУН УПА, ліквідації УГКЦ, подальшого утвердження комуністичної ідеології.
3. Для роботи у місцевих радянських і партійних органах залучили 86 тис. спеціалістів зі Східної України.

Напрями розбудови промисловості

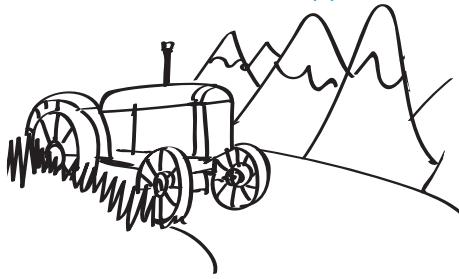
Побудовано найбільший в Європі газопровід Дашав – Київ

Львівський церковний собор.
«Саморозпук» УГКЦ.
1946 р.

Арешт митрополита Й. Сліпого і 2 тис. священиків

Завершення колективізації. 1947-1952 рр.

До колгоспів вступили 93 % селян, а 500 тис. було депортовано до Сибіру

Каральна операція «Захід». Жовтень 1947 р.

Виселення 76 тис. «бандрівників» до Казахстану та Сибіру

Діяльність УПА 1944-1946 рр.

Загинуло 100 тис., у полоні 159 тис. повстанців

«Культурна революція»

Ліквідовано неписемність, запроваджено безкоштовну освіту

Завершальний етап боротьби УПА. 1947-1950-ті рр.

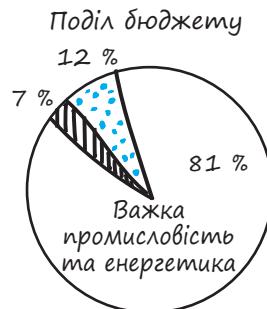

Загибель Р. Шухевича. УПА очолив В. Кук, якого заарештували 1954 р.

3. Відбудова народного господарства УРСР

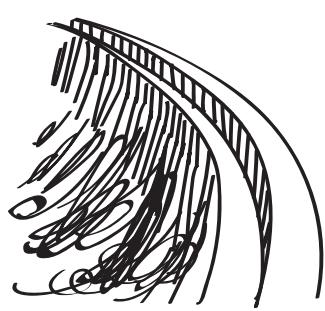
1. Розпочався процес демілітаризації економіки і перехід на випуск мирної продукції.
2. Підприємства та установи перейшли на 8-годинний режим роботи, було відновлено відпустки.
3. Центральна влада вирішила не повернати до України евакуйовані підприємства.
4. Кількість робітників порівняно з 1940 роком скоротилася вдвічі, тому влада використовувала примусову працю військовополонених і радянських в'язнів ГУТАБу.
5. Сільська молодь, позбавлена паспортів, могла залишити село лише шляхом оргнабору на відбудову шахт, призову до армії або вступу до вишу.

Четверта п'ятирічка відбудови. 1946-1950 рр.

Сільське господарство
Легка промисловість

Енергетика

Відбудовано Дніпрогес, Зуївську, Харківську, Львівську, Одеську ТЕЦ

Вугільна галузь

Відбудовано 36 шахт Донбасу і шахти Львівсько-Волинського басейну

Джерела відбудови

За допомогою державних позик влада вилучила у населення 100 млрд крб. Запроваджено «ножиці цін» між сільським господарством та промисловістю. Безкоштовна праця в'язнів ГУТАБу. Конфіскаційна грошова реформа 1947 р.

**Скасування продовольчих карток.
1947 р.**

Це була пропаганда.
Але життя населення залишалось важким

Підсумки відбудови промисловості

53 % залізної руди

47,8 %
чавуну
стали

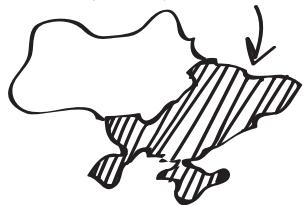
УРСР знову стала провідною індустріальною країною Європи

Голод 1946–1947 рр.

Причини:

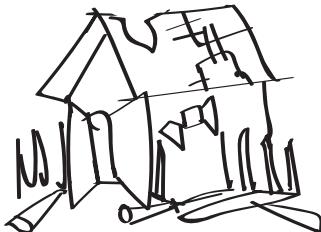
Знищення матеріальної бази колгоспів, брак фінансування, потужна посуха, вивезення хліба за кордон

Померло від голоду близко 1 млн осіб

За рік праці на трудодні один колгоспник отримував до 25 кг зерна

Збільшення податків на селян

Натуральні податки з одного двору: 40 кг м'яса, 320 л молока, 100 яєць

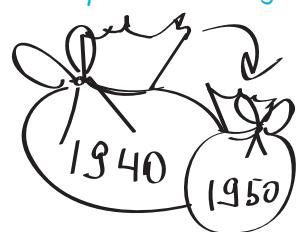
4. Сільське господарство

Відновлення дії «Закону про п'ять колосків»

До Сибіру виселили 1,5 тис. родин так званих куркулів

Підсумок виконання п'ятирічного плану

За валовими показниками землероби досягли лише 84 % довоєнного рівня

5. Потиснення томалітарного режиму

Перетворення Раднаркому на Раду Міністрів.
1946 р.

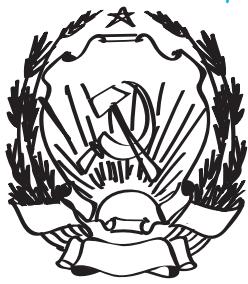
1944–1947 рр.
Главою уряду УРСР став М. Хрущов

Боротьба з космополітами.
«**», 1949 р.

«Єврейський антифашистський комітет», «Справа лікарів»

Затверджено атрибути державності УРСР — Державні Герб, Прапор та Гімн. 1949 р.

Текст Державного Гімну написав П. Тичина

«Лисенківщина»

Знищено школу генетиків І. Полякова та С. Делоне

Прояви «жданівщини» в Україні

Цькування учених, мовознавців, істориків АН УРСР

Боротьба з «українським буржуазним націоналізмом»

ВКП(б) переименовано на КПРС.
1952 р.

Партія українських комуністів → КПУ

Наслідки

1. Гальмування розвитку науки, літератури, мистецтва.
2. Приниження, цькування інтелігенції.
3. Придушення патріотичного піднесення української культури.

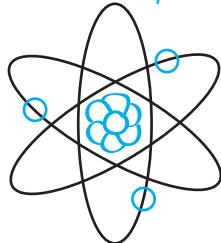
6. Освіта та наука

Освіта.
1944 р. —
середина 1950-х рр.

Третина шкіл
працювали у 2-3 зміни

Запуск атомного
реактора.
1946 р.

Це був перший
атомний реактор
у СРСР

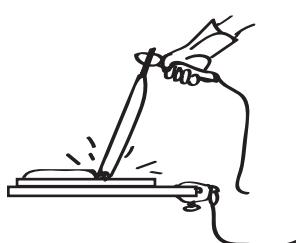
Запропоновано обов'язкову
семирічну освіту.
1953 р.

Школа ФЗУ

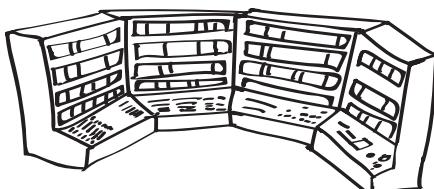
Училище надавало безкоштовно
гуртожиток, одяг, харчування

Автоматичне зварювання
металів під флюсом

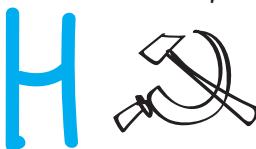

Винахід інституту
Є. Патона прискорив
будівництво газопроводів

Мала електронно-
обчислювальна машина
(МЕОМ).
1951 р.

Академік С. Лебедев
розробив першу МЕОМ
в Європі

Питання матеріального
забезпечення, політичні
переслідування науковців (генетиків
І. Полякова, С. Делоне, розробника
МЕОМ С. Лебедєва) зумовили
уповільнення подальшого розвитку
науки в Україні та її відставання
від розвинених держав.

7. Образотворче мистецтво

Т. Яблонська

«Хліб». 1949 р.

К. Білокур

«Хата в Богданівці». 1955 р.

М. Глущенко,
М. Дерегус,
О. Шовкуненко,
К. Трохименко

*До речі:

Усесвітньо відомий
художник Пабло Пікасо,
побачивши картини
Катерини Білокур,
вигукнув: «Якби ми
мали художницю такого
рівня, то змусили б
заговорити про неї
цілий світ!». Якби...

Б. Гміря,
Г. Юра
Н. Ужвій,
М. Романова

8. Музичне мистецтво

Композитори

Б. Лятошинський
М. Вериківський,
Ю. Мейтус,
К. Данькевич

Хор Г. Вірьовки,
академічна капела
«Думка»,
хорова капела
«Трембіта»,
капела бандуристів
О. Міньковського,
Державний симфонічний
оркестр

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Установіть хронологічну послідовність подій.

- A Створення Закарпатської області;
B смерть А. Шептицького;

- B ліквідація УГКЦ;
Г операція «Вієла».

2. Про яке поняття йдеться в уривку?

«Після закінчення Другої світової війни на Батьківщину поверталися сотні тисяч військовополонених та цивільних осіб, що добровільно чи примусово опинилися за межами своєї країни внаслідок війни».

- A Репатріація;   B конверсія;   C демобілізація;   D депортация.

3. Зазначте регіон, який увійшов до складу УРСР 29 червня 1945 року.

- A Закарпаття;   B Східна Галичина;   C Буковина;   D Волинь.

4. Установіть відповідність між поняттями та визначеннями.

- 1) Ждановщина;
2) космополітізм;
3) сталінщина;
4) лисенківщина.

- A Ідеологія і політика радянського тоталітаризму в найбільш жорстокій і агресивній формі пов'язані з репресіями, депортациями та масовим знищеннем людей;
B ідеологія світового громадянства, яка передбачає співіснування та взаємодію численних ідентичностей і почуття принадлежності до світового громадянства за рамками націй та надає пріоритетне значення загальнолюдським цінностям над національними проблемами;
C спекулятивна теорія та течія в біології та агротехніці, що «поєднували» біологічну науку та марксизм-ленінізм, вирізняючи «класово правильну» науку, відкидали генетику та заплямували себе активною участю в репресіях проти наукових опонентів;
D економічна теорія українського націонал-комунізму, яка обстоювала цілісність українського національно-господарського терену в межах СРСР, захищала господарську самостійність українських підприємств, не погоджувалась з панівною роллю російської економіки;
E радянська культурна доктрина, запроваджена в 1946 р., згідно з якою всі радянські митці, письменники та інтелігенція в своїй творчості мали дотримуватись основної лінії партії; передбачалось переслідування митців, які відхилялися від цієї генеральної лінії.

5. Зазначте визначення поняття «лисенківщина».

- A Звинувачення вчених у зв'язках із Заходом;
B державний контроль над літературно-художнім процесом в Україні;
C насадження у свідомості вчених комуністичних стереотипів;
D переслідування і репресії проти українських генетиків.

6. Зазначте рік, коли в Україні було запущено перший експериментальний атомний реактор.

- A 1945 р.;   B 1946 р.;   C 1947 р.;   D 1948 р.

7. Коли відбулася операція «Вієла»?

- A Вересень–грудень 1946 р.;
B квітень–липень 1947 р.;
C січень–березень 1947 р.;
D серпень–грудень 1947 р.

8. Причинами голоду в Україні в 1946–1947 рр. були:

- A недостатня кількість працівників у колгоспах;
B зміна партійного керівництва;
C неврожай та політика влади;
D примусова колективізація в західних областях.

9. Розташуйте події в хронологічній послідовності.

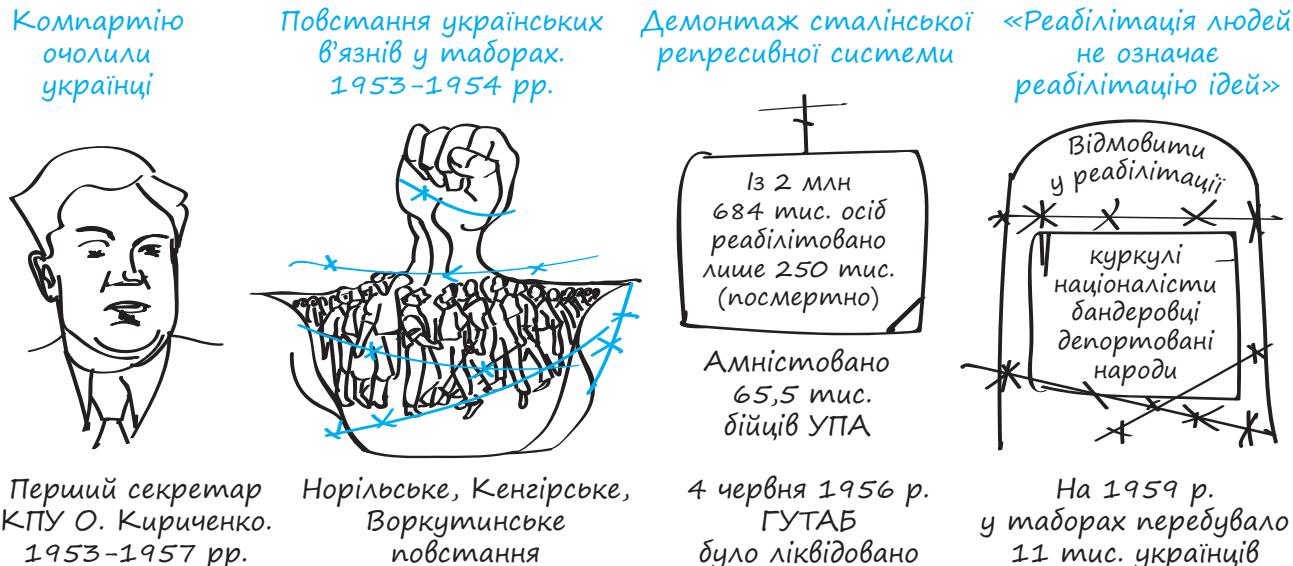
- A Входження України до Організації Об'єднаних Націй (ООН) як члена-засновника;
B загибель командувача УПА Р. Шухевича;
C ліквідація Української греко-католицької церкви (УГКЦ);
D операція «Вієла».

Відповіді: за QR-кодом.

28. Україна в умовах десталінізації

1. Початок десталінізації. 1953-1956 рр.

- Одразу після смерті Сталіна в керівництві партії розпочалася боротьба за владу. Україною прокотилася хвиля висунення на керівні посади місцевих кадрів.
- Важливу роль у знищенні найстрашнішого символу радянського тоталітаризму ГУТАБу відіграли українці, які становили 70 % політичних в'язнів.
- Процес реабілітації в Україні тривав протягом 1956-1963 рр., але торкнувся лише 10 % репресованих українців.
- Із входженням до складу УРСР Криму завершився процес формування території України.

2. Зміни адміністративного устрою в Україні

- Реформа з децентралізації та укрупнення районів в УРСР тривала протягом 1957-1960 рр. Було скасовано Дрогобицьку та Ізмаїльську області та 184 райони.
- 1957 року з метою децентралізації управління господарством ліквідували деякі міністерства, а на їх місці утворено 11 (із 1960 р. - 14) адміністративних економічних районів (раднаргоспів).
- Протягом 1957-1958 рр. в УРСР перейменовано 141 населений пункт, 8 міських і 2 сільських райони, названих на честь Й. Сталіна, В. Молотова, Л. Кагановича, К. Ворошилова, С. Будьонного, Г. Петровського, М. Хрущова, Г. Жукова.

3. Стан народного господарства України у першій половині 1950-х рр.

- Україна залишалась основною паливно-енергетичною та металургійною базою СРСР. Ці галузі сприяли збереженню внутрішньої та зовнішньої стабільності в країні.
- Також Україна залишалась основним виробником аграрної продукції в СРСР. Водночас сільгоспвиробництво було найслабшою ланкою української економіки.

Підйом сільського господарства. 1954-1958 рр.

Причини зростання сільгоспвиробництва

Уперше сільське господарство досягло рентабельності

Освоєння цілинних земель.
1954 р.

На цілину відрядили 80 тис. молоді та 90 тис. сільгоспмашин

Надпрограма «Наздогнати і перегнати». 1957 р.

«Ми все ще в дорозі!»

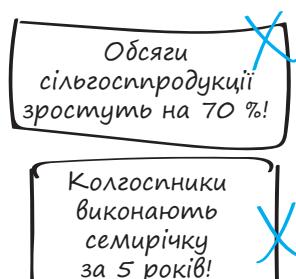
Ліквідація МТС. 1958 р.

Погіршилась якість ремонту сільгосптехніки

Причини уповільнення розвитку сільського господарства. 1958-1965 рр.

Фантазії семирічного плану

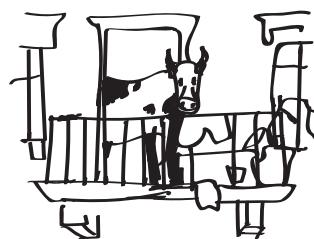
Скоротимо кількість колгоспів з 13 тис. до 9,5 тис.

«Кукурудзяна кампанія». 1959 р.

Пленум ЦК КПУ збільшив площі під кукурудзу в 2,5 рази

«Наближення села» до міста

Бездумні новації завдали селу значної шкоди

Загострення зернової проблеми

Із 1963 р. СРСР розпочав імпорт зерна із США

Н

- 1953-1958 рр. уперше в історії СРСР позначилися зростанням у сільськогосподарському виробництві. Це стало наслідком посилення матеріальної зацікавленості селян, розширення господарської самостійності, поліпшення матеріально-технічної бази колгоспів.
- Проте непродумані надпрограми 1958-1965 рр. привели до неефективного використання людських і матеріальних ресурсів, продовжили шлях екстенсивного розвитку сільського господарства.

**Стан промисловості.
1951-1955 рр.**

Енергетика в 1,9 рази
Сталь у 2 рази
Даломій у 3,7 рази

Зміни в управлінні промисловістю

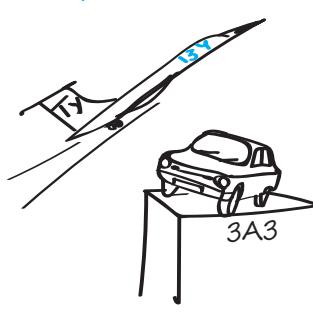
Запровадження
радноргоспів. 1957 р.

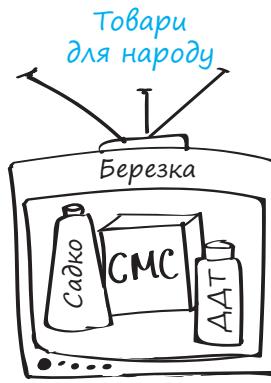
Зберігалось технічне
відставання від
європейських країн

«У нас — як у Греції,
є все, і власного
виробництва»

Розвиток машино-
і приладобудування

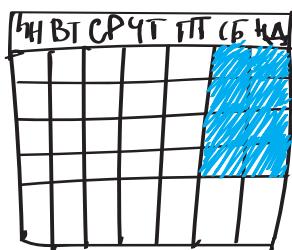

Машинобудування
досягло 25 % обсягів
промисловості

Випуск побутових
товарів збільшився
вдвічі

**Зростання добробуту
робітників**

Зарплата зросла
на 23 %, робочий день
скорочено до 7 годин

Зміни у повсякденному житті населення

Поліпшення
умов життя
селян

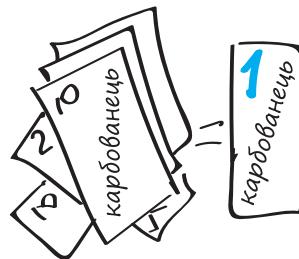
Пенсії мали виплачувати
колгоспи, у яких завдяки
бракувало коштів

Розпочато
будівництво житла

Житлові умови
поліпшились
у 18 млн осіб

**Грошова реформа.
1961 р.**

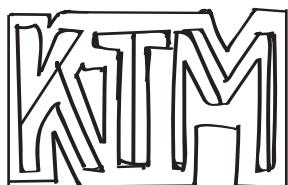

Вартість карбованця
зросла у 10 разів,
але ціни теж

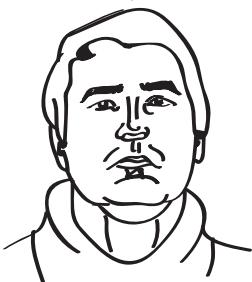
Лібералізація духовного життя

1. Критика культури особи створила умови для оновлення й лібералізації суспільства, сприяла національному пробудженню українців. Підвищився інтерес до української мови і культури, до історії свого народу.
2. На розвиток української культури і громадське життя в Україні того часу вилинуло нове покоління митців, які дістали назву «шістдесятники».
3. Через 2-3 роки шістдесятники еволюціонували в дисидентів і перейшли від культурно-просвітницької до політичної діяльності.

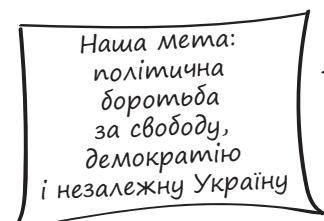
Шістдесятники

«Інтернаціоналізм
чи русифікація?»
Іван Дзюба

Дисидентський рух.
Середина 1950 —
середина 1960-х рр.

Українська робітничо-
селянська спілка.
1959-1961 рр.

КТМ — національно-
культурний центр
влада розігнала...

Через 24 роки
став співзасновником
Народного Руху

Спадкоємці ОУН УПА,
які відмовились від
збройної боротьби

Вирок Л. Лук'яненку —
розстріл, який згодом
замінили на 27 років
ув'язнення

4. Культурне життя України за часів «відлиги»

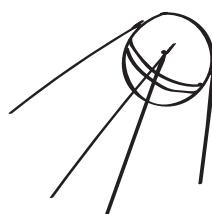
Освіта та наука

Академія наук
України

У складі АН УРСР діяло 47 науково-дослідних інститутів

С. Корольов — генеральний конструктор

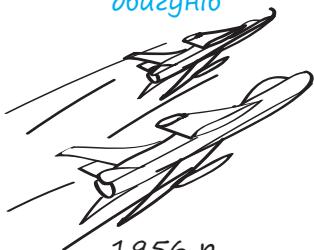
1957 р.
Перший штучний супутник Землі.
1961 р.
Перший політ Ю. Гагаріна у космос

Б. Патон — президент Академії наук України

Очолював АН протягом 1962-2020 рр.

А. Люлька — розробник українська радянська енциклопедія надзвукових турбореактивних двигунів

1956 р.
Літаки Су-7 з двигунами А. Люльки стали найкращими у світі

В. Глушков — пioner комп'ютерної техніки

Заснував Інститут комп'ютерної техніки, яким керував протягом 1962-1982 рр.

К. Ющенко — розробка мови програмування Adress

1955 р.
Розробила мову Adress раніше за Фортран та Алгол

26-томна «Історія міст і сіл України». 1962 р.

100 тис. авторів під керівництвом П. Тронька. Аналогів у світі немає досі

Військове покоління

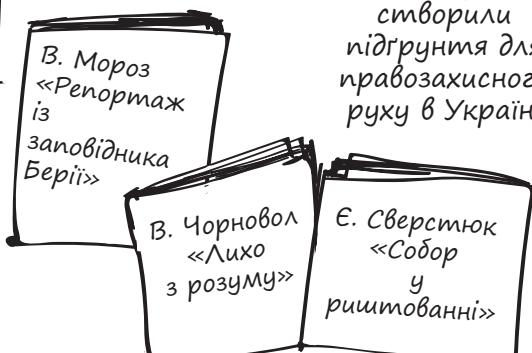
- М. Стельмах «Велика рідня»
- О. Гончар «Прaporосці»
- Г. Тютюнник «Вір»
- О. Довженко «Поема про море»

Література

- Ліна Костенко «Проміння сонця»
- В. Симоненко «Тиша і грім»
- I. Драч «Соняшники»
- М. Вінграновський «Атомні прелюдії»

Самвидав 1963-1968 рр.

- В. Мороз «Репортаж із заповідника Берії»
- В. Чорновол «Лихо з розуму»
- Е. Сверстюк «Собор у ришилованні»

Наслідки

Непідконтрольні цензури, створили підґрунтя для правозахисного руху в Україні

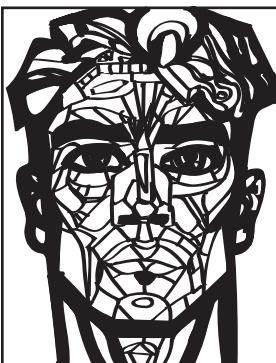
Образотворче мистецтво

О. Шовкуненко

«Панорама міста з вікна». 1951 р.

А. Горська

Ескіз до мозаїчного панно. 1960-ті рр.

М. Дерегус

«Козак». 1950-ті рр.

Зрушення країни вплинуло на її мистецтво. Монументальне і графічне мистецтво, завдяки масштабному мисленню та абстрактним прийомам, мали більше творчої свободи. Мистецтво цього часу є документом епохи, як, наприклад, станкові роботи, присвячені праці, державним святам, життю радянських людей. Мистецтво вже не було елітарним, а супроводжувало людину протягом життя.

Пісенна класика

Композитори та їхня спадщина (ці твори почали вважати народними): «Два кольори» А. Малишка, «Про рушник» Д. Павличка, «Чорнобривці» М. Сингаївського.

Оперні співаки

А. Солов'яненко

Е. Мирошинченко

Д. Гнатюк

Д. Петриненко

Актори

О. Борисов

I. Миколайчук

Л. Биков

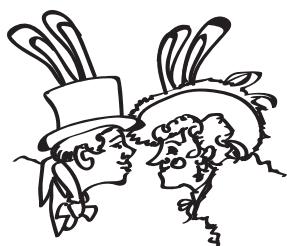

N. Фатєєва

Л. Кадочнікова

Кінокартички

«За двума зайцями» В. Іванова

«Тіні забутих предків» С. Параджанова

«Гадюка» В. Івченка

«Іду до тебе» М. Машенка

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Позначте визначення поняття «реабілітація».

- A** Опозиційний рух проти панівного державного ладу, протистояння офійній ідеології;
B виправдання, поновлення доброго імені чи репутації, несправедливо обвинуваченої чи засудженої особи;
C це сукупність заходів радянського керівництва, спрямованих на домінацію російської мови, культури, історії;
D пом'якшення політичного режиму, вільнодумство.

2. Позначте заходи партійно-державного керівництва УРСР, про які йдеться в уривку.

«Упродовж 1953–1958 рр. державні закупівельні ціни в Українській РСР для колгоспів на продукти сільського господарства збільшилися загалом втричі, зокрема на зерно — у 7 разів, на картоплю — у 8, на продукти тваринництва — у 5,5 раза».

- A** Реорганізація частини колгоспів у радгоспи та укрупнення колгоспів;
B створення умов для розвитку присадибного господарства колгоспників;
C здійснення переходу від жорсткого планового до ринкового виробництва;
D посилення матеріальної зацікавленості селян у суспільному виробництві.

3. Позначте назву періоду, про який йдеться в тексті.

«Водночас критика культу особи сприяла політичному і морально-психологічному оздоровленню суспільства. Відголоском цих процесів стала лібералізація політичного режиму в СРСР за часів перебування при владі М. Хрущова».

- A** Повоєнна відбудова;   **B** відлига;   **C** застій;   **D** перебудова.

4. Що було однією зі складових політики десталінізації?

- A** Лібералізація державної політики щодо церкви, розширення мережі церковних громад;
B ліквідація монополії КПРС на владу, передача влади З'їзду народних депутатів;
C реорганізація партійного апарату та створення національних комуністичних партій;
D ліквідація системи ГУТАБу, амністія та реабілітація незаконно засуджених.

5. Позначте прізвище керівника Української робітничо-селянської спілки.

- A** Л. Лук'яненко;   **B** М. Руденко;   **C** І. Драч;   **D** В. Чорновіл.

6. Яким терміном характеризується перелік найбільш важливих посад у СРСР, кандидатури на які розглядалися попередньо, рекомендувалися і затверджувалися органом Комуністичної партії відповідного рівня, а також сукупність осіб, які обіймають такі посади?

- A** Шістдесятники;   **B** дисиденти;   **C** номенклатура;   **D** правозахисники.

7. Зазначте відповідність між поняттями та їхнім змістом.

- 1)** Шістдесятники;   **A** Великі державні підприємства, створені для обробітку землі та виробництва сільськогосподарської продукції;
2) дисиденти;   **B** керівники та працівники апарату партії, призначенні на свої посади відповідними органами;
3) партноменклатура;   **C** інакодумці, особи, які не погоджуються з постулатами панівної в тоталітарному суспільстві ідеології;
4) раднаргоспи.   **D** територіальні органи управління народним господарством СРСР упродовж 1957–1965 років;
- A** особи, що належать поколінню інтелігенції, які розпочали свою творчу й громадське життя за часів «відлиги».

8. Розташуйте події в хронологічній послідовності.

- A** Запровадження системи раднаргоспів;   **B** засудження культу особи Й. Сталіна;
C передача Криму УРСР;   **D** запровадження обов'язкового восьмирічного навчання.

9. Зазначте заходи в 1950 — середині 1960-х років у соціально-економічній сфері, які вплинули на життєвий рівень населення України. (Три правильні відповіді)

- 1)** Упровадження п'ятиденного робочого тижня;
2) збільшення присадибного господарства колгоспників;
3) створення системи громадського харчування;
4) ведення широкомасштабного житлового будівництва;
5) установлення щомісячного авансування для колгоспників;
6) заборона робітникам змінювати місце своєї роботи.

Відповіді: за QR-кодом.

29. Україна в період загострення кризи радянської системи 1965-1985 рр.

1. Політико-ідеологічна криза

- Переворотом 1964 р. у керівництві КПРС став реваншем консервативних сил, які прагнули припинення реформ та експериментів, відновлення непорушності тоталітарної системи.
- Спроби нової влади запровадити економічні форми господарювання в промисловості та підвищити рівень ефективності сільського господарства не досягли тривалого ефекту.
- Пробал реформ уповільнив «наближення» комунізму до 1980 р., тому влада вигадала новий термін «розвинений соціалізм».
- Водночас партійно-державний апарат — номенклатура, — по суті, перетворився на новий правлячий клас радянського суспільства.

Очільник ЦК КПРС
Л. Брежнєв.
1964-1982 рр.

«Назад,
до перемоги
комунізму!»

Очільник ЦК КПУ
П. Шелест.
1963-1972 рр.

«Закат українського
комунізму»

Очільник ЦК КПУ
В. Щербицький.
1972-1989 рр.

Україна —
«заповідник
комунізму»

Нова Конституція
УРСР.
1978 р.

У Ст. 6 Основного
Закону закріплено
виключну роль КПРС

2. Спроба реформування економіки 1965-1969 рр.

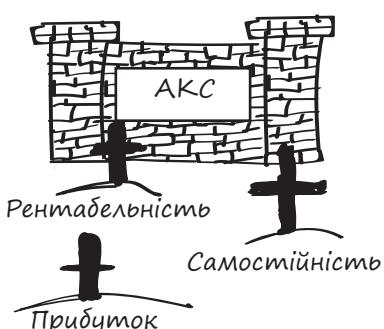
- Щоб стимулювати подальший розвиток промисловості та сільського господарства, влада запровадила економічні методи управління, які зумовили короткотерміновий успіх.
- Проте адміністративно-командна система (АКС) відчула у цих змінах загрозу власному існуванню, тому реформи поступово було зведенено наївець.

Зміни в управлінні
промисловістю. 1965 р.

Раднагоспін
Відновився процес
централізації управління
промисловістю

Посилення матеріального
стимулування

Люди заробили гроши,
але в магазині порожньо

Заходи з розвитку сільського
господарства. 1965 рр.

Селянин має бути
зацікавленим
у результатах своєї праці

3. Уповільнення економічного розвитку УРСР. 1970-1985 рр.

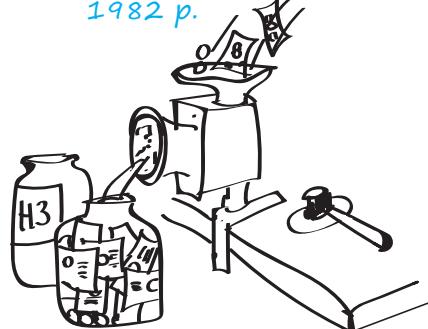
- Для соціально-економічного розвитку України у цей період було притаманно уповільнення, затухання і стагнація.
- Тривав наступ на національні інтереси республіки, союзні відомства на свій розсуд розпоряджались українськими надрами і трудовими ресурсами.
- Периодичну увагу центр приділяв, як і раніше, видобуванню вугілля, чорній металургії, де використовувалися застарілі технології, внаслідок чого посилилось забруднення довкілля.
- Деформована структура розміщення підприємств, використання застарілого обладнання (середній вік якого перевищував 28 років) негативно впливали на якість продукції.

Атомна енергетика.
Збудовано 5 АЕС

Україна виробляла
21 % енергії,
переважно на експорт

Продовольча програма.
1982 р.

Достаток продовольства
залишився недосяжною
мрією

Гідроенергетика.
Дніпровський каскад

Утратила 1 млн га
чорноземів, завдано
шкоди довкіллю

Стан екології

Шкідливі викиди
підприємств становили
10 млн тонн щорічно

Військово-промисловий
комплекс (ВПК)
Все краще — ВПК!

До ВПК залучили
найкращих фахівців,
науковців, технологів

Товари народного
споживання (ТНС)

ТНС — це лише
третина обсягу
продукції

Чорнобильська
катастрофа
26 квітня 1986 р.

Винною у цій глобальній
катастрофі була
компартийна влада

Демографічні
проблеми.
1979 р.

Смертність
перевищила
народжуваність

4. Соціальний розвиток

Урбанізація.
1961-1986 рр.

Унаслідок міграції
селян населення міст
досягло 33,7 млн осіб

Повсякденне
життя

Дефіцит, черги,
інфляція — ознаки
тогочасного життя

Якість життя.
Перша половина
80-х рр. ХХ ст.

Райд
Pal
Нафто-
долари
до 1970 р.

За рівнем життя
Україна посідала
60-те місце
у світі

5. Становище української культури

1. Кризові явища в соціально-економічній сфері 1970-х — першій половині 1980-х рр. боляче вдарили по усому духовному життю українського суспільства. Культуру фінансували за залишковим принципом.
2. Особливо ускладнилась ситуація в освіті, де систематично скорочувалось фінансування її потреб.
3. Катастрофічні наслідки для україномовної освіти мали Постанови ЦК КПРС «Про посилення вивчення та викладання російської мови та літератури» (1978 р.) та «Про посилення вивчення російської мови в школах» (1983 р.).
4. В умовах радянської авторитарної держави в освіті виник новий напрям — педагогіка співробітництва. У педагогіці з'явилася ціла низка педагогів-новаторів, таких як В. Сухомлинський, М. Гузик, В. Шамалов.

Освіта

Перехід до обов'язкової загальної середньої освіти. 1972 р.

Централізація та посилення впливу КПРС

1987 року працювало 1200 ПТУ

Наука

Вища і середня спеціальна освіта. 1960-1987 рр.

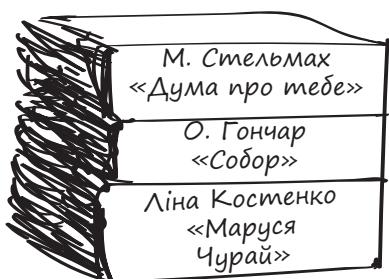
Видали 6,3 млн дипломів, навчаючи вдень, увечорі, заочно

Якість підготовки фахівців не відповідала вимогам часу

Кількість науковців зросла у 5 разів

Література

Василь Стус

Виключили зі Спілки письменників:

I. Дзюбу, Б. Чичибабіна, В. Некрасова.

Засудили за «націоналізм»:

В. Стуса, I. Світличного, Е. Сверстюка.

Вкоротили віку:

Г. Тютюнник та В. Близнець.

Музика

Володимир Івасюк — символ української пісні. 1949-1979 р.

«Я піду в далекі гори», «Червона рута», «Водограй»

1989 р. на честь 40-річчя В. Івасюка відбувся перший фестиваль української пісні «Червона рута»

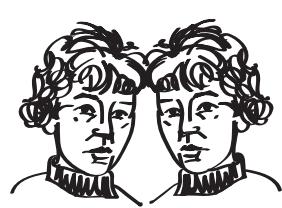
Кіно

«Білий птах з чорного ознакою»

«В бій ідуть тільки старики»

«Пригоди Електроніка»

Епоха українського романтичного кіно

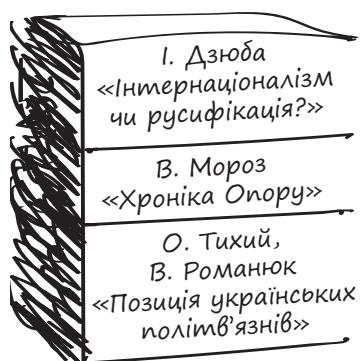

На кіностудії ім. О. Довженка із 20 фільмів лише 2-3 знімали українською мовою

6. Опозиційний рух

- Бездержавний статус України, панування радянської бюрократії, утиліти національного культурного-духовного життя, цілеспрямована русифікація корінного населення, переслідування за релігійні переконання стали основними передумовами появи опозиційного руху.
- У складі дисидентського руху спочатку переважала інтелігенція, але згодом до нього долучилися представники всіх верств суспільства і регіонів республіки.
- Кількість активних учасників опозиційного руху була значно меншою порівняно з попередніми етапами незалежницьких змагань і становила близько тисячі осіб.

«Самвидав»

Перша хвиля репресій
проти дисидентів.
1965 р.
«Тіні забутих предків»

Протест під час
презентації фільму

Звернення українських
митців до ЦК КПРС.
1968 р.

«Великий
погром». 1972 р.

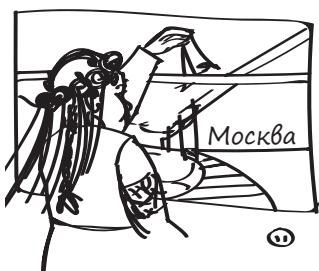

«Український Вісник». Загибель А. Горської.
1970-1972 рр.

Основні напрями дисидентського руху

Самостійницький
(УРСС)

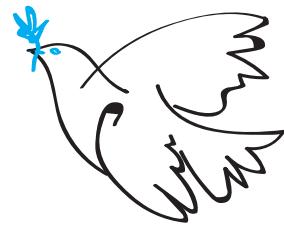

Національно-
культурницький

Боротьба проти
русифікації, нищення
пам'яток історії
та культури

Правозахисний

Контроль
за дотриманням
прав і свобод людини

Релігійний

Легалізація
УПЦ, УГКЦ,
протестантів

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Установіть відповідність між подією періоду «застою» та її наслідком.

<p>1) Зміна політичного керівництва УРСР;</p> <p>2) ліквідація рад народного господарства;</p> <p>3) ухвалення Конституції УРСР;</p> <p>4) підписання СРСР Гельсінського Заключного акту Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі.</p>	<p>A Проведення перших альтернативних виборів до Верховної Ради УРСР;</p> <p>B «друга хвиля» масових арештів дисидентів;</p> <p>C активізація та організаційне оформлення дисидентського правозахисного руху;</p> <p>D відновлення вертикальної системи управління економікою;</p> <p>E юридичне закріплення однопартійної політичної системи.</p>
---	--
2. Яка з цих подій відбулась в період загострення кризи радянської системи (1965–1985 pp.)?

A Відставка П. Шелеста з посади Першого секретаря ЦК КПУ;

B початок членства Української РСР в ООН;

C доповідь М. Хрущова на ХХ з'їзді КПРС «Про культ особи та його наслідки»;

D проведення операції «Вісла».
3. Які завдання ставила перед собою Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод? (Чотири правильні відповіді)

1) Домагатися припинення втручання у внутрішні справи соціалістичних країн Східної Європи;

2) ознайомити широкі кола української громадськості з Загальною Декларацією прав людини;

3) домагатися акредитування в Україні представників зарубіжної преси;

4) добиватися ліквідації системи ГУТАБу та реабілітації незаконно засуджених;

5) ознайомити світову громадськість з фактами порушень прав людини в Україні;

6) добиватися внесення до Конституції СРСР та УРСР положень про свободу слова, друку, віросповідання, мітингів, зборів;

7) домагатися, щоб на міжнародних нарадах з питань безпеки та співробітництва в Європі Україна була представлена окремою делегацією.
4. Установіть відповідність між прізвищами учасників опозиційного руху в Україні та їхніми характеристиками.

<p>1) М. Руденко;</p> <p>2) В. Мороз;</p> <p>3) В. Стус;</p> <p>4) В. Чорновіл.</p>	<p>A Історик, публіцист, автор есе «Репортаж із заповідника ім. Берії», «Хроніка опору»;</p> <p>B поет, літературний критик, автор поезії «На колимськім морозі калина»;</p> <p>C журналіст, літературний критик, автор збірки «Лихо з розуму»;</p> <p>D письменник, один із засновників Української Гельсінської групи;</p> <p>E генерал, правозахисник, учасник руху за відновлення прав кримськотатарського народу.</p>
---	--
5. Які з наведених понять і термінів стосуються кризи радянської моделі розвитку України в 1965 — на початку 1980-х pp.?

A Реформа, раднаргоспи, культ особи, демократизація, реабілітація, «шістдесятники»;

B холодна війна, голод, «ждановщина», радянізація, «безрідний космополітізм», операція «Вісла»;

C п'ятирічка, колективізація, «закон про п'ять колосків», Голодомор, масові репресії, «розстріляне відродження»;

D «розвинутий соціалізм», номенклатура, дефіцит, правозахисники, «самвидав», неосталінізм;

E мобілізація, евакуація, Голокост, «новий порядок», рух Опору, депортaciя.
6. Назвіть мету діяльності Української Гельсінської групи.

1) Ознайомлювати світове співтовариство з фактами порушення прав людини в Україні;

2) сприяти реформуванню радянської політичної системи в Україні;

3) захищати довкілля;

4) створити громадську організацію з боротьби з ядерною зброєю.

Відповіді: за QR-кодом.

30. Відновлення незалежності України. 1985-1991 рр.

передбудови

1. Наслідники Л. Брежнєва за два з половиною роки не змогли досягти будь-яких відчутних змін, щоб подолати глибоку кризу, в якій опинився СРСР.
2. З обранням у квітні 1985 р. Генеральним секретарем ЦК КПРС М. Горбачова пов'язують програму реформування командно-адміністративної та бюрократичної системи в СРСР.
3. Перебудова мала на меті здійснення переходу до демократичного соціалізму та ринкової економіки, оскільки стагнація всіх сфер суспільства та всевладдя партноменклатури загнали країну у глухий кут.

1. Суспільно-політичне життя України у другій половині 80-х років ХХ ст.

Обрання нового лідера СРСР М. Горбачова.
1985-1991 рр.

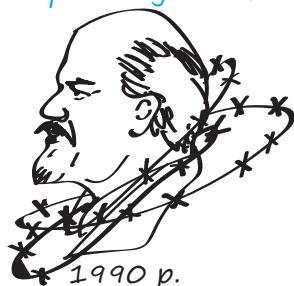
«Революція згори» під керівництвом КПРС

Реабілітація репресованих народів. 1989 р.

Повернення кримських татар

Зниження авторитету КПРС

ЦК КПУ мусив визнати Голодомор 1932-1933 рр.

Основні напрями передбудови
Гласність.
Викриття злочинів КПРС

Послаблення цензури, свобода слова, плуралізм

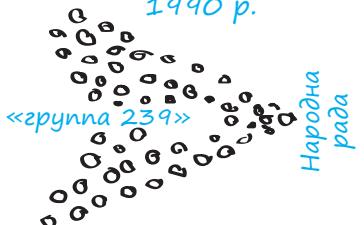
Усунення В. Щербицького.
Вересень 1989 р.

Україна – «заповідник застюю»

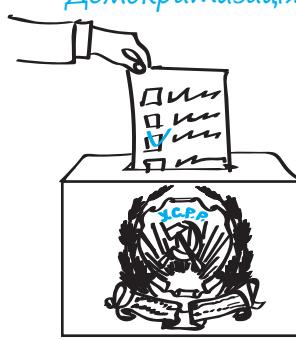
Очільником КПУ обрано В. Івашка, згодом – С. Гуренка

Перші демократичні вибори до Верховної Ради України.
1990 р.

Перша демократична опозиція комуністам – Народна рада

Демократизація

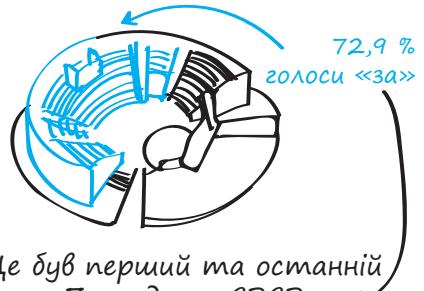
Розподіл повноважень між гілками влади

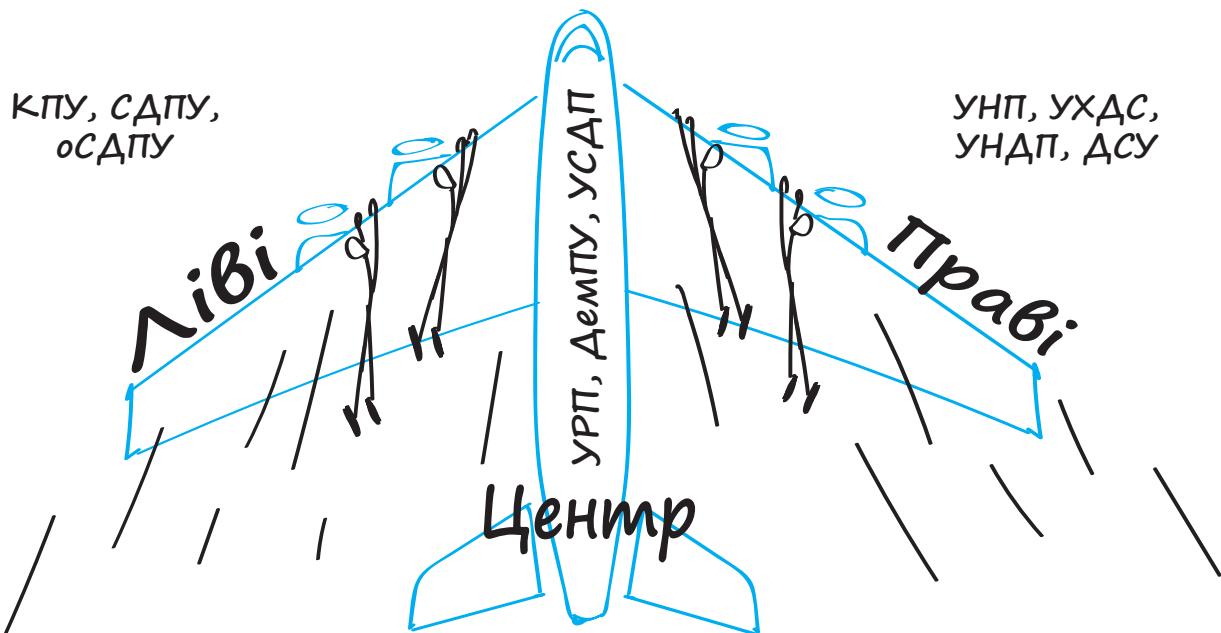
Скасування ст. 6 Конституції СРСР.
Лютий 1990 р.

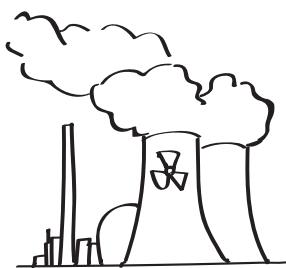
КПРС утратила монополію на владу

Обрання М. Горбачова Президентом СРСР.
15 березня 1990 р.

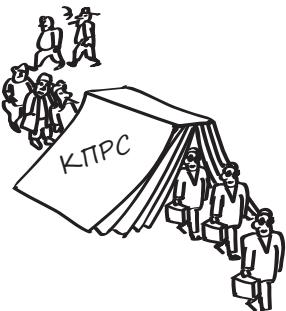
Чорнобильська катастрофа, її наслідки. 1986 р.

- Потужність вибуху на 4-му енергоблоці дорівнювала 500 ядерним бомбам, скинутих на Хіросіму;
- радіоактивне опромінення тисяч людей;
- поява 30-кілометрової «зони відчуження», яка становить 2600 кв. км;
- відселення понад 100 тис. жителів забрудненої зони в інші регіони;
- радіація забруднила 2294 населені пункти і 12 % території республіки;
- Україна витратила на ліквідацію наслідків аварії у 1988-1990 рр. 20 млрд крб.;
- аморальна поведінка влади, яка приховувала масштаби і наслідки катастрофи, українці остаточно зневірилися у компартії.

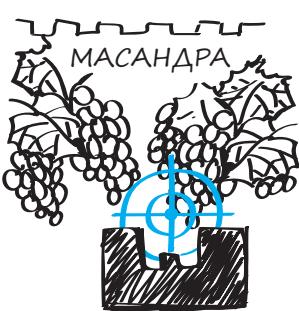
2. Політика «прискорення» та її наслідки в Україні

Політика прискорення.
1985 р.

Спроби реформ — типова революція «згори»

Антиалкогольна кампанія.
1985 р.

В Україні було знищено 60 тис. га виноградників

Боротьба з нетрудовими доходами.
1986 р.

Переслідували городників, шевців та ремонтиників

Закон «Про державне підприємство». 1987 р.

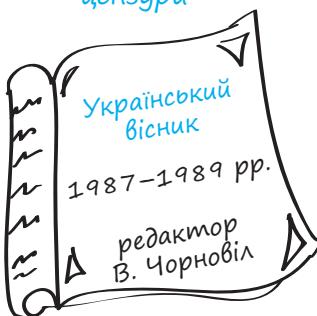
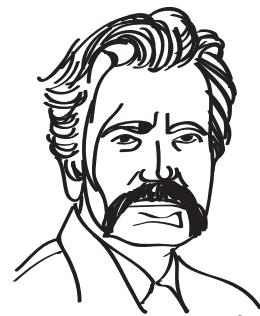
Ліквідовано 103 республіканські органи управління

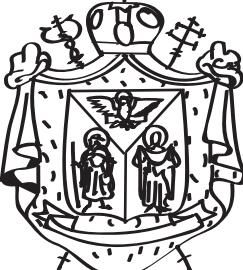
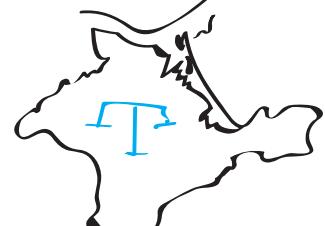
<p>Закон про кооперацію. 1988 р.</p> 	<p>Зниження рівня життя населення</p> 	<p>Номенклатура</p> 	<p>Страйковий рух. Липень 1989 р.</p>
<p>Наприкінці 1980-х рр. В коопераціях працювали 700 тис. осіб</p>	<p>Із 1988 р. держава почала друкувати «порожні гроші»</p>	<p>Закрита спецсистема забезпечення, лікування, відпочинку</p>	<p>Страйкувало 500 тис. гірників зі 182 шахт</p>

Дії провалу економічних реформ

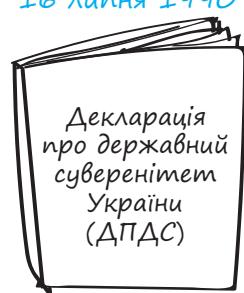
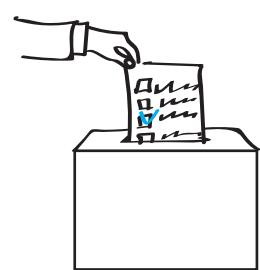
1. Відсутність послідовної, адекватної, науково обґрунтованої стратегії.
2. Непослідовність уряду у здійсненні реформ.
3. Прагнення поєднати несумісні економічні моделі: адміністративно-командну та ринкову.
4. Некомпетентність та опір консервативних сил у проведенні реформ.

3. Зростання політичної активності українського суспільства

<p>Послаблення цензури</p> 	<p>Українська Гельсінська спілка. 1988 р.</p> 	<p>Товариство української мови ім. Т. Шевченка. 1989 р.</p> 	<p>Товариство «Меморіал». 1989 р.</p>
<p>Надруковано твори Миколи Хвильового, М. Зерова, О. Теліги</p>	<p>Л. Лук'яненко, голова УГС. Громадсько-політична і правозахисна організація</p>	<p>1991 р. Перейменовано на Товариство «Просвіта»</p>	<p>Увічнення пам'яті жертв політичних репресій</p>
<p>Установчий з'їзд Народного Руху України. Вересень 1989 р.</p> 	<p>Закон ВР УРСР «Про мову». 1989 р.</p> 	<p>«Живий ланцюг» Київ-Львів. 21 січня 1990 р.</p> 	<p>«Революція на граніті». 2-7 жовтня 1990 р.</p>
<p>Створено політичну опозицію до КПУ</p>	<p>Українська мова отримала статус державної</p>	<p>На честь роковин акту Злуки УНР і ЗУНР</p>	<p>Умілюємо Декларацію про державний суверенітет України</p>

<p>Відродження УГКЦ. 1989 р.</p> <p>Главою УГКЦ обрано Мирослава Любачівського</p>	<p>Відродження УАПЦ. 1990 р.</p> <p>Першим патріархом став Мстислав (С. Скрипник)</p>	<p>Відновлення Кримської АРСР. 12 лютого 1991 р.</p> <p>Закон Верховної Ради УРСР</p>	<p>Курултай кримськоматарського народу. Червень 1991 р.</p> <p>Обрано виконкомом — Меджліс — на чолі з М. Джемілевим</p>
--	---	--	--

4. Розпад СРСР і проголошення незалежності України

<p>Декларація про державний суверенітет України. 16 липня 1990 р.</p> <p>Декларація стала першим кроком до незалежності</p> <p>1 грудня 1991 р.</p> <p>Всеукраїнський референдум щодо АПНУ</p> <p>Підтримали АПНУ 90,92 % громадян</p>	<p>Спроба державного перевороту у Москві. 19-21 серпня 1991 р.</p> <p>Повалення Державного комітету з надзвичайного стану (ДКНС)</p> <p>Л. Кравчука підтримали 61,59 % громадян</p>	<p>Проголошення Акту про незалежність України (АПНУ). 24 серпня 1991 р.</p> <p>Підтримали 346 депутатів Верховної Ради України</p> <p>Statements of Ukraine</p> <p>ЗАКОНИ</p> <p>Гімн: мелодія М. Вербицького «Ще не вмерла Україна».</p> <p>Прапор: синьо-жовте знамено.</p> <p>Малий Герб: тризуб</p> <p>Державні символи про збройні сили України про державний кордон України про громадянство</p> <p>Акт про незалежність України Декларація про державний суверенітет</p>
---	---	---

1. У 1988-1989 рр. стало очевидним, що передбудова гальмує, а «прискорення» замість зростання призвело до подальшого спаду виробництва.
2. 1990 року країна потрапила у затяжну кризу. Товарний голод, тотальній дефіцит посилили соціальне напруження в суспільстві, спричинили масову страйкову боротьбу робітників.
3. В умовах подальшої демократизації, гласності та формування багатопартийної системи зросла політична активність українського суспільства, яка сприяла проголошенню незалежності України.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Позначте рік початку перебудови.
A 1984 р.;   **B** 1985 р.;   **C** 1986 р.;   **D** 1987 р.
2. Акція Народного Руху України «Українська хвиля» (1990 р.) — утворення «живого ланцюга» від Львова до Києва — присвячувалася:
A ухваленню Верховною Радою УРСР Декларації про державний суверенітет України;
B відзначенню річниці проголошення Директорією УНР Акту про возз'єднання УНР та ЗУНР;
C підтримці головних політичних вимог, висунутих учасниками шахтарського страйку;
D проведенню перших альтернативних виборів до Верховної Ради УРСР.
3. Із якою метою компартія проводила описані в уривку заходи?
«У зараженому радіацією Чорнобилі влаштовували «показушні» весілля, фальшиві гулянки, паради. У дні всенародної жалоби було влаштовано першотравневу демонстрацію на Хрестатику в Києві, де оголені діти, нічого не підозрюючи, танцювали перед трибуналами».
A Продемонструвати світові єдність Комуністичної партії України та народу в умовах надзвичайної ситуації;
B засвідчити непохитність радянської традиції святкування Міжнародного дня солідарності трудящих за будь-яких обставин;
C приховати факт вибуху ядерного реактора та реальні масштаби й наслідки техногенної катастрофи;
D переконати радянське суспільство в безпечності використання атомної енергії з мирною метою.
4. Якого року Верховною Радою УРСР ухвалено документ, у якому є такі слова:
«...Громадяни Республіки всіх національностей становлять народ України. Народ України є єдиним джерелом влади в республіці...Українська РСР забезпечує верховенство Конституції та законів Республіки на своїй території?»
A 16 червня 1990 р.;   **B** 16 липня 1990 р.;
C 16 липня 1991 р.;   **D** 24 серпня 1991 р.
5. Які економічні заходи були здійснені урядами України в 1990-х рр. (Три правильні відповіді)
1) Формування основ планової, командно-адміністративної економіки;
2) ведення державного широкомасштабного індустріального житлового будівництва;
3) запровадження національної грошової одиниці — гривні;
4) установлення державної монополії на зовнішню торгівлю;
5) проведення приватизації майна державних підприємств;
6) установлення «твірдих» державних цін на товари широкого вжитку;
7) розпаування сільськогосподарських земель колективної та державної форм власності.
6. Як називалася парламентська опозиція у Верховній Раді УРСР (Верховній Раді України 1-го скликання, 1990–1994 рр.)?
A «Група 239»;   **B** Народна Рада;
C Українська Гельсінська група;   **D** Народний Рух України.
7. Яка вимога студентів під час «Революції на граніті» в жовтні 1990 р. була задоволена Верховною Радою УРСР?
A Націоналізація власності КПУ та комсомолу;
B відставка прем'єр-міністра В. Масола;
C відбування призовниками військової служби на території України;
D непідписання Україною нового союзного договору.
8. Якого року ухвалено документ, у якому йшлося:
«Виходячи зі смертельної небезпеки, яка нависла над Україною у зв'язку з державним переворотом в СРСР..., продовжуючи тисячолітню історію державотворення в Україні, виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН... Верховна Рада Української РСР урочисто проголошує незалежність України».
A 16 липня 1990 р.;   **B** 17 березня 1991 р.;
C 24 серпня 1991 р.;   **D** 1 грудня 1991 р.

Відповіді: за QR-кодом.

31. Становлення України як незалежної держави

O → Незалежність стала точкою відліку нового етапу історії України, коли її належало перейти від «уламка імперії» до власної державності, від формальної незалежності — до реального суверенітету. Нагальним завданням стало створення законодавчої бази для переходного періоду із перспективою на майбутнє.

1. Особливості державотворчих процесів в Україні

- Існування державотворчих традицій, де переважали демократичні тенденції.
- Мирний шлях здобуття незалежності, підтримка з боку населення.
- Міжнародне визнання, підтримка з боку США та інших держав.

- Економічна криза та корупція у вищих ешелонах влади.
- Становлення держави відбувалось одночасно з формуванням української політичної нації та національної свідомості.
- Складні соціально-економічні проблеми зумовили поширення апатії в суспільстві.
- Втручання Росії, яка не змирилась з утратою України.

2. Формування партійно-політичної системи

Запровадження інституту
президентства.
5 липня 1991 р.

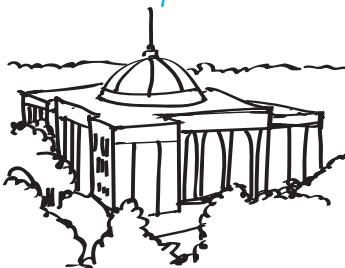
Глава держави —
гарант суверенітету
і територіальної
цілісності

Декларація прав
національностей України.
Листопад 1991 р.

Гарантовано
рівноправність
усіх народів і націй

Верховна Рада —
вищий законодавчий
орган

ВР — це парламент,
що складається
з 450 народних
депутатів

1994 р. — досрочкові вибори Верховної Ради та Президента

Березень-квітень.
Вибори до ВР

Реванш
комуністів

До ВР потрапили КПУ,
СелПУ, Соцпартия,
Народний Рух

Кабінет
Міністрів —
вищий орган
виконавчої влади

Кабмін — це
уряд, яким
керує Президент

Судова влада

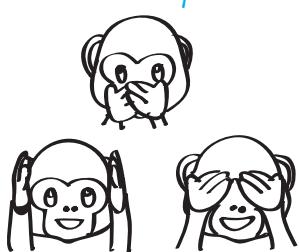
С
У
Д
И
Верховний,
Конституційний,
загальні,
апеляційні,
арбітражні,
військові

Червень-липень.
Вибори Президента

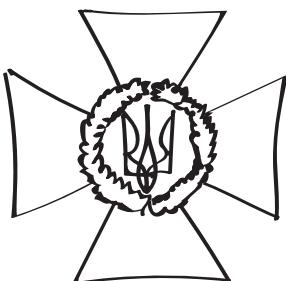

Обрано Л. Кучму.
Трибає загострення
політичної боротьби

«Воєнна доктрина України». 1993 р.

Розбудова Збройних Сил

Конституція України. 28 червня 1996 р.

Конституція України:

- Закріпила правові основи незалежної України;
- затвердила правові основи України;
- підвіщила міжнародний авторитет країни

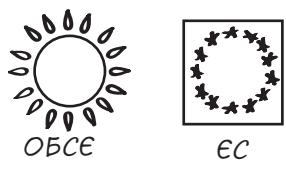
Україна – нейтральна, без'ядерна, позаблокова держава

Створення СБУ, Національної гвардії, спецпідрозділів МВД

За Основний Закон проголосували 315 народних депутатів

3. Інтеграція в європейський і світовий простір

Міжнародна співпраця

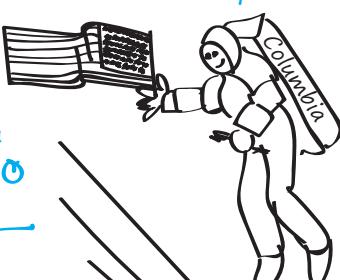
Будапештський Меморандум про без'ядерний статус. 1994 р.

Договор про дружбу, співробітництво між Україною та Росією. 1997 р.

Міжнародний космічний політ Л. Каденюка. 1997 р.

До 1993 року Україну визнали 132 держави світу

Через 20 років гарант безпеки Росія роз'язала війну проти України

Державна Дума Росії ратифікувала договір лише 1999 р.

Перший міжнародний політ громадянина України

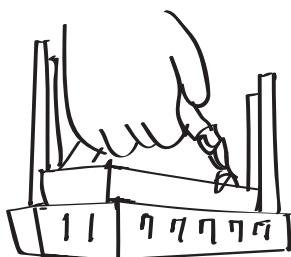
4. Економіка України у перехідний період. 1991-2004 рр.

1. За виробничим потенціалом Україна посідала друге місце після Росії.
2. Відсутність досвідченості управлінської еліти, спроможності ухвалювати рішення.
3. Перехідний характер економіки від командної до ринкової.
4. Надмірна залежність від російських енергоносіїв.

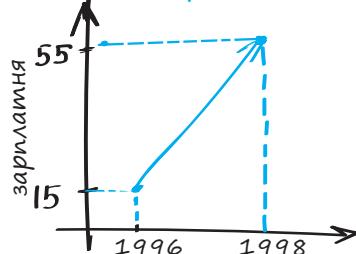
Гіперінфляція. Запровадження купоно-карбованців. 1992 р.

Сертифікатна приватизація. 1995-1998 р.

Запровадження гривні. 1996 р.

Вибори Президента. 1999 р.

Зроблено черговий крок для виходу з рубльової зони

19 млн громадян отримали і продали приватизаційні ваучери

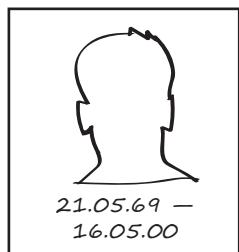
Припинено доларизацію економіки. Стабілізація фінансів (56,25 % голосів)

Грошова приватизація.
1999 р.

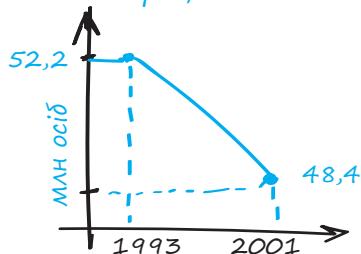
Олігархи — загроза
державі та демократії

Акція «Україна
без Кучми!» 2001 р.

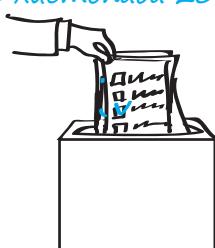
Суспільство вимагало
розвідкувати вбивство
журналіста Г. Гонгадзе

Демографічні та міграційні
процеси

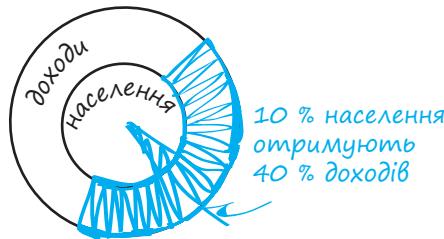

Масова внутрішня, а згодом
і зовнішня трудова еміграція

Помаранчева Революція 22 листопада — 3 грудня 2004 р.
Президентські вибори
21 листопада 2004 р.

Соціальна диференціація
суспільства

Зросли масштаби бідності,
бездобіття і заробітчанства

Повторне голосування
26 грудня 2004 р.

Переміг В. Ющенко,
Україна стала парламентсько-
президентською республікою

5. Освіта, наука, культура, духовне життя

Роки незалежності дали поштовх відродженню історичної пам'яті, піднесення народної творчості та мистецького потенціалу українців

Закон «Про загальну
середню освіту».
1999 р.

Перехід до 12-балльної
системи оцінювання

Українська естрада.
Євробачення
2004 р.

Перемогла Руслана.
«Пікардійська терція»,
«Волі Відоллясова»

Літак АН-225
«Мрія».
2002 р.

Має 240 рекордів
у Книзі рекордів
Гіннеса

Живопис

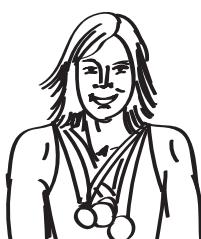
I. Марчук
«Вітрачені
квіти»
4-разова
олімпійська
чемпіонка з плавання.
2000 і 2004 рр.

Література

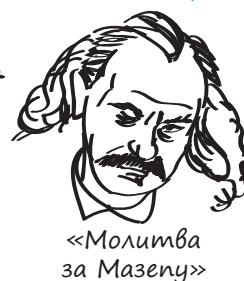
Вітчизняні письменники
стали політиками

Спорт
Яна Кличкова

4-разова
олімпійська
чемпіонка з плавання.
2000 і 2004 рр.

Кіномистецтво

Перша
повнометражна
стрічка

Усеукраїнський
православний собор.
1992 р.

Розкол церкви на:

+
УПЦ МП 600 парафій
6 тис.
громад
+
УПЦ КП
2 тис. громад

Суперечки між церквами
спричинили
нестабільність в Україні

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Які з подій відбулись у 1990-х роках в Україні? (Три правильні відповіді)
A Вибух на Чорнобильській АЕС;
B створення Народного Руху України за перебудову;
C обрання Президентом України В. Ющенка;
D ухвалення Конституції України;
E обрання Л. Кучми Президентом України;
F ухвалення Акта проголошення незалежності України;
G проведення в Україні чемпіонату Європи з футболу.
2. 6 грудня 1991 р. — це дата:
A набуття Україною членства в Раді Європи;
B обрання першого Президента України;
C ухвалення Конституції України;
D заснування Збройних Сил України.
3. Яка подія відбулася в один рік з ухваленням Верховною Радою Конституції незалежної України?
A Вступ України до Ради Європ;
B запровадження національної валюти — гривні;
C політ у космос першого космонавта України Л. Каденюка;
D отримання Україною статусу країни з ринковою економікою.
4. Які події відбулись в Україні за часів президентства Л. Кучми? (Чотири правильні відповіді)
A Ухвалення Конституції України;
B запровадження в обіг гривні як грошової одиниці;
C вступ України до Ради Європи;
D закінчення процесу приватизації державного майна;
E перемога України в пісенному конкурсі «Євробачення»;
F визнання України Польщею;
G підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом.
5. Які завдання державотворення в Україні були розв'язано у першій половині 1990-х років? (Три правильні відповіді)
A Побудовано соціально орієнтовану ринкову економіку;
B установлено недоторканність кордонів, регламентовано режим і порядок їх охорони;
C інтегровано українську економіку в європейські та світові економічні структури;
D створено власні Збройні сили, організовано органи безпеки та правопорядку;
E сформовано інститут громадянства, національну символіку визнано державною;
F ухвалено нову Конституцію незалежної України.
6. Який документ закріпив таке:
«Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Суверенітет України поширюється на всю її територію. Україна є унітарною державою. Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою»?
A Декларація прав національностей України;
B Конституція України;
C Акт проголошення незалежності України;
D Декларація про державний суверенітет України.
7. Якого року було ухвалено закон, з якого наведено цей уривок?
«...вшановуючи пам'ять мільйонів співвітчизників, які стали жертвами Голодомору 1932–1933 років в Україні та його наслідків... Верховна Рада України ухвалює цей Закон.
Стаття 1. Голодомор 1932–1933 років в Україні є геноцидом Українського народу».
A 1993 р.;   **B** 1996 р.;   **C** 2002 р.;   **D** 2006 р.

Відповіді: за QR-кодом.

32. Творення нової України

1. Суспільно-політичне життя 2004-2013 рр.

1. До 2002 р. Україна втратила 75 % свого господарського потенціалу, рівень легкої промисловості скоротився у вісім, а електронної — у сто разів.
2. Невдоволення суспільства відсутністю змін засвідчили «Революція на граніті» восени 1990 р., акції «Україна без Кучми» (березень 2001 р.) та «Повстань, Україно!» (вересень 2002 р.)
3. Новітня Помаранчева революція (22 листопада — 8 грудня 2004 р.), рушієм якої став київський Майдан, була демократичним повстанням у вигляді актів громадянської непокори.

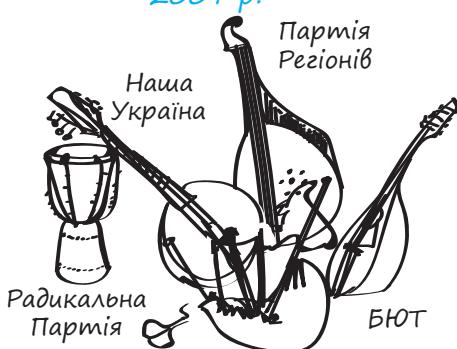
2. Президентство В. Ющенка. 2005-2010 рр.

Конституційна реформа.
8 грудня 2004 р.
(набула чинності 1 січня 2006 р.)

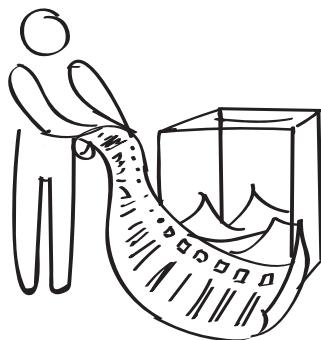
Повноваження
Президента обмежено,
а прем'єр-міністра — розширене

Розпуск і досрочні вибори
Верховної Ради.
2007 р.

Уперше Президент відправив
у відставку Верховну Раду.
Проте склад ВР не змінився

Вибори до Верховної
Ради. 26 березня 2006 р.

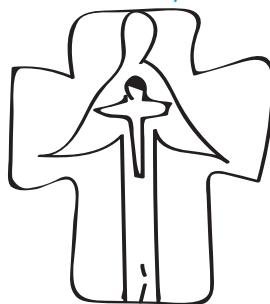
Найбільше голосів
у «Партії регіонів»,
БЮТ і «Нашої України»

Вступ України до СОТ
(Світової Організації
Торгівлі).
2008 р.

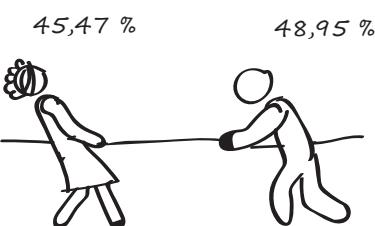
Україна розпочала
шлях до вільної
торгівлі з ЄС

Закон «Про Голодомор
1932-1933 років
в Україні».
2006 р.

Голодомор — це
геноцид українського
народу

Вибори
Президента України.
2010 р.

Президентом було
обрано В. Януковича

Н

1. П'ять років президентства В. Ющенка, який здобув владу за підтримки Майдану, були спрямовані на відродження історичної пам'яті, зокрема про Голодомор 1932-1933 рр.
2. Проте не були розв'язані найважливіші питання щодо припинення протистояння між президентом та прем'єр-міністром, викорінення клановості та корупції, подолання безробіття та бідності, реформування судової влади.

3. Президентство В. Януковича 2010 р. – січень 2014 р.

Підписання Харківських угод
між Україною і Росією.
21 квітня 2010 р.

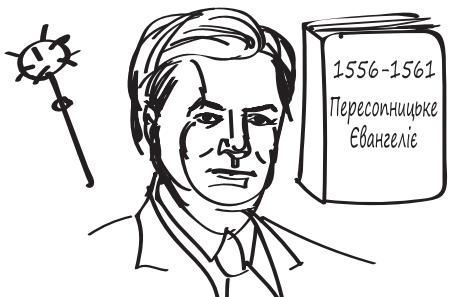
Термін передування
російського флоту в Україні
подовжили до 2042 р.

Чемпіонат Європи
з футболу.
2012 р.

В Україні та Польщі
відбувся фінальний
етап чемпіонату

Скасування змін до Конституції
України від 8 грудня 2004 року.
2010 р.

Україна знову стала
президентсько-
парламентською республікою

4. Революція Гідності

21 листопада 2013 р. – лютий 2014 р.

1. Внутрішня соціально-політична ситуація в державі залишалась суперечливою, гострота протиборства політичних сил не зменшувалася.
2. Зростало невдоволення суспільства кланово-корпоративною та олігархічно-бюрократичною системою.
3. Суспільство покладало великі сподівання на подолання цих проблем шляхом подальшої євроінтеграції, про що неодноразово заявляла влада.

Відмова від укладення
угоди про асоціацію
з Євросоюзом.
21 листопада 2013 р.

150 тис. громадян
вийшли на Євромайдан

Побиття студентів
на Майдані у ніч
проти 30 листопада 2013 р.

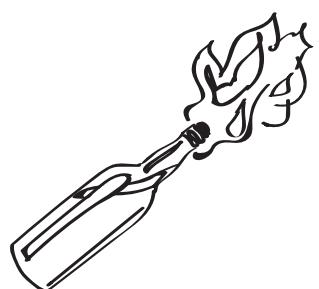

Ухвалення ВР
«диктаторських
законів».
16 січня 2014 р.

Євромайдан переріс
у Революцію Гідності

Початок штурму
Майдану силовиками
18-19 лютого 2014 р.

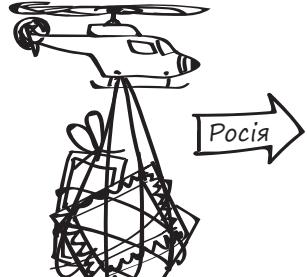
Перші загиблі
від рук беркутівців

«Кривавий четвер»
20 лютого 2014 р.

Вул. Інститутська
Масовий розстріл
мітингарів

Утеча В. Януковича
до Росії.
22 лютого 2014 р.

Відновлено парламентсько-
президентську форму
правління

3

Революції
Гідності

- Повалено авторитарну владу В. Януковича і скасовано «диктаторські закони».
- Відновлено гарантовані Конституцією демократичні свободи.
- Прискорився процес формування громадянського суспільства.
- Створено умови для прискореного реформування суспільства та економіки.

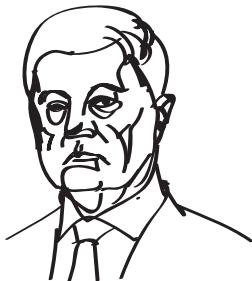
5. Президентство П. Порошенка 2014-2019 рр.

Позачергові вибори
Президента.
25 травня 2014 р.

Позачергові вибори
до Верховної Ради України.
26 жовтня 2014 р.

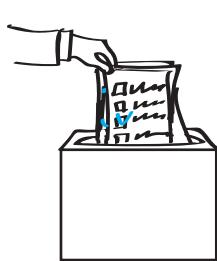
Закон
«Про очищення
влади». 2014 р.

Закон
«Про декомунізацію».
2015 р.

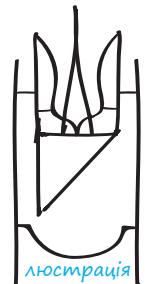
За П. Порошенка проголосувало 54,7 % виборців

Ухвалення
Закону «Про освіту».
2017 р.

В. Грийман став головою ВР, а А. Яценюк очолив Кабмін

Об'єднавчий собор українських православних церков.
15 грудня 2018 р.

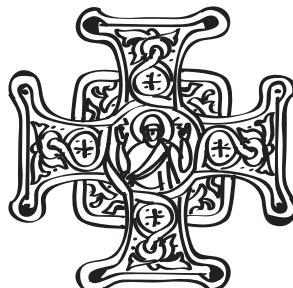
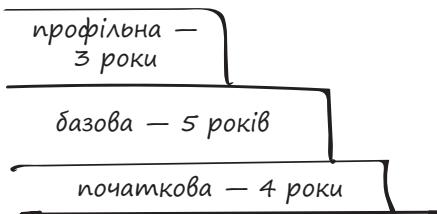

Закон ухвалили на вимогу суспільства

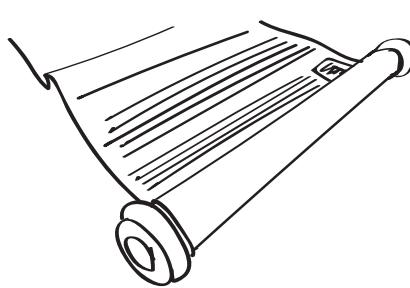
Перейменовано понад 50 тис. назв вулиць і населених пунктів

Отримання ПЦУ
Томосу про автокефалію.
6 січня 2019 р.

Запровадження із 2019 р.
12-річного навчання

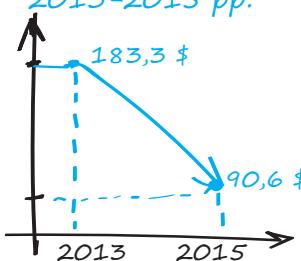
Створення єдиної
Православної церкви
України (ПЦУ)

Патріарх Варфоломій I
вручив томос
митрополиту ПЦУ Епіфанію

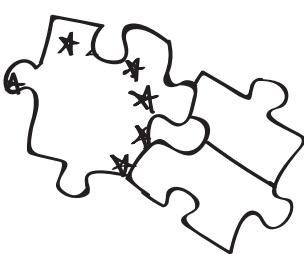
6. Євроінтеграційні процеси в Україні

Погіршення
економічного
становища.
2013-2015 рр.

ВВП скортився вдвічі через війну

Угода про асоціацію
з Євросоюзом.
27 червня 2014 р.

У Конституції
України
закріплено курс
на членство в ЄС і НАТО

Засвідчено
масштаби корупції
в Україні

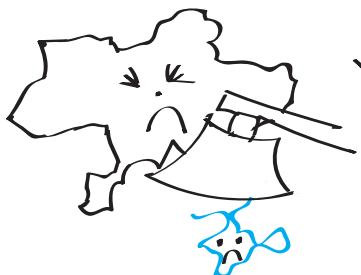
Запровадження безвізу
з Євросоюзом.
11 червня 2017 р.

Упродовж 2 років
безвізом
скористалося
майже 3 млн осіб

7. Збройна агресія Російської Федерації проти України

Росія анексувала Крим.
Лютомий-березень
2014 р.

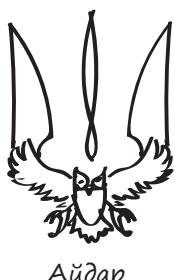
Референдум в АРК
про включення
її до складу Росії

Агресія Росії
на Сході України.
Квітень-вересень
2014 р.

14 квітня 2014 р.
Початок
Антитерористичної
операції (АТО)

Добровольчі
батальйони.
Весна 2014 р.

Ядром добробатів
стали активісти
Майдану

Усекраїнський
волонтерський рух.
2014 р.

Мінські домовленості-1.
5 вересня 2014 р.

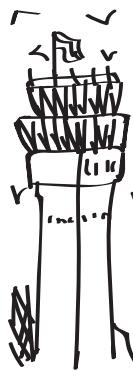

Тристороння угода
про тимчасове перемир'я
на Сході України

Термінове припинення
огоню на Сході України

Оборона Донецького
аеропорту.
26 травня 2014 р. –
22 січня 2015 р.

242 дні українські
«кіборги» утримували
ДАП

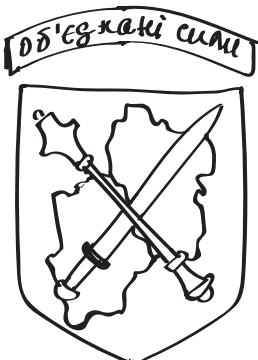
Засідання Верховної
Ради України.
27 січня 2015 р.

Проведення Операції
однієї сил (ООС).
18 січня 2018 р.

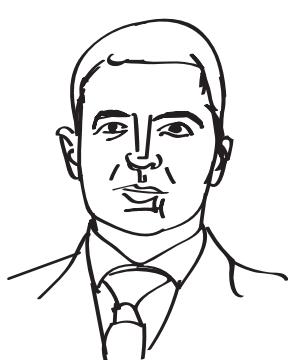
Вибори Президента
України.
31 березня 2019 р.

Російську Федерацію
визнано агресором

Переформатування АТО,
керівництво військами
здійснює штаб ЗСУ

У другому турі за
В. Зеленського проголосувало
73,22 % виборців

8. Культура і спорт. 2008-2018 рр.

Запровадження обов'язкового ЗНО.
2008 р.

ЗНО стає обов'язковою умовою для вступу до вишу

С. Жадан, роман «Ворошиловград». 2010 р.

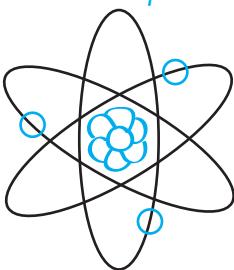
Початок реформи «Нова українська школа». 2018 р.

Перехід ЗОШ на 12-річну середню освіту

1-й Одеський міжнародний кінофестиваль. 2010 р.

Перші в історії науки зображення атома. 2009 р.

Знімки зробили учні Харківського фізтеху

Перемога Джамали на Євробаченні. 2016 р.

Ліна Костенко «Записки українського самашедшого». 2011 р.

Перший прозовий твір, який авторка писала 10 років

С. Лозниця, фільм «Донбас». 2018 р.

Книга отримала премію ВВС «Краща книга десятиліття»

Режисер О. Сенцов

На фестивалі було показано понад 100 стрічок

Eurovision
Співачка перемогла з піснею «1944», присвяченого депортациї кримських татар

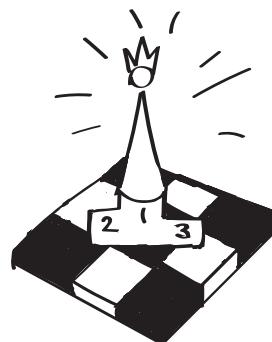
Приз Канського фестивалю за режисуру

Незаконно засуджений російською владою на 20 років. 2015 р.

Володарі всіх чемпіонських поясів у професійному боксі

Стала чемпіонкою світу з шахів серед жінок

* До речі

2013 р. ЮНЕСКО включило три дерев'яні церкви карпатського регіону та петриківський розпис до Світової спадщини. Укотре українське мистецтво постало яскравим символом перед усім світом.

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

1. Які події ілюструє малюнок?

- A Помаранчевої революції;
- B Культурної революції;
- C Революції Гідності;
- D Революції на граніті.

2. 2014 рік — це рік, коли Україна:

- A підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС);
- B стала членом Ради Європи (РЄ);
- C приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради миру»;
- D вступила до Світової організації торгівлі (СОТ).

3. «Не зміна обличі при владі, а зміна системи, і найголовніше — пошук інструментарію для зміни цієї системи», на думку письменниці та публіциста О. Забужко, стало гаслом:

- A Революції Гідності;
- B Помаранчевої революції;
- C Культурної революції;
- D Революції згори.

4. Події Революції Гідності стали кatalізатором:

- A підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС);
- B входження України до Світової організації торгівлі (СОТ);
- C створення Співдружності Незалежних Держав (СНД);
- D обрання України членом Ради Європи (РЄ).

5. Про яку подію йдеться в уривку?

«Це був протест не лише проти показової спроби принизити й упокорити українське суспільство — демонстративно не підписувати Угоду про асоціацію з ЄС. Це був вибух протесту проти дикого цинізму й аморальності тогочасної влади в Україні».

- A Революцію Гідності;
- B Культурну революцію;
- C Помаранчеву революцію.

6. Прочитайте фрагмент історичного джерела та виконайте завдання 1–4.

«1. Негайне і повне припинення вогню...

2. Відведення всіх важких озброєнь на рівні відстані в щонайменше 50 км...

7. Забезпечити безпечний доступ, доставку, зберігання та розподіл гуманітарної допомоги нужденним...

9. Відновлення повного контролю над державним кордоном...»

Завдання 1. Як називається документ, уривок з якого наведений?

- A пакт Молотова-Ріббентропа;
- B Ризький мирний договір;
- C Брестський мирний договір;
- D Мінські угоди.

Завдання 2. Передумовою підписання цього документа було:

- A виведення військ агресора з окупованих територій;
- B ухвалення державного законодавства про федерацію;
- C введення збройних сил розмежування між воюючими сторонами;
- D вторгнення іноземних військ на територію незалежної держави.

Завдання 3. Які наслідки характеризують подальші дії після підписання документа?

- A Дотримання всіма сторонами пунктів підписаного документа;
- B відмова всіх сторін від виконання умов угоди;
- C запровадження міжнародних санкцій проти однієї зі сторін;
- D скасування документа в односторонньому порядку.

Завдання 4. Яке поняття набуло нового змісту у період підготовки цього документа?

- A Кіборг;
- B отаманщина;
- C похідні групи;
- D розстріляне відродження.

Відповіді: за QR-кодом.